

EPÄVARMUUDESTA PAPPEUTEEN?
Pitkittäistutkimus teologian opiskelijoiden
ammattillisesta sosialisatiosta

Anna Kasvinen
Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2016

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta	Laitos – Institution Käytännöllisen teologian laitos	
Tekijä – Författare Anna Kasvinen		
Työn nimi – Arbetets titel Epävarmuudesta pappeuteen? Pitkittäistutkimus teologian opiskelijoiden ammatillisesta sosialisatiosta		
Oppiaine – Läroämne Kirkkososiologia		
Työn laji – Arbetets art Pro gradu	Aika – Datum 19.10.2016	Sivumäärä – Sidoantal 83
Tiivistelmä – Referat <p>Tutkimuksessa selvitetään millaiset tekijät vaikuttavat opintojen alussa ammatillisesti epävarmojen opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin opintojen aikana. Lisäksi tarkastellaan millaisia ammatillisten tavoitteiden muutoskertomuksia opiskelijoilla ilmenee ja löytyykö eri opiskelijoiden kertomuksissa yhteneväisyyksiä. Ammatillisella epävarmuudella tarkoitetaan sellaista selkiytymätöntä tilannetta, jossa opiskelijalla on useita ammatillisia kiinnostuksen kohteita tai tavoitteita ei ole ollenkaan. Tarkastelua tehdään kuuden opiskelijan haastatteluaineistosta. Samoja opiskelijoita on haastateltu kolme kertaa: opintojen alussa vuonna 2010, toisena opiskeluvuotena 2012 ja viidennen opiskeluvuoden jälkeen vuosien 2015-2016 aikana. Opiskelijat ovat eri ikäisiä ja tulevat erilaisista taustoista. Viisi opiskelijaa on Helsingin yliopistosta ja yksi Itä-Suomen yliopistosta. Opiskelijoita yhdistää toiseen opiskeluvuoteen mennessä kasvanut kiinnostus papin työtä kohtaa. Tutkimus on laadullinen pitkittäistutkimus ja aineistoa analysoidaan narratiivisesti. Tuloksia arvioidaan ammatillisen sosialisatioteorian ja erityisesti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappisuuden kautta. Ammatillisiin valintoihin vaikuttaneita tekijöitä kartoitetaan ensin kategoris-sisällöllisen analyysin avulla. Sen jälkeen opiskelijoiden kokonaiskertomuksia analysoidaan holistisemmin. Kuuden opiskelijan kertomuksesta erottuu kolme paria, jotka muistuttavat toisiaan sen suhteen, miten ammatilliset valinnat kehittyvät ja mikä on ensisijainen ammatillinen tavoite viimeisellä haastattelukierroksella:</p> <p>1. Perusseurakuntapapit; 2. Sairaalateologit; 3. Hengellinen työ laajemmin.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista selviää muun muassa, että opiskelijoiden kohtaamalla teologian ammattilaisilla, soveltavilla opinnoilla ja työssäoppimisella sekä kyvyllä kutsumuksen merkitysten uudelleenmuotoiluun on paljon vaikutusta suhteessa opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin. Ammatillisen sosialisatiion kehityksen osa-alueiden toteutuminen opintojen aikana näyttää myös olevan yhteydessä ammatillisten valintojen tekemiseen. Tutkimuksessa myös kartoitetaan miten opiskelijoiden ammatillisten valintojen tekemistä voidaan helpottaa. Motivoitunut, tehokas ja asiantunteva opiskelija on iloksi kaikille.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Sosialisatio, ammatti-identiteetti, pappuus, opiskelijat, teologia, narratiivinen tutkimus		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampanuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	4
2. Teoreettinen viitekehys.....	5
2.1 Ammatillisen socialisaation teoria.....	5
2.2 Pappuus ammattina.....	9
2.2.1 Ammatilliset vaatimukset.....	9
2.2.2 Vocatio interna ja vocatio externa.....	13
2.2.2 Papin koulutus.....	14
2.2.3 Papin ammatillinen socialisaatio.....	17
2.2.4 Pappuuden historiallinen kehitys.....	18
2.2.5 Teologioiden työmarkkinatilanne.....	19
2.3 Aikaisempi tutkimus.....	21
3. Tutkimustehtävä, aineiston keruu ja analysointi.....	26
3.1 Tutkimustehtävä.....	26
3.2 Tutkimusaineisto.....	26
3.2.1 Haastatteluiden toteuttaminen.....	27
3.2.2 Tutkimusjoukko.....	28
3.3 Narratiivinen analyysi.....	30
3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja lähdekritiikki.....	34
4. Ammatillisiin valintoihin vaikuttaneet tekijät.....	36
4.1. Kutsumus	36
4.2 Minäpystyvyys.....	38
4.3 Omat mielikuvat ja kokemukset pappuudesta ja kirkosta.....	39
4.4 Lapsuudenkodin uskonnollisuus, oma usko, hengellinen elämä ja seurakuntayhteys.....	42
4.5 Valintoihin vaikuttaneet opinnot.....	45
4.6 Muilta saatu palaute sekä ulkopuolelta tulevat paineet.....	48
4.7 Määrällinen tarkastelu.....	51
4.8 Kategoris-sisällöllisen analyysin tulokset ja ammatillisen socialisaation kehityksen osa-alueet.....	53
5. Ammatillisten tavoitteiden muutoskertomukset.....	57
5.1 Kuusi kertomusta - kolme tyyppitarinaa.....	57
5.2 Sairaalateologit - ”Kaisan tapaus”	57
5.3 Perusseurakuntapapit - ”Kimmon tapaus”.....	60
5.4 Hengellinen työ laajemmin – ”Kristianin tapaus”	62
5.5 Tyyppitarinat ja ammatillisen socialisaation prosessi.....	64
6. Johtopäätökset.....	66
6.1 Tulosten arviointi.....	66
6.2 Tulokset suhteessa ammatillisen socialisaatioteorian kehityksen osa-alueisiin.....	71
6.3 Tulosten hyödyntäminen.....	72
6.4 Tulosten kriittinen arviointi.....	75
6.5 Jatkotutkimusaiheita.....	76
Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	78
Lähteet.....	78
Kirjallisuus.....	78

1. Johdanto

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan teologian opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen kohteena ovat opiskelijat, jotka ovat olleet opintojen alussa epävarmoja ammatillisesta suuntautumisestaan, mutta jotka opintojen edetessä alkavat tavoitella papin ammattia. Epävarmalla ammatillisella suuntautumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa ammatilliset tavoitteet eivät ole selkeitä, vaan tavoitteita voi olla useita tai teologian opinnot on aloitettu ilman erityisiä ammatillisia tavoitteita. Tutkimus on laadullinen ja narratiivinen pitkittäistutkimus ja siihen on haastateltu samoja teologian opiskelijoita heidän opintojensa alussa vuonna 2010, toisena opiskeluvuotena 2012 sekä vuosien 2015-2016 aikana, jolloin osa opiskelijoista on jo valmistunut teologian maisteriksi, ja osa on maisteriopintojensa loppusuoralla. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää millaiset asiat ja missä opintojen vaiheessa ovat auttaneet opiskelijoita tekemään ammatillisia valintoja. Tutkimukseen tehdyissä haastatteluissa kartoitettiin muun muassa opiskelijoiden ajatuksia opinnoista, papin työhön ja kirkkoon liittyvistä mielikuvista, omasta hengellisestä elämästä, kutsumuksesta ja työllistymisnäköistä. Tutkimuksen avulla siis selvitetään miten ammatillisesti epävarmasta teologian opiskelijasta kehittyy pappi. Aineistosta on poimittu ammatillisiin valintoihin vaikuttaneita tekijöitä ja eri opiskelijoiden kertomuksia on vertailtu toisiinsa yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien havaitsemiseksi. Aineistosta tarkastellaan myös ammatillisen sosialisoinnin kehittymistä. Tulosten tarkoituksena on auttaa niin opiskelijoita, yliopistoa kuin työnantajia ymmärtämään miten he voivat helpottaa opiskelijoiden ammatillisten valintojen tekemistä. Se auttaa opiskelijoita kehittämään oikeanlaista asiantuntijuutta, vähentää ”varmuuden vuoksi opiskelua”, nopeuttaa valmistumista ja tuottaa entistä pätevämpiä osaajia työmarkkinoille.

Koska pappetta on perinteisesti pidetty ammatina, johon tarvitaan kutsumus, vahva usko ja työn mukainen arvomaailma, on papin ammattiin sosiaalistumista erityisen kiinnostavaa tutkia juuri niiden opiskelijoiden keskuudessa, joilla ei ole ollut selkeää kiinnostusta papin työhön opintojensa alussa. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että kutsumusajattelu on edelleen tunnistettavissa myös teologian opiskelijoiden keskuudessa. Opiskelijat kokevat vahvasti, että papiksi ei pidä ryhtyä, jos se ei ole oman arvomaailman mukaista.¹

¹Niemelä 2013b, 215–216; Pruuki 2013, 285.

Monet opiskelijat käyvätkin opintojen aikana laajaa pohdintaa omaan kutsumukseen, ammatti-identiteettiin ja tuleviin työllisyysnäkömyihin liittyen. Tämänkaltaisen pohdinta tulee ilmi myös tämän tutkimuksen aineistosta. Aikaisemmat tutkimukset myös osoittavat, että teologian opiskelijoilla ammatillinen suuntautuminen usein realisoituu opintojen myötä. Jo kahden vuoden opinnot näyttävät muuttavan monen opiskelijan tavoitteita toteuttamiskelpoisempaan suuntaan. Muutoksia tapahtuu eri suuntiin muista ammateista papin ammattiin tai toisinpäin. Toisinaan myös papin ammatti voi lakata kiinnostamasta opiskelijaa kokonaan.² Tämänkaltaiset tutkimustulokset ovat vaikuttaneet tämän tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Tähän tutkimukseen on valittu tarkoituksella juuri sellaisia opiskelijoita, jotka ovat olleet ammatillisesti epävarmoja opintojen alussa, mutta jotka ovat toisena opiskeluvuotena osoittaneet kiinnostusta papin työtä kohtaan.

2. Teoreettinen viitekehys

2.1 Ammatillisen sosialisoinnin teoria

Tämä tutkimus on teoriaohjautuvaa. Tutkimuksen taustalla on ammatillisen sosialisoinnin teoria, joka on vaikuttanut merkittävästi tulosten analysointiin, mutta ei aineiston keräämiseen tai esimerkiksi teemahaastattelurungon laadintaan. Ammatillisella sosialisoinnilla tarkoitetaan prosessia, jossa yksilö oppii vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan erilaisten roolien ottamista, toiminnan rajojen ymmärtämistä, ammattiin liittyvän merkkikielen ymmärtämistä sekä ammatillisia lainalaisuuksia.³ Klassinen tapa tutkia sosialisoinnin prosessia on George Meadin teoria ”sosiaalisen minän synnystä”. Siinä sosiaalisen vuorovaikutuksen perusehdot (merkityksellisen symbolin muodostuminen, ajattelun ja kielen suhde, tietoisuus, identiteetin rakentuminen, minän synty ja roolin otto) ovat sosialisoinnin tutkimuksen keskiössä.⁴ Laajasti ajateltuna sosialisointi tarkoittaa prosessia, jonka seurauksena yksilöstä tulee ”yhteiskunnallisesti toimintakykyinen subjekti”.⁵

Sosialisointia tapahtuu kaikilla elämän osa-alueilla ja eri ikäisenä. Tässä tutkimuksessa sosialisointia tutkitaan kuitenkin rajatusti, ammatillisen sosialisoinnin kehittymisen näkökulmasta. Yksi tapa olisi pohtia sitä kolmen

²Niemelä 2013a, 141–142.

³Harper & Lawson 2003, 53.

⁴Sutinen 1997, 77, 97.

⁵Siljander 1997, 9.

ulottuvuuden kautta: ammatillisen sosialisoin, ammatti-identiteetin muodostumisen ja uranäkymien kautta. Tämä malli auttaisi tutkimaan muun muassa epävirallisen ammattislangin oppimista, minäkuva, siirtymäriittejä, sääntöjen ja normien omaksumista ja ideologian sisäistämistä.⁶ Tämä näkökulma jättäisi kuitenkin ammatillisten tietojen ja taitojen sekä eettisen pohdinnan hieman taka-alalle. Toinen vaihtoehto olisi tutkia ammatillista sosialisointia erilaisten vaiheiden kautta: ennakkollinen sosialisointi, varsinainen sosiaalistuminen, potentiaalinen luovuuden vaihe sekä passiivisen sopeutumisen vaihe. Vaiheiden tunnistaminen auttaisi kuvaamaan, miten yksilö rakentaa suhdettaan työhön koko työuransa ajan.⁷ Tällainen malli sopii kuitenkin paremmin esimerkiksi elämäkertatutkimuksiin kuin opiskelijoiden tutkimiseen. Vaihemalli on parhaimmillaan silloin, kun ihmisen koko elämänsä on tutkimuksen kohteena. Ammatillista sosialisointia voidaan myös tarkastella esimerkiksi määrällisesti, vertaisoppimisesta käsin. Ammatillista sosialisointia voidaan mitata suhteessa siihen, miten paljon tutkittavat henkilöt muistuttavat vertaisryhmää. Kuinka paljon ammatillista sosialisointia tapahtuu yksilöissä verrattuna samassa tilanteessa oleviin muihin tutkittaviin.⁸ Tämän tutkimuksen yhteydessä tällainen malli kuitenkin supistaisi näkökulmaa liikaa pois esimerkiksi suhteesta muihin sosiaalisiin suhteisiin kuten omaan perheeseen tai opettajiin.

Tässä tutkimuksessa hyödynnän Heikki Salomaan koostamaa ammatillisen sosialisointiprosessin kehitysmallia. Salomaa on tutkinut teologian opiskelijoiden ammatillista sosialisointiproessia soveltavien opintojen aikana. Hän on koontanut laajasta ammatillisen sosialisoinn teoria- ja käytännöstä neljä osa-alueita, jotka kuvaavat erityisen hyvin juuri teologian opiskelijoiden ammatillisen sosialisoinn kehittymistä, sitä millaisia vaiheita prosessissa on. Salomaan malli tuo esiin sekä sen, millaista ammatillista sosialisointia tapahtuu, että myös miten sosialisointiprosessi etenee. Koska tutkimukseni kohderyhmä ja teema ovat hyvin lähellä Salomaan tutkimusta, hyödynnän samaa ammatillisen sosialisoinn prosessimallia omassa tarkastelussani.

⁶Harper & Lawson 2003, 53–58, 60.

⁷Nikkilä 1986, 42–58.

⁸Bukowski, Brendgen & Vitaro 2006, 356.

Salomaa erittelee ammatillisen sosialisatioprosessin kehityksen osa-alueet seuraavasti:

1. ammattiin tarvittavien tietojen ja taitojen hallitsemista sekä ammattirooliin ja ammattikuntaan tapahtuvaa kiinnittymistä
2. ammatti-identiteetin muodostumista
3. ammatin harjoittamisen etiikan ja ammattikulttuurin kriittistä omaksumista sekä
4. sosiaalistumista ammatin kautta yhteiskuntaan.⁹

Salomaa korostaa, että vaikka sosialisatio-käsitteen eri merkityksistä tutkijat voivat olla eri mieltä, niin tästä ammatillisen sosialisatiion perusluonteesta tutkijat ovat varsin yksimielisiä. Ammatillinen sosialisatio on monivaiheinen sopeutumisprosessi, jossa vaiheet eivät seuraa toisiaan ennalta määrättyssä järjestyksessä, vaan osittain lomittuvat ja kertautuvat sosialisatioprosessin edetessä yksilön elämän- ja työkokemusten karttuessa.¹⁰ Tämä jaottelu osoittaa selkeästi, että ammatillinen sosialisatio on eri osa-alueiden kokonaisuus ja joka muuttuu ja kehittyy koko ajan. Onnistunut sosiaalistuminen edellyttää kaikkien neljän osa-alueen kehittymistä. Sitä ei voida tutkia tai selittää esimerkiksi pelkästään ammatti-identiteetin näkökulmasta eikä ammatillista sosialisatiota myöskään synny vielä siten, että vahvistetaan vain esimerkiksi tiedollista osaamista. Sosialisatioon myös vaikuttavat sellaiset tekijät, joihin ei voida vaikuttaa ainakaan suoraan. Esimerkiksi ulkopuolelta tuleviin paineisiin ei ole helppoa vaikuttaa, vaikka niillä voi olla suurtakin vaikutusta sosialisatiion onnistumiseen.

Ensimmäistä kehityksen osa-aluetta eli ammattiin tarvittavien tietojen ja taitojen hallitsemista voidaan tarkastella esimerkiksi selvittämällä, kuinka hyvin haastateltavat kokevat tieto- ja taitotasonsa riittäväksi suhteessa tuleviin työtehtäviin. Haastateltavien kertomuksista voidaan myös selvittää, mistä he kokevat saaneensa nämä tiedot ja taidot. Aineistosta voidaan myös tutkia, kokevatko haastateltavat kiinnittymistä johonkin tiettyyn ammattirooliin tai ammattikuntaan. Ammattirooliin kiinnittyminen edellyttää sellaisten ammattiin liitettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien omaksumista, joita henkilön odotetaan tiettyssä sosiaalisessa asemassa noudattavan.¹¹ Ammatillisen sosialisatioteorian

⁹Salomaa 2007, 130–131.

¹⁰Salomaa 2007, 130.

¹¹Antikainen 1998, 114.

avulla voidaan tarkastella vaikuttaako kiinnittyminen heikolta ja vahvalta, ja onko sillä vaikutusta ammatillisten valintojen tekemiseen.

Toisen osa-alueen eli ammatti-identiteetin muodostumisen tarkastelu on erityisen mielekästä opiskelijoita koskevassa tutkimuksessa, sillä identiteetin kehityksen ja muutoksen keskeisin prosessi on oppiminen. Se, mitä yksilö kokee olevansa, haluaa tai ei halua olla, ohjaa hänen oppimisensa ja opiskelunsa suuntautumista.¹² Oppiminen auttaa muokkaamaan käsitystä itsestä.

Identiteettityön avulla yksilö voi määritellä itseään uudelleen. Uudelleen määrittelyn tarve on sitä laajempi, mitä voimakkaammasta itseä koskettavasta muutosvaatimuksesta on kyse.¹³ Narratiivinen lähestymistapa sopii hyvin ammatillisen identiteetin tutkimiseen. Identiteetti on kertomus tai narratiivi, joka voi muuttua kertomistilanteen mukaan.¹⁴ Identiteettiä kehitetään rakentamalla kertomuksia omasta elämänhistoriasta sekä omasta tulevasta, toivottavasta ja tavoiteltavasta minästä. Itsestä tuotetuissa identiteettikertomuksissa on aineksia kulttuurissa vallitsevista mallitarinoista, jotka ovat saaneet erityisen merkityksen yksilön omassa merkityksimaailmassa, ja joilla on kosketuspintaa henkilön omiin kokemuksiin. Identiteettiä ei voida ajatella valmiiksi tuotokseksi tai lopulliseksi tulokseksi vaan pikemminkin kaiken aikaa rakentuvaksi.¹⁵ Laajimmillaan ammatillinen identiteetti voidaan nähdä yksilön omakohtaisena suhteena yhteiskunnalliseen toimintaan ja työnjakoon: siihen, miten hän näkee paikkansa, asemansa ja osallisuutensa kokonaisuudessa.¹⁶ Hengellisen työn kontekstissa ammatti-identiteetillä voidaan tarkoittaa muun muassa kristillisen uskon tuntemista, tulkitsemista ja harjoittamista sekä työhön sitoutumista.¹⁷ Ammatillisen identiteetin kehittymistä voidaan lähestyä muun muassa seuraavien kysymysten kautta:

- Kuka ja millainen olen ammatillisena ja mikä on ammatillisuuteni suhde omaan minääni ja toimijuuteeni?¹⁸

¹²Ropo & Gustafsson 2006, 55.

¹³Eteläpelto 2007, 94, 139.

¹⁴Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 41–42.

¹⁵Eteläpelto 2007, 129, 141.

¹⁶Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 45.

¹⁷Launonen 2009, 101.

¹⁸Eteläpelto 2007, 91.

- Miten haastateltavan identiteetin rakentumiseen vaikuttavat elämäkerralliset, sosiaaliset, kognitiiviset sekä sukupuolistetut, ruumiilliset ja emotionaaliset prosessit?¹⁹
- Kuinka hyvin haastateltava pystyy koostamaan menneisyytensä, nykyhetken ja tavoittelemansa tulevaisuuden mielekkääksi kokonaisuudeksi?
- Miten opiskelija omaksuu omaan elämäänsä vallitsevia mallitarinoita (esimerkiksi erilaisia pappina olemisen esimerkkejä)?
- Miten haastateltava yhdistää uskonnollisuutensa ammatillisuuteensa?

Kolmatta ammatillisen sosialisoinnin kehityksen osa-alueita eli ammatin harjoittamisen etiikan ja ammattikulttuurin kriittistä omaksumista voidaan tarkastella erityisen hyvin juuri pitkittäistutkimusaineistosta, sillä ammattietiikka ja ammattikulttuurin omaksumista ei voi tapahtua yhtäkkiä. Aitoa kriittisyyttä voi syntyä vasta kun etiikkaa ja ammattikulttuuria opitaan tuntemaan eri tilanteissa. Neljäs osa-alue eli sosiaalistuminen ammatin kautta yhteiskuntaan ilmenee muun muassa siinä, kuinka suuri merkitys ulkopuolisilla ihmisillä ja muilla tekijöillä on ammatillisten valintojen tekemiseen. Tätä osa-alueita voidaan myös tarkastella siten, että kuinka hyvin haastateltavat pystyvät sosiaalistamaan itsensä uudessa ammattiroolissaan osaksi yhteiskuntaa. Aineistosta voidaan tutkia, millaisena haastateltava näkee paikkansa, asemansa ja osallisuutensa yhteiskunnallisessa kokonaisuudessa.

2.2 Pappuus ammattina

2.2.1 Ammatilliset vaatimukset

Tässä tutkimuksessa pappuutta tutkitaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon viitekehyksessä. Toisinaan käytän tästä kirkosta lyhennettä ev.lut. kirkko tai kirkko. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa papeilla on ammatillisia vaatimuksia etenkin osaamisen ja muodollisen pätevyyden suhteen. Virallisia papiksi soveltuvuuden kriteereitä ovat muun muassa hakijan oman sisäisen kutsumuksen luonne (*vocatio interna*), tunnustuksessa pysymisen edellytykset, ihmissuhdetaidot, sielunhoitotaidot, itsensä ilmaisemisen taidot, yhteistyökyky sekä itsensä ja taitojensa kehittämisen mahdollisuudet. Pelkkä yliopistotutkinto

¹⁹Eteläpelto 2007, 139.

ei siis riitä papin viran hoitamiseen.²⁰ Vaadittavia taitoja määritellään muun muassa piispainkokouksen hyväksymässä ydinosaamiskuvauksessa²¹. Siinä kuvataan sellaisia tietoja ja taitoja, joista tunnistaa ammattikunnan edustajan.²² Pappaja koskee erityinen papin ydinosaamiskuvaus sekä kirkon lähes kaikkia työntekijöitä koskeva yleisempi hengellisen työn ydinosaamiskuvaus. Papin ydinosaamiskuvauksessa mallinnetaan papin ydinosaamisalueet:

Kuvio 1. Papin ydinosaamisalueet.²³

Ympyrän sisällä ovat ne osaamisalueet, joita papilta odotetaan. Osaamisalueet liittyvät kiinteästi toisiinsa, mutta papin työnkuvasta ja tehtävästä riippuen ne painottuvat eri tavoin. Kuvioista 1 käy ilmi, miten pappuus on paitsi työtä, myös olemista. Papin ydinosaaminen ei rajoitu vain työtilanteisiin, vaan myös papin

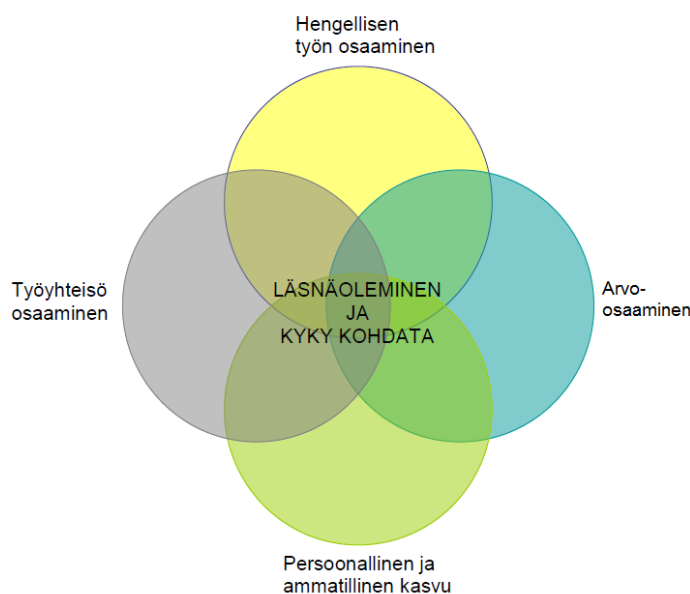
²⁰Piispainkokouksen päätös 23.4.2012. Päätöksen yhteyteen on kirjattu kohtaan 5.1 että tässä mainitut soveltuvuuden kriteerit on alunperin määritelty piispainkokouksen aiemmissa valmisteluissa 11.2.2002, 8 §.

²¹Piispainkokouksen päätös 14.9.2010, 12 §. Diakonian viranhaltijoiden, kanttorien, kirkon nuorisotyönohjaajien, lastenohjaajien ja pappien ydinosaamiskuvaukset on hyväksytty piispainkokouksessa 14.9.2010.

²²Ydinosaaminen – osaamisen ydin.

²³Papin ydinosaamiskuvaus 2010, 5.

persoona ja pappina eläminen liittyvät sellaiseen osaamiseen, joka erottaa papin muista ammattilaisista. Ydinosaamiskuvauksessa myös korostetaan, että papin on kyettävä realistiseen itsetuntemukseen ja häneltä odotetaan halua kasvaa ihmisenä ja ammattilaisena. Hänen on myös huolehdittava omasta hengellisestä elämästään ja pappisviran ydintä on Jumalan edessä oleminen.²⁴ Papin ydinosaamiskuvaus on melko laaja ja kuvaa myös sellaista osaamista, jota oikeastaan voi oppia vasta tekemällä papin työtä. Siksi ydinosaamiskuvausta on täydennetty suppeammalla perusosaamiskuvauksella, johon on kiteytetty ydinosaamiskuvauksesta sellainen minimiosaaminen, jonka jokaisen papiksi vihityn tulisi osata heti työuran ensimmäisestä päivästä alkaen. Perusosaamisen muodostaa kolme osa-aluetta: laaja-alainen teologinen yleissivistys, kiinnostus ihmisistä ja hyvät vuorovaikutustaidot sekä hengellinen elämä ja sitoutuminen kirkon uskoon. Perusosaamiseen myös kuuluvat Raamatun, kirkon ekumenisen tradition, luterilaisen tunnustuksen ja jumalanpalveluselämän tuntemus.²⁵ Hengellisen työn tekijän ydinosaamiskuvauksessa kuvataan niitä piirteitä, jotka erottavat kirkon työntekijät muista yhteiskunnan vastaavissa tehtävissä työskentelevistä.

Kuvio 2. Kirkon hengellisen työn työntekijän ydinosaaminen.²⁶

Hengellisen työn tekijän ydinosaamiskuvauksessa korostetaan seurakuntaan ja maailmanlaajuiseen Kristuksen kirkkoon kuulumista. Hengellisen työn tekijä elää ja toimii Kolmiyhtheisen Jumalan edessä ja yhdessä hänen kanssaan. Hänen tehtävänä on kutsua ja opastaa ihmisiä Pyhän ääreen, toimia yhteistyössä

²⁴Papin ydinosaamiskuvaus 2010, 2–5.

²⁵Papin koulutuspolku 2013, 5–6.

²⁶Hengellisen työn työntekijän ydinosaamiskuvaus 2010, 3.

seurakuntalaisten kanssa ja elää uskonyhteisön jäsenenä.²⁷ Papin työhön liittyvät ammatillisen osaamisen vaatimukset ovat kuitenkin jatkuvassa muutoksessa. Muun muassa *Tulevaisuuden teologi* -hanke on tutkinut ammatilliseen osaamiseen liittyviä tieto- ja taitovaatimuksia. Papilta vaaditaan työssään monenlaisia taitoja kuten vuorovaikutus- ja tiedonhankintataitoja, kontekstinlukutaitoa, monikulttuurisuusosaamista sekä kohtaamisen ja auttamisen taitoja. Teologiiden erityisosaamisalueina näyttäytyvät kyky uskonnon ja kulttuurien tulkitsemiseen ja arvo-osaaminen.²⁸

Suomen ev.lut. kirkon papin ammatillisena vaatimuksena on myös pappisviran ehtona oleva pappisvihkimys. Pappisvihkimyksen saaminen ja pappina toimiminen edellyttää vokaatiota eli sitä, että kirkko tai jokin seurakunta kutsuu henkilön toimittamaan papinvirkaa.²⁹ Pappisvirka antaa oikeuden hoitaa kirkkolaissa, kirkkojärjestyksessä ja kirkkokäsikirjoissa mainitut papin tehtävät. Kirkkojärjestyksen kohdassa 5:2 § mainitaan, että papiksi vihittävän tulee olla

1. jumalaapelkäävä ja kristillisestä vakaumuksesta tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen;
2. suorittanut yliopistossa sellaisen teologisen tutkinnon, jonka piispainkokous on hyväksynyt pappisviran kelpoisuusvaatimukseksi; sekä
3. muutoinkin pappisvirkaan soveltuva.³⁰

Vihkimyksessä pappi sitoutuu kirkon tunnustukseen ja kristilliseen elämäntapaan. Pappi hoitaa virkaansa sen varassa, että itse evankeliumi, Kristuksen valtuutus ja kirkon usko kantavat häntä.³¹ Papiksi vihittävän on annettava virkaan vihittäessä kirkkojärjestyksen 5:6 §³² mukainen pappislupaus:

Minä N.N. lupaan kaikkietävän Jumalan edessä, että toimittaessani pappisvirkaa, jonka olen valmis ottamaan vastaan, tahdon pysyä Jumalan pyhässä sanassa ja siihen perustuvassa evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksessa. En julkisesti julista tai levitä enkä salaisesti edistä tai suosi sitä vastaan sotivia oppeja. Tahdon myös oikein julistaa Jumalan sanaa ja jakaa pyhiä sakramenteja Kristuksen asetuksen mukaan. Tahdon noudattaa kirkon lakia ja järjestystä sekä palvella alttiisti seurakuntaa ja sanankuulijoita. Kaikkea tätä tahdon noudattaa niin, että voin vastata siitä Jumalan ja ihmisten edessä. Tähän Jumala minua auttakoon.

²⁷Hengellisen työn työntekijän ydinosamiskuvaus 2010, 1.

²⁸Buchert et al. 2015, 5, 44.

²⁹Valmistuneilla teologian maistereilla pitää siis olla työpaikka seurakunnassa ennen kuin he voivat saada pappisvihkimyksen.

³⁰Kirkkojärjestys 1993, 5:2 §. Tämä on voimassaoleva tekstimuoto. Tätä alunperin vuonna 1993 laadittua kirkkojärjestyksen kohtaa on muokattu vuosina 2002, 2010 ja 2015.

³¹Papin ydinosamiskuvaus 2010, 2.

³²Kirkkojärjestys 1993, 5:6 §.

Pappisvihkimys kestää kuolemaan saakka, ellei henkilö itse eroa tai häntä eroteta siitä.³³ Papin tehtäviä ei voi tilapäisestikään hoitaa henkilö, jota ei ole vihitty pappisvirkaan.³⁴

2.2.2 *Vocatio interna ja vocatio externa*

Papin ammatin erityispiirteenä on se, että papiksi aikominen ei ole pelkästään oman päätöksen tai esimerkiksi tietyn koulutuksen varassa. Papiksi aikovilta edellytetään kahdenlaista kutsua: ihmisen sisäistä kutsua (*vocatio interna*) ja ulkoista, seurakunnan osoittamaa kutsua (*vocatio externa*).³⁵ *Vocatio interna* ja *vocatio externa* ovat pappeudessa tärkeitä, sillä niillä on teologiset perustelut. Sisäisen kutsun perusteet löytyvät Uudesta testamentista ja ulkoisen kutsun perusteet Augsburgin tunnustuksesta.³⁶ Sisäisellä kutsulla tarkoitetaan sisäistä halua, kiinnostusta ja motivaatiota papin tehtäviin. *Vocatio interna* tarkoittaa pappisvirkaan ryhtymisen persoonallista lähtökohtaa.³⁷ Sisäisen kutsumuksen kokeminen on ollut perinteisesti keskeinen syy teologiselle koulutuslalle pyrkimiseen. Kuitenkin historialliset ja yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet myös kutsumuksen kokemisen tärkeyteen. Tutkimukset osoittavat hengelliseen kutsumukseen liittyvien motiivien vähentyneen 1970-luvulta 1990-luvulle. Hengellisen kutsumuksen motiivi on kuitenkin sittemmin pysynyt samana 1990-luvulta 2010-luvulle asti ja on edelleen tärkeässä asemassa.³⁸ Esimerkiksi teologian opiskelijoiden keskuudessa vuonna 2013 tehty tutkimus osoittaa, että perinteistä kutsumus-ajattelua ei juurikaan haasteta tai muotoilla uudelleen.³⁹ Aiemmat tutkimukset myös osoittavat, että monet opiskelijat näkevät pappeuden sinänsä kiinnostavana ammattina, mutta joutuvat pohtimaan onko heidän kutsumuksensa ja vakaumuksensa riittäviä papin työhön. He kokevat että pelkkä kiinnostus ei ole vielä riittävä peruste ammattiin ryhtymiselle ja opiskelijoilla näkyy jopa pientä pelkoa siitä, ettei näin vain pääsisi omalla kohdalla tapahtumaan.⁴⁰ Myös tähän tutkimukseen osallistuneet teologian

³³Kirkkojärjestys 1993, 5:2 §. Tämä on voimassaoleva tekstimuoto. Tätä alunperin vuonna 1993 laadittua kirkkojärjestyksen kohtaa on muokattu vuosina 2002, 2010 ja 2015.

³⁴Papin ydinosamiskuvaus 2010, 1.

³⁵Huovinen 2004.

³⁶Huovinen 2004. Huovinen viittaa Raamatun kohtaan 1.Tim.3:1–7 ja Augsburgin tunnustuksen lukuun 14: ”Kirkollisesta järjestyksestä seurakuntamme opettavat, ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramenteja ilman asianmukaista kutsumista (*rite vocatus*)”.

³⁷Huovinen 2004.

³⁸Niemelä & Salminen 2013, 292.

³⁹Pruuki 2013, 285.

⁴⁰Niemelä & Salminen 2013, 293.

opiskelijat kokevat papin työn kutsumusammattiksi. Ilman sisäistä kutsumusta ja uskonnollista vakaumusta pappuus nähdään työksi vain palkan vuoksi ja ammatiksi, johon henkilö vain ajautuu vaihtoehtojen puutteessa. Sitä haastateltavat haluavat välttää.

Sisäisen kutsun lisäksi papiksi haluava tarvitsee työhönsä myös ulkoisen kutsun. Ulkoinen kutsu tarkoittaa käytännössä sitä, että kirkko tai jokin seurakunta kutsuu henkilön toimittamaan papinvirkkaa.⁴¹ Ennen pappisvihkimystä on siis oltava olemassa virka, jota tuleva pappi määrätään hoitamaan. Ulkoisen kutsuajattelun taustalla on näkemys, että viran tarkoitus ei ole palvella pappia vaan pappi on olemassa virkaa ja sen tarkoitusta varten.⁴² Ilman ulkoista kutsua kenelläkään ei ole oikeutta saada pappisvihkimystä. Pappisvirkaan vihkimisestä päättävät piispa ja tuomiokapituli yhdessä ja vihkimisen toimittaa piispa.⁴³ Ulkoisesta kutsusta kerrotaan myös ammatillisia vaatimuksia käsittelevässä luvussa.

2.2.2 Papin koulutus

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papeilta edellytetään korkeakoulutasoista teologista koulutusta, joten pappien akateeminen osaaminen on yleisesti hyvin laajaa.⁴⁴ Teologian maisterin tutkinto on keskeinen osa sitä kokonaisuutta, joka valmentaa ihmistä pappisvirkaan.⁴⁵ Pappisvirkaan vaadittavan teologisen tutkinnon tarkoituksena on antaa pappisviran itsenäisen hoitamisen kannalta välttämättömät tiedot ja osaaminen. Piispaikokouksen päätöksen mukaisesti tutkinnon tarkoituksena on perehdyttää Raamattuun, luterilaiseen tunnustukseen sekä pappisviran kannalta keskeisiin dokumentteihin ja antaa valmiudet tulkita niitä ajankohtaisesti suullisessa ja kirjallisessa viestinnässä. Tutkinto antaa muun muassa perustiedot liturgiikasta ja homiletiikasta sekä valmiudet johtaa kirkkokäsikirjassa mainitut jumalanpalvelukset, kirkolliset toimitukset ja rukoushetket. Lisäksi se antaa perustiedot pastoraaliteologiasta ja valmiudet soveltaa niitä ihmisen kohtaamisessa. Tutkintoon sisältyvät myös pedagogiikan perustiedot ja valmennusta oppimistilanteiden ohjaamisesta. Myös perehdytys kirkon historiaan sekä nykyaikana vaikuttaviin uskontoihin ja

⁴¹Papin ydinosamiskuvaus 2010, 1.

⁴²Huovinen 2004.

⁴³Papin ydinosamiskuvaus 2010, 1.

⁴⁴Piispaikokouksen päätös 11.9.2013, 8 §: 3 §.

⁴⁵Kohti pappisvirkaa 2007, 5.

maailmankatsomuksiin on osa tutkintoa. Se antaa valmiuksia käydä vuoropuhelua eri uskontojen edustajien kanssa.⁴⁶

Suomessa pappeja on koulutettu 1200-luvulta alkaen. Aluksi papeille annettiin koulutusta Turun tuomiokapitulin yhteydessä olevassa katedraalikoulussa, mutta myöhemmin sen koulutuksen pohjalle kehitettiin pappien yliopistollinen koulutus.⁴⁷ Teologian koulutusta annetaan tällä hetkellä Suomessa Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa.⁴⁸ Yliopistot tarjoavat tunnustuksetonta ja tieteellistä opetusta, joka antaa pääasiassa tiedollisia valmiuksia erilaisia teologin työtehtäviä varten. Kuitenkin opiskelijat, jotka päättävät suuntautua papin työhön, saavat myös papin käytännön työtä koskevaa, niin sanottua soveltavaa opetusta, jotta piispainkokouksen koulutukselle asettamat tavoitteet täytyisivät. Soveltavat opinnot on järjestetty kaikissa kolmessa yliopistossa hieman eri tavoin, mutta ne kaikki sisältävät piispainkokouksen määrittelemiä opintoja: vähintään 20 opintopisteen kokonaisuus jumalanpalveluselämän, uskontokasvatuksen ja sielunhoidon soveltavia opintoja. Papin ammattiin suuntaavat opiskelijat suorittavat lisäksi opintoihin kuuluvan, päätoimisen työssäoppimisjakson jossakin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnassa.⁴⁹ Yliopisto tarjoaa kirkkolainsäädännössä määriteltyjä teologisia opintoja, jotka vaaditaan papiksi vihittävilta:

1. eksegetiikan, kirkkohistorian, systemaattisen teologian ja käytännöllisen teologian opintoja kaikissa oppiaineissa yhteensä vähintään 100 opintopistettä sekä uskontotieteellisiä opintoja vähintään 10 opintopistettä; pistemäärään ei sisälly opinnäytetöitä, paitsi kandidaatin tutkinnon osalta;
2. heprean, kreikan ja latinan opintoja yhteensä vähintään 30 opintopistettä ainakin kahdessa mainituista kielistä siten, että yksi näistä on kreikka, tai jos tutkinto antaa uskonnonopettajan kelpoisuuden, opintoja tulee olla vähintään 20 opintopistettä ainakin kahdessa edellä mainitussa kielessä;
3. vähintään 20 opintopisteen kokonaisuus, johon sisältyy jumalanpalveluselämän, uskontokasvatuksen ja sielunhoidon soveltavia opintoja sekä päätoiminen työssäoppimisjakso⁵⁰ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnassa.⁵¹

Vuonna 2015 julkaistu tutkimus kuitenkin osoittaa, että vastavalmistuneet papit eivät koe saaneensa papin työssä tarvitsemaansa oppia yliopistokoulutuksesta.

Teologian maisterin tutkinnon keskeisimpänä puutteena on nähty vähäinen

⁴⁶Piispainkokouksen päätös 11.9.2013, 8 §: 1 §.

⁴⁷Papin ammatin ja koulutuksen vaiheet 2010, 1.

⁴⁸ Teologian maisterin opintojen kokonaislaajuus on 300 opintopistettä. Soveltavien opintojen minimimäärä on alle seitsemän prosenttia opinnoista.

⁴⁹Piispainkokouksen päätös 11.9.2013, 8 §: 3 §.

⁵⁰Tässä tutkimuksessa työssäoppimisjaksosta käytetään myös termiä työharjoittelu.

⁵¹Piispainkokouksen päätös 11.9.2013, 8 §: 3 §.

käytännön taitojen opiskeleminen. Tutkintoon on toivottu lisää kirkollisiin toimituksiin liittyvää harjoittelua sekä välineitä hallinnollisista tehtävistä suoriutumiseen. Tutkintoon sisältyvää työssäoppimisjaksoa seurakunnassa on myös toivottu pidempikestoiseksi. Näiden lisäksi papin työn kuormittavuuden ennakointiin ja sen hallintaan on toivottu lisää opetusta. Yli 60 % valmistuneista uusista papeista arvioi, että tutkinnosta puuttui työelämän kannalta ehdottoman tarpeellisia tietoja tai taitoja.⁵²

Akateemisten opintojen lisäksi, pappeja kannustetaan osaamisen hankkimiseen myös muualta. Papin työn ytimeen kuuluu monia osaamis- ja taitovaatimuksia, joihin akateeminen koulutus tuottaa taustatietoa ja ymmärrystä, mutta ei välttämättä suoria toimintavalmiuksia. Tämän vuoksi kirkko myös esimerkiksi kirkko järjestää tuleville ja jo virassa toimiville papeille lisäkoulutusta. Tällainen pastoraalikoulutus alkaa jo opintojen aikana seurakuntaharjoittelulla ja siihen liittyvällä KiTOS-seminaarilla. Hiippakunnat järjestävät opiskelijoille moniammatillisen *kirkon työhön opiskelevien seminaarin* (KiTOS), jossa opiskelijat pääsevät pohtimaan muiden opiskelijoiden ja hiippakunan työntekijöiden kanssa muun muassa kirkkoon työllistymistä, työssä tarvittavaa osaamista ja kirkon työntekijän hengellisyyttä. KiTOS-seminari on opiskelijoille kirkollisen koulutuspolun alku.⁵³ Opiskelujen aikana, kirkko tarjoaa myös työpsykologista arviointiapua. Kaikki papiksi aikovat osallistuvat soveltuvuustutkimukseen, jonka tavoitteena on antaa opiskelijalle mahdollisuus arvioida soveltuvuuttaan papin työhön ja antaa hänelle välineitä itsetuntemuksen syventämiseen, persoonalliseen kasvuun ja itseohjautuvuuteen ammatillisessa kehittämisessä.⁵⁴ Soveltuvuustutkimuksen hyödyistä opiskelijoiden ammatillisen kasvun tukemisessa on kuitenkin kriittisiä tuloksia. Monet papiksi opiskelevat katsovat soveltuvuustulosten vaikuttaneen varsin vähän heidän päätöksiinsä papiksi ryhtymisestä ja ylipäänsä työuraa koskien. Aura Nortomaa on tutkinut soveltuvuustutkimuksen vaikutusta ammatillisiin pohdintoihin. Teologian opiskelijat eivät ole kokeneet olevansa arvioinnin jälkeen juurikaan varmempia ammatillisesta suuntautumisestaan. Soveltuvuustutkimukseen osallistutaan yleensä kolmannen tai neljännen opiskeluvuoden aikana, jolloin opiskelijat ovat jo

⁵²Buchert et al. 2015, 29.

⁵³KiTOS internetsivusto 2016: Etusivu ”Kitos - Kirkon alan opiskelijoiden seminaari”; KiTOS eli Kirkon työhön opiskelevien seminaarit 2016.

⁵⁴Papin ammatin ja koulutuksen vaiheet 2010, 2.

tehneet päätöksen siitä haluavatko he tulevaisuudessa työskennellä pappina.⁵⁵ Soveltuvuustutkimuksen, teologian maisterin tutkinnon suorittamisen ja KiTOS-seminaarin jälkeen papiksi haluavan koulutus jatkuu tuomiokapitulin arviolla papiksi aikovan teologisesta osaamisesta sekä henkilökohtaisesta soveltuvuudesta esimerkiksi kutsumuksen, kirkon uskoon sitoutumisen, persoonan integriteetin ja työelämätaitojen osalta. Näiden edellytysten täytyessä papiksi haluava voi alkaa etsimään itselleen työpaikkaa seurakunnasta. Kun paikka löytyy, voi papin ura alkaa pappisvihkimyksen myötä.⁵⁶ Pappisvihkimyksen jälkeen kirkollinen koulutus jatkuu työhön perehdyttämisellä.⁵⁷

Piispainkokous asetti vuonna 2010 työryhmän tarkastelemaan papin koulutuspolun toimivuutta. Työryhmän raportissa todetaan, että teologian opiskelijat ovat vuosien aikana muuttuneet ja että papin koulutuspolulla olisi yhä enemmän tuettava sellaista kasvua ja kehittymistä, jossa teologiseen yleissivistykseen yhdistyisi entistä paremmin vahva hengellisyys, kirkon sosiaalinen eetos ja yhteistyökyky. Jo papin koulutuspolun alussa opillis-hengellinen ja sosiaalieettinen orientaatio saisivat tukea paremmin toisiaan.⁵⁸ Raportissa myös muistutetaan piispainkokouksen kelpoisuuspäätökseen liittyvästä kehittämistarpeesta. Nykyisen kelpoisuusvaatimuksen mukaan valmistuva voi olla hyvinkin kapea-alaisesti suuntautunut opinnoissaan. Tutkinto on mahdollista suorittaa siten, että perehtyminen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon teologiaan, historiaan ja elämään (jumalanpalvelus, sielunhoito, kasvatus, diakonia, lähetys, hallinto) jää vähäiseksi.⁵⁹

2.2.3 Papin ammatillinen sosialisatio

Papiksi aikova teologian opiskelija joutuu ammatillisen suuntautumisen myötä pohtimaan omaa suhdettaan kristinuskon oppiin, rituaaleihin ja moraaliin. Lisäksi hän joutuu tarkastelemaan omaa muuttuvaa yhteisöllistä ja yhteiskunnallista asemaansa. Opiskelija joutuu selvittämään itselleen, mitä tietoja, taitoja, arvostuksia, asenteita ja kulttuurisia rooleja pappina toimiminen edellyttää.⁶⁰

⁵⁵Nortomaa 2013, 172, 177.

⁵⁶Papin ammatin ja koulutuksen vaiheet 2010, 1–2; Salomaa 2007, 93: Integriteetti on persoonan elämänhallinnaksi ja etiikaksi tulkittu alue.

⁵⁷Kohti pappisvirkaa 2007, 7.

⁵⁸Papin koulutuspolku 2013, 11.

⁵⁹Papin koulutuspolku 2013, 14. Raportissa viitataan piispainkokouksen asettaman teologitoimituskunnan taustaselvitykseen vuodelta 2010, johon on listattu muutamia piispainkokouksen kelpoisuuspäätökseen (kirkon säädöskokoelma 105) sisältyviä kehittämistarpeita.

⁶⁰Salomaa 2007, 134–135.

Opiskelija luo itselleen uudenlaista ammatti-identiteettiä, tutustuu ammatin harjoittamisen etiikkaan ja testaa kriittisesti omaksumaansa ammattikulttuuria. Tällaista on papiksi aikovan ammatillisen sosialisointin prosessi, jota opiskelija käy koko opintojensa ajan ja joka jatkuu opintojen jälkeenkin. Teologian opiskelijan ammatillisen sosialisointin kannalta on olennaista, miten hän, mahdollisesti tulevana pappina, näkee itsensä uskonnollisen yhteisön sanomanvälittäjän työssä ja seisomassa kirkon alttarin takana. Opiskelija miettii, ketä hän edustaa, ketä palvelee, kenen nimissä hän puhuu ja kuka hän itse on.⁶¹

2.2.4 Pappisuuden historiallinen kehitys

Kristillisen pappisuuden juuret ovat yhtäältä Vanhan testamentin kuvaamassa juutalaisessa uhrisäpissä ja toisaalta Jeesuksen antamassa apostolin tehtävässä viedä evankeliumi kaikkeen maailmaan. Jo Uuden testamentin kirjoituksissa näkyy prosessi, jonka kuluessa kristikunnassa kehittyivät piispan, papin ja diakonin virat. Kautta historian papin virkaan on kuulunut erityisesti sanan ja sakramenttien palveleminen. Vaikka pappisuuden perustehtävä on säilynyt samana, maailman historialliset vaiheet ja yhteiskunnan muutokset ovat vaikuttaneet voimakkaasti kirkon työhön.⁶² Modernisaatio, reformaatio, valtion ja kirkon erkaantuminen ja sekularisaatio ovat esimerkkejä isoista muutoksista, jotka ovat aiheuttaneet muutospaineita myös pappisuuteen.⁶³

Suomessa kirkon työn uudistuminen ei kuitenkaan ole tapahtunut kitkattomasti. Jokainen kirkollinen uudistus virsikirjamuutoksista naispappisuuden hyväksymiseen vuonna 1988 ovat aiheuttaneet haasteita ja kirkon jakautumista konservatiivisiin ja uudistumielisiin toimijoihin.⁶⁴ Etenkin juuri 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset ovat muokanneet pappisuutta siinä mielessä, miten pappisuus myös tämän tutkimuksen toteuttamisen aikana mielletään. Silloin kun tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat ovat hakeutuneet teologian opintojen pariin vuonna 2010, Suomessa tehtiin uudistuksia parisuhdelakiin. Kirkko liitettiin näkyvästi keskusteluun ja sen seurauksena kirkko menetti suhteellisen suuren joukon jäseniään. Tästä seurasi myös keskustelua siitä, kenen puhetta tulkitaan kirkon virallisena kannanottona. Samaan aikaan Suomessa tapahtui myös poikkeuksellisia onnettomuuksia ja

⁶¹Salomaa 2007, 142.

⁶²Papin ammatin ja koulutuksen vaiheet 2010, 1.

⁶³Ketola 2003, 50–52; Kääriäinen 2003, 87.

⁶⁴Ketola 2003, 50–52.

tragedioita: kauppakeskusammuskelu, perhesurmia ja lasten seksuaalista hyväksikäyttöä uskonnollisessa yhteisössä. Tutkimuksen tekohetkellä sekä Suomen poliittista että kirkollista tilannetta leimaavat muun muassa viestintäympäristön isot muutokset, kaupungistumisen jatkuminen, kansainvälinen taloudellinen kriisi, ihmisten kansainvälinen liikkuvuus ja voimistuva globalisaatio yleisesti.⁶⁵

Papin työn muuttumista ja pappien käsityksiä omastaan työstään on tutkittu säännöllisesti etenkin 2000-luvulla.⁶⁶ Monet pappien perinteisesti työssään tärkeiksi kokemat asiat ovat menettäneet merkitystään. Esimerkiksi työ elämäntehtävänä, halu julistaa evankeliumia, Raamatun lukeminen ja opettaminen sekä konservatiivinen teologinen suuntautuminen ovat ennen olleet monelle papille kaikkein tärkeimpiä teemoja työssä, mutta joita viime vuosina yhä harvemmin papit mainitsevat työtään suuntaaviksi asioiksi. Sen sijaan aiempaa merkityksellisemmiksi ovat tulleet muun muassa yhteistyö eri sidosryhmien kanssa, työajan hallinta, tieteellinen suuntautuminen, lähimmäisen auttaminen, itsensä toteuttaminen, halu edetä uralla sekä liberaali teologinen suuntautuminen.⁶⁷ Papit kertovat muutoksesta myös siltä osin, kuinka suurta painetta he kokevat työssään. Papit kertovat, että heille kohdistetut odotukset ovat kasvaneet samalla kun seurakuntien muut resurssit, kuten taloudellinen tilanne, ovat heikentyneet. Huomattavan monet papit joutuvat tekemään ylipitkää työviikkoa, joka vaikuttaa pappien työtyytyväisyyteen.⁶⁸

2.2.5 Teologien työmarkkinatilanne

Pappien työuria on aiemmin voitu pitää hyvinkin vakaina ja ennustettavina, mutta teologinen koulutusala on muiden akateemisten alojen tavoin kokenut muutoksia. Teologien työttömyys on viimeisen parin vuoden aikana lisääntynyt voimakkaasti, mutta se on edelleen hieman vähäisempää kuin akateemisilla aloilla keskimäärin. Teologista alaa koskevat työmarkkinatilanteen muutokset ovat melko tuoreita ilmiöitä. Avoin työttömyys lähti voimakkaaseen nousuun vuodesta 2012 eteenpäin. Työllistymishaasteiden kasvuun on vaikuttanut yleisen työllisyystilanteen heikkeneminen yhtäaikaaisesti kirkon taloudellisen tilanteen

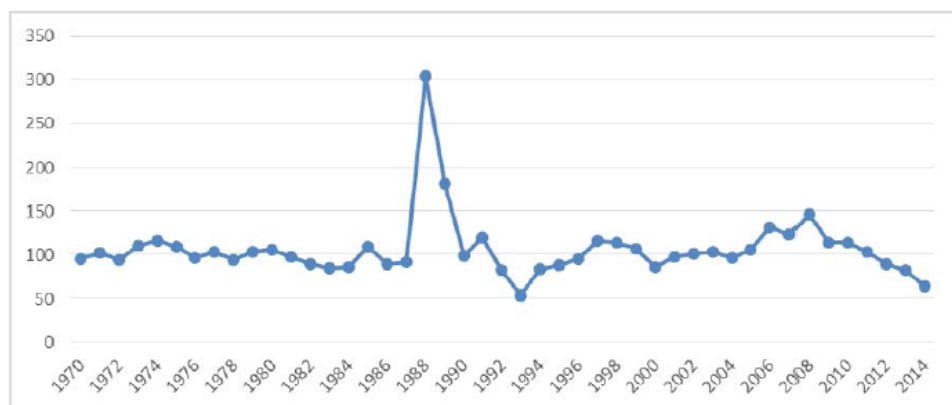
⁶⁵Haastettu kirkko 2012, 11–12, 14.

⁶⁶AKIn jäsentutkimukset 2016.

⁶⁷Niemelä 2010, 55–56.

⁶⁸Niemelä 2014, 101–102.

huononemisen ja sitä kautta esimerkiksi pappisvihkimysten määrän laskun kanssa.⁶⁹

Kuvio 3. Papiksi ja lehtoriksi vihittyjen yhteenlaskettu lukumäärä vuosina 1970-2014.⁷⁰

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on kuitenkin edelleen teologien merkittävin yksittäinen työnantaja, vaikka kirkon henkilöstön määrä on vuodesta 2009 alkaen vähentynyt yhden prosentin vuosivauhdilla. Henkilöstön väheneminen todennäköisesti jatkuu tulevinakin vuosina, koska myös kirkon jäsenmäärä on ollut laskeva.⁷¹ Varautuminen rakennemuutokseen ja uhka heikkenevästä taloudesta on saanut seurakuntia pidättäytymään virkojen ja sijaisuuksien täytöstä.⁷²

Yhteiskunnan taloudellinen kehitys näkyy myös muilla teologeja perinteisesti työllistävillä tahoilla. Kuntien koulutoimi ei työllistä teologeja entiseen tapaan. Uskonnonopetuksen tuntikehykseen tehdyt muutokset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa uskonnon aineopettajien on yhä vaikeampaa työllistyä aineenopettajaksi. Lisäksi työpaikkojen vähentyminen näkyy myös erilaisissa kolmannen sektorin järjestötehtävissä. Heikentyvästä teologien työllisyystilanteesta huolimatta, teologian tohtorit työllistyvät toistaiseksi kohtalaisen hyvin. Kuitenkin työttömäksi joutuneiden tohtoreiden työttömyyden kesto on pidentynyt.⁷³

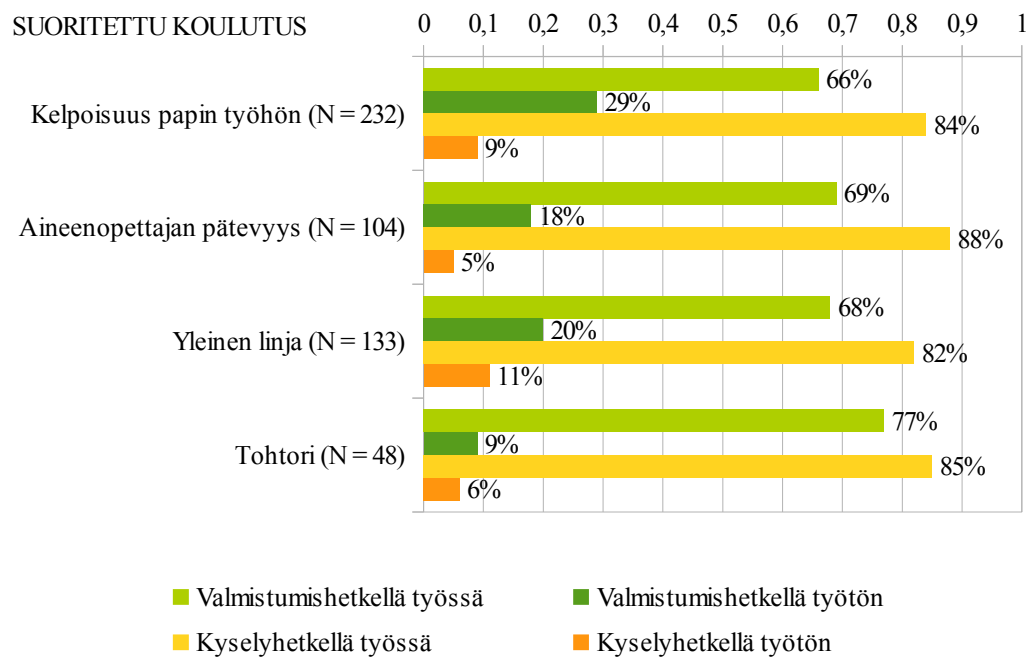
⁶⁹Buchert et al. 2015, 16, 37, 45.

⁷⁰Buchert et al. 2015, 8.

⁷¹Buchert et al. 2015, 9.

⁷²Ammatillisen koulutuksen ryhmän raportti ammatillisen koulutuksen seurannasta vuodelta 2014, 13.

⁷³Buchert et al. 2015, 18, 45.

Kuvio 4. Teologisen yliopistokoulutuksen eri linjoilta valmistuneiden työllisyystilanne valmistumishetkellä ja kyselyhetkellä toukokuussa 2015, keskimäärin 2v10kk valmistumishetkestä. Prosenttiosuuksien summa ei ole 100 %. Puuttuvat vastaajat kuuluvat niin sanotun ”muu status” nimikkeeseen alle. He ovat esimerkiksi olleet perhevapaalla vaille työsuhdetta, päätoimisia opiskelijoita tai eläkkeellä.⁷⁴

Yksi tämän tutkimuksen tavoitteista on selvittää, kuinka paljon työmarkkinatilanteen muutokset ovat vaikuttaneet vuonna 2010 teologian opinnot aloittaneiden opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin.

2.3 Aikaisempi tutkimus

Tämän tutkimuksen tekoon motivoi aikaisemman tutkimuksen osoittama lisätutkimustarve. Tämä tutkimus on jatkoa *Teologiksi ja teologina kasvaminen* -hankkeelle⁷⁵. Hankkeessa kartoitettiin teologian opiskelijoiden opintoalan valintaan, opiskeluaikaan ja työelämään siirtymiseen liittyviä ajanjaksoja. *Teologiksi kasvamassa* -teos kokoaa yhteen hankkeen tuloksia. Yhteenvedossa todetaan tärkeäksi tutkimuksen jatkamista teologian opiskelijoiden keskuudessa seurantatutkimuksena. Erityisesti ammatillisen suuntautumisen pysyvyyden ja muutoksen kehityslinjojen ja niihin vaikuttaneiden tekijöiden selvittäminen

⁷⁴Buchert et al. 2015, 17.

⁷⁵Kirkon tutkimuskeskuksen, Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ja Itä-Suomen yliopiston teologian osaston yhteinen tutkimushanke vuonna 2011.

todetaan tarpeellisiksi jatkotutkimusaiheiksi. Hankkeen loppuyhteenvedossa nostetaan merkittäviksi teologien ammatillisia valintoja määrittäviksi tekijöiksi erityisesti kutsumus, uskonnollinen kotikasvatus, minäpystyvyyssodotukset sekä riittävän tiedon ja arvojen vaikutus.⁷⁶ Tuloksista käy myös ilmi, että ammatillinen epävarmuus teologian opiskelijoiden keskuudessa on melko yleistä. Teologian opintojen alkaessa vain 15 prosentilla opiskelijoista oli hyvin selkeä käsitys tulevasta ammatistaan ja joiden ammatti-identiteettiä voidaan pitää selkeytyneenä. Yhtä monella ammatillinen identiteetti oli selkeytymätön, ja heillä oli korkeintaan vain aavistus, jos sitäkään, mihin ammattiin tähtäisivät. Ammatillista epävarmuutta luonnehtii kokemus osaamattomuudesta ja heikot minäpystyvyyssodotukset. Kahden vuoden opintojen jälkeen erityisesti monet pyrkimisvaiheessa epävarmat opiskelijat kallistuivat sille kannalle, että pätevyys kirkon tehtäviin onkin mielekäs vaihtoehto. Kahden opiskeluvuoden jälkeen opiskelijat näyttävät olevan jo melko selkeästi jakautuneet ”kyllä-ei” -akselille sen suhteen, aikovatko he suorittaa kirkon tehtäviin pätevöittävät opinnot vai eivät.⁷⁷ Nämä tutkimustulokset ovat vaikuttaneet myös tähän tutkimukseen. Tähän tutkimukseen valittiin nimenomaan sellaisia opiskelijoita, jotka opintoihin alkaessa olivat ammatillisesti epävarmoja, mutta jotka toisena opiskeluvuotena osoittivat kiinnostusta papin työhön.

Myös Heikki Salomaan väitöskirja motivoi tämän tutkimuksen tekemistä. Hän on tutkinut Itä-Suomen yliopiston soveltavien teologisten opintojen vaikutusta opiskelijoiden teologi-identiteetin ja papin ammattikuvan syntymiseen. Salomaan tutkimuksessa selvitettiin, miten teologian opiskelijoiden työssä oppimiseen ja ammatilliseen socialisaatioon liittyvä muutosprosessi rakentui opiskelijoiden identiteettipuheessa soveltavien opintojen suorittamisen aikana. Salomaa teki analyysia määrittämällä opiskelijoiden puheesta merkityksiä, joita he antoivat eri ilmiöille. Opiskelijoiden moraalista identiteettipohdintaa sävyttivät niin sisäsyntyiset tekijät (kuten omatunto, itsetoteutus, tavallisuuden säilyttäminen) kuin ulkoa ohjaavat tekijät (kuten Raamatun tulkinta, traditionaalinen pappiskäsitys, yhteisön sovinnaisuusodotukset).⁷⁸ Teologian opiskelijat uhrasivat kohtuullisen paljon huomiota ammattikuvaan liitettyjen ongelmien pohtimiselle: oma persoona työväliseenä, moraali-odotukset ja papin

⁷⁶Niemelä & Salminen 2013, 291–301.

⁷⁷Niemelä 2013a, 134, 137–138, 154.

⁷⁸Salomaa 2007, 100–101, 198–199.

viran julkisuus, työaika ja ammatillisuuden laatu, opilliset ristiriidat ja linjakysymykset, kirkon taloudellinen tulevaisuus sekä papin työ elantona. He myös kertoivat, että papilta edellytettyä sovinnaismoraalia (esimerkiksi millaista on papille sopiva käyttäytyminen) koskevat kysymykset tulivat papiksi aikovia vastaan jo teologian opiskeluaikana. Salomaan tuloksista käy ilmi, että merkittävimmät identiteettiin vaikuttaneet oppimiskokemukset olivat informaalisia, opetuksen muodollisista tavoitteista riippumattomia. Salomaa koki, että tutkimusta teologian opiskelijoiden työssä oppimisen, ammatillisen sosialisointin ja identiteetin muutospuheen rinnakkainen tarkasteleminen oli hedelmällistä ja sen tutkimista olisi syytä jatkaa.⁷⁹ Tämä tutkimus on ammatillisen sosialisointin tutkimisen osalta jatkoa Salomaan työlle. Tutkimus laajentaa näkökulmaa soveltavista opinnoista koko teologian opintojen ajalle.

Myös muuta erityisesti pappetta ja papin identiteettiä koskevaa tutkimusta on saatavilla eri vuosikymmeniltä ja ne antavat lisänäkökulmia myös tähän tutkimukseen. Vuonna 1992 kirkon tutkimuskeskus tutki seurakuntapappeihin kohdistuvia odotuksia. Tulokset osoittavat, että pappeihin kohdistettiin niin paljon erilaisia odotuksia, että niitä ei ollut mahdollista täyttää. Tutkimuksessa todetaan muun muassa, että osa papin ammattitaitoa on myös niiden odotusten kohtaaminen, joita hän ei pysty täyttämään.⁸⁰ Vuonna 2005 tehty tutkimus *Pappi lähellä ihmistä* jatkoi saman aiheen parissa. Yhteiskunnalliset muutokset kuten laman vaikutus, Suomen liittyminen Euroopan unioniin sekä suomalaisten arvomaailmassa tapahtuneet yksilöitymisen muutokset ja papiston naisistuminen vaikuttivat myös pappeihin kohdistuneisiin odotuksiin.⁸¹ Vuonna 2016 tehty tutkimus *Tie pois papin työstä – narratiivinen analyysi papin työstä luopumisesta ja professionaalisen työn haasteista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*⁸² kuvailee hyvin papin työhön ja pappisviikimykseen liittyviä erityispiirteitä ja antaa ainutlaatuista vertailupohjaa narratiivisen analyysin käytöstä alan tutkimuksessa.

Myös kirkon työhön opiskelevat ovat olleet erilaisten tutkimusten kohteena. Kirkolliskokouksen yleisvaliokunta pohti vuonna 2004 kirkon virkaan opiskelevien hengellistä kasvua ja sitoutumista kirkkoon. Valiokunnan raportti

⁷⁹Salomaa 2007, 5, 7, 194.

⁸⁰Salonen 1992, 111.

⁸¹Yletyinen 2005, 4–5.

⁸²Faugel 2016.

kertoo kirkon työhön opiskelevien seurakuntayhteyksien heikenneen ja raportissa pohditaan eri tahojen kuten seurakuntien, hiippakuntien, opiskelijajärjestöjen ja kristillisten yhdistysten mahdollisuuksia opiskelijoiden hengellisen tuen kehittämiseksi. Haasteeksi oli (ja on) muodostunut se, että kirkon työhön opiskelevat osallistuvat yhä harvemmin seurakuntien toimintaan. Raportissa todetaan oppilaitostyö laajaksi ja haastavaksi työalueeksi. Toimenpide-ehdotuksina mainitaan muun muassa hiippakuntien ja seurakuntien resurssien lisääminen oppilaitostyöhön, työssäoppimisjaksojen ja sen ohjaamisen kehittäminen, kirkon ja opiskelijoiden yhteydenpidon vahvistaminen, erityyppisten opiskelijakokoontumisten järjestäminen sekä mentoroinnin kehittäminen.⁸³ Myös *Kasvu kirkon työntekijäksi* -hankkeen tulokset kuvaavat opiskelijoiden kokemia haasteita ja mahdollisuuksia. Pekka Launosen kirjoittama hankkeen loppuraportti⁸⁴ sekä hankkeeseen liittyvä Minna Valtosen väitöskirja⁸⁵ selittävät hengelliseen työhön kasvamiseen liittyviä erityispiirteitä. Launonen tutki kirkon työntekijäksi kasvamista diakoni-, diakonissa- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden keskuudessa vuosina 2004–2008 ja Valtonen tutki muun muassa miten kirkon nuorisotyönohjaajien spiritualiteetti ja ammatillinen identiteetti liittyvät toisiinsa ammatillisen kasvun prosessissa. Nämä tutkimukset osoittavat pitkäaikaistutkimusaineiston erinomaisuuden tapauksissa, joissa tutkitaan ammatillisen kasvun prosesseja. Launosen aineistosta nousi esiin miten perheen tuen merkitys ammatillisiin valintoihin pieneni opintojen edetessä. Samalla kirkkoon liittyvien tekijöiden merkitys kasvoi koko ajan opiskeluvuosien myötä. Tällaisia kirkkoon liittyviä asioita olivat esimerkiksi kirkon oppikiistat, eettiset kannanotot, kirkon maallistuminen ja kirkon työntekijöiden moraali. Nämä asiat tulivat yhä merkityksellisimmiksi sekä niille opiskelijoille, jotka kokivat kirkon toiminnan liian vapaamielisenä että myös niille opiskelijoille, jotka kokivat kirkon linjan liian tiukkana. Valtosen narratiivisessa tutkimuksessa seurattiin kymmenen opiskelijan ammatti-identiteetin kehittymistä opintojen aikana. Opintojen alkuvaiheessa viisi opiskelijaa edusti kasvattajan identiteettiä, kaksi julistajan ja kaksi vapaa-ajan ohjaajan identiteettiä. Kuitenkin opintojen

⁸³Salonen 2006, 3, 14, 26.

⁸⁴Launonen 2009. *Kasvu kirkon työntekijäksi*. Diakonia-, diakonissa- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden ammatillinenmotivaatio, osaaminen ja identiteetti vuosina 2004–2008.

⁸⁵Valtonen 2009. *Kertomuksia kirkon työntekijäksi kasvamisesta*. Kirkon nuorisotyönohjaajiksi opiskelevien spiritualiteetin ja ammatillisen identiteetin muotoutuminen.

aikana kasvattajan ja auttajan identiteetteihin painottuva kerronta vahvistui ja lisääntyi, kun taas julistajan ja vapaa-ajan ohjaajan identiteetteihin painottuva kerronta väheni. Nämä identiteetit eivät näyttäneet saavan tukea opintojen sisällöistä.⁸⁶

Muilta aloilta vastaavaa opiskelijoiden keskuudessa toteutettua ammatti-identiteetin kehittymistä koskevaa tutkimusta edustavat esimerkiksi Katrin Kullaseppin väitöskirja psykologian opiskelijoiden ammatillisesta sosialisatiosta⁸⁷ sekä Heta Blomin pro gradu -tutkielma, joka on tapaustutkimus kolmen musiikkikasvatuksen opiskelijan ammatti-identiteetistä⁸⁸. Kullaseppin pitkittäistutkimuksen tulokset kertovat, että psykologian opiskelijat eivät sosiaalistu heille uuteen psykologin rooliin psykologian opintojen ja työharjoittelujen avulla. Sen sijaan ammatillinen sosialisatio tapahtuu sen kautta, miten opiskelijat itse sosiaalistavat itseään samaistumalla erilaisiin psykologeihin liitettyihin rooleihin. Sosiaalistumista tapahtuu esimerkiksi silloin, kun opiskelija huomaa, että hänen ystävät ja sukulaiset alkavat pitämään häntä psykologian asiantuntijana. Sosiaalistumista tapahtuu myös esimerkiksi silloin, kun opiskelija alkaa soveltamaan psykologista tietämystään oman elämänsä hallintaan ja muiden ihmisten ymmärtämiseen. Kullasepp myös toteaa, että ammatilliseen rooliin kasvamiseen ei ole oikotietä. Se on pitkäaikainen prosessi, joka tapahtuu sosiaalisessa ympäristössä, mutta joka toteutuu vasta, kun yksilö omaksuu sen henkilökohtaisesti.⁸⁹ Blomin tutkimustuloksissa kiinnostavaa oli tämän tutkimuksen kannalta esimerkiksi se, että opiskelijat eivät kokeneet opetusharjoitteluja yksiselitteisen vahvistavina. Toisaalta ne auttoivat opiskelijoita rakentamaan omaa opettajaidentiteettiä mutta ne aiheuttivat myös jopa identiteettikriisejä.⁹⁰

⁸⁶Valtonen 2009, 222.

⁸⁷Kullasepp 2008.

⁸⁸Blom 2015.

⁸⁹Kullasepp 2008, 23.

⁹⁰Blom 2015, 67.

3. Tutkimustehtävä, aineiston keruu ja analysointi

3.1 Tutkimustehtävä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sellaisten teologian opiskelijoiden ammatillista kehitystä, jotka ovat olleet opintojensa alussa epävarmoja ammatillisesta suuntautumisestaan, mutta jotka ovat toisen opiskeluvuoden lopulla osoittaneet kiinnostusta papin työtä kohtaan. Epävarmalla ammatillisella suuntautumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa ammatilliset tavoitteet eivät ole selkeitä, vaan tavoitteita voi olla useita tai teologian opinnot on aloitettu ilman erityisiä ammatillisia tavoitteita. Tutkimuksessa selvitetään miten näiden opiskelijoiden ammatillinen suuntautuminen kehittyy reilun viiden opiskeluvuoden aikana.

Tarkastelu tehdään näiden tutkimuskysymysten avulla:

1. Millaiset tekijät ovat vaikuttaneet opintojen alussa ammatillisesti epävarmojen opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin opintojen aikana?
2. Millaisia ammatillisten tavoitteiden muutoksia löytyy opintojen alussa ammatillisesti epävarmoilla opiskelijoilla?

Luvussa neljä esitän tuloksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja toista tutkimuskysymystä käsittelen luvussa viisi. Luvussa kuusi pohdin tuloksia ja niistä tehtäviä johtopäätöksiä laajemmin ja yleisemmin. Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden puhetta omasta ammatillisesta kasvustaan nimitetään *muutuskertomukseksi*. Tutkimuksen tuloksena syntyviä fiktiivisiä muutuskuvauksia nimitetään *tyyppitarinoiksi*. Käytän tässä tutkimuksessa ammattinimikkeitä, jotka nousevat tutkimuksen aineistosta. Tutkimuksessa käytetään esimerkiksi nimikettä 'perusseurakuntapappi' kun viitataan seurakuntapastorin työhön. Papin erityistehtävistä puhuttaessa käytetään nimikkeitä kuten 'vankilapappi', 'sairalaapappi' ja 'nettipappi'. Näiden nimikkeiden valinta pohjautuu opiskelijoiden kertomuksiin.

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimus pohjautuu kuuden teologian opiskelijan haastatteluilla kerättyyn pitkäikäistutkimusaineistoon. Kutakin opiskelijaa on haastateltu yhteensä kolme kertaa, joten aineisto koostuu yhteensä 18:sta haastattelusta. Opiskelijoita on haastateltu vuosina 2010, 2012 ja 2015-2016 eli opintojen alussa, toisena opiskeluvuotena ja viidennen opiskeluvuoden jälkeen. Vuosina 2015-2016 tehdyt

haastattelut olen tehnyt itse ja aikaisempien vuosien haastattelut on tehty Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen puitteissa. Litteroituna haastatteluaineistoa on kaikenkaikkiaan 307 sivua. Kaikkina vuosina haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja eri vuosien teemahaastattelurungot sisälsivät samanlaisia teemoja. Kaikkien vuosien aineistoa voidaankin pitää tälle tutkimukselle keskeisten teemojen osalta keskenään vertailukelpoisina. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että siinä pyritään huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Myös ihmisten vapaalle puheelle annetaan tilaa, vaikka ennalta päätetyt teemat pyritään keskustelemaan kaikkien tutkittavien kanssa.⁹¹ Tämä tutkimus on narratiivinen pitkittäistutkimus. Pitkittäistutkimusaineisto mahdollistaa muutosten havaitsemisen ja muutokseen vaikuttaneiden tekijöiden ja muutosten aikaansaamien seurausten analysoimisen.⁹² Tutkimuksen narratiivisuus ilmenee niin aineiston narratiivisuudessa, analyysin narratiivisuudessa kuin myös tulosten narratiivisuudessa. Kerron narratiivisen analyysin etenemisestä tarkemmin omassa luvussaan.

3.2.1 Haastatteluiden toteuttaminen

Kumpanakin vuonna 2010 ja 2012 haastateltiin 35:tä samaa opiskelijaa. Näiden joukosta poimin tätä tutkimusta varten kaikki “epävarmuudesta pappeuteen” viitekehykseen sopivat haastateltavat. Haastateltavien valitseminen pohjautui vuosien 2010 ja 2012 litteroituihin haastatteluaineistoihin sekä vuoden 2015 opintorekisteritietoihin. Opintorekisteristä tarkistettiin muun muassa opiskelijan valitsema opiskelulinja⁹³, suoritettujen opintopisteiden määrä sekä yhteystiedot. Tein lisäksi aineistosta poimituille potentiaalisille haastateltaville tarkentavia kysymyksiä henkilökohtaisesti sen varmistamiseksi, profiloituvatko he tutkimuksen tarpeisiin. Tarkentavien kysymysten jälkeen tutkimukseen valikoitui mukaan kuusi parhaiten tutkimukseen soveltuvaa opiskelijaa. Haastatteluissa opiskelijat arvioivat omiin ammatillisiin valintoihin vaikuttaneita tekijöitä kuten omien opintojen mielekkyyttä, kokemuksiaan erilaisista ammatillisista rooleista, mielikuviaan kirkosta, omaa hengellistä elämää, kutsumusta sekä omia elämäkokemuksiaan ylipäätään. Hengellisellä elämällä tarkoitettiin haastateltavan tapoja hoitaa omaa hengellisyyttään joko itsenäisesti tai

⁹¹Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, luku 6.3.2 Teemahaastattelu.

⁹²Lähdesmäki et al. 2015, Pitkittäistutkimus.

⁹³Tarkistettiin oliko opiskelija valinnut kirkon työhön mahdollistavat opinnot.

osallistumalla uskonnolliseen toimintaan. Elämäkokemuksilla kartoitettiin kaikkia sellaisia tekijöitä, jotka haastateltavat kokivat merkittäviksi asioiksi elämässään ylipäätään omaan ammatilliseen kasvuunsa nähden.

Muuten kaikki haastattelut toteutettiin kasvotusten, paitsi viimeisellä haastattelukerralla haastattelin käytännön syistä johtuen yhden opiskelijan puhelimitse. Kaikki haastattelut äänitettiin ja litteroitiin. Viimeiselle haastattelukerralle pyysin tapaamiani opiskelijoita piirtämään aikajanan omasta ammatillisesta kasvustaan. Pyysin heitä merkitsemään janalle erilaisia ammatillisiin valintoihin vaikuttaneita opintoihin, työkokemuksiin, yksityiselämään ja hengellisyyteen liittyviä tapahtumia, henkilöitä, kokemuksia sekä ajanjaksoja. Kolme opiskelijaa oli ennättänyt piirtää janan ja heidän kanssaan sitä käytettiin haastattelun tukena. Haastattelu aloitettiin sillä, että he kertoivat vapaasti janalle merkitsemistään asioista. Janaan liittyvän puheen jälkeen otin haastatteluissa esiin vielä muita teemoja, joita teemahaastattelurunkoon oli valittu. Jana oli kuitenkin vain teemahaastattelujen toteuttamista tukeva apuväline eikä sen puuttuminen sinällään vaikuttanut haastattelujen sisältöön. Kaikkien opiskelijoiden kanssa keskusteltiin samoista haastattelurungon teemoista.

3.2.2 Tutkimusjoukko

Vuonna 2015 ja 2016 toteutettuihin kolmannen kierroksen haastatteluihin valikoitui kolme naista ja kolme miestä. Nuorin opiskelijoista oli noin 25 vuotias ja vanhin yli 50 vuotias viimeisen haastattelun aikana. Viisi heistä opiskelee tai opiskeli Helsingin yliopistossa ja yksi Itä-Suomen yliopistossa. Opiskelijat tulevat erilaisista taustoista ja eri puolilta Suomea. Kaksi heistä on aloittanut teologian opiskelun nuorina, heti päivälukion jälkeen. Neljä heistä on työskennellyt ja opiskellut aiemmin aivan muilla aloilla. Kaikkia kuutta opiskelijaa yhdistää se, että he kaikki aloittivat teologian opiskelun vuonna 2010. Heillä kaikilla oli myös opintojensa alussa useampia erilaisia ammatillisia mielenkiinnonkohteita. Toisena opiskeluvuotenaan he kaikki osoittivat jollakin tavalla kiinnostusta papin työtä kohtaan.

Ensimmäisessä haastattelussa vuonna 2010 kaikki haastateltavat kertovat, että heidän tavoitteenaan ei ole ainakaan ensisijaisesti seurakuntapapin työt.

Mulla ei nyt täl hetkelläkää oo niinku se papin ura niinku toiveissa ja ajattelin, et valitsen linjan millä vois sitte valita vapaammin aineita, että esimerkiks psykologiaa ois voinu lukee sit aika paljonki.⁹⁴

⁹⁴H3 2010, 34.

Mul oli toi uskonnonopettajan ammatti mielessä kun hakeuduin tiedekuntaan.⁹⁵

Haastattelijan kysymysten vuoksi kaikki pohtivat silloin mahdollista pappettaan, mutta pappuus näyttäytyi korkeintaan yhtenä vaihtoehtona muiden teologisten työvaihtoehtojen joukossa. Tässä tapahtuu kuitenkin muutosta ja opintojen alkuvuosina, sillä jo toisena opiskeluvuotena, vuonna 2012, kaikki kuusi opiskelijaa osoittavat kasvavaa kiinnostusta myös papin työtä kohtaan.

...ihan niinku mielenkiintosta vois olla.. et se on aika vaihtelevaa se seurakuntapastorin työ.⁹⁶

...mua niinku papin työ, kiinnostaa. Mutta, ehkä niinku tän kasvatuksen kautta jotenkin kiinnostaa erityisesti perehtyä siihen.⁹⁷

Papin työ ei kuitenkaan ole heille ainut tai välttämättä ensisijainen vaihtoehto. Opiskelijat pitävät pappetta yhtenä mahdollisena ja jopa todennäköisenä vaihtoehtona. Viimeisellä haastattelukerralla vuonna 2015-2016 haastateltavista viisi kuudesta on päättänyt suorittamaan papin työhön pätevöittävät opinnot. Yksi opiskelija oli vaihtanut juuri ennen viimeistä haastattelua pois papin työhön pätevöittävältä linjalta. Neljä opiskelijaa⁹⁸ on jo valmistunut teologian maisteriksi ja kaksi opiskelijaa tekee vielä maisterivaiheen opintoja. Yksi valmistuneista on jo saanut pappisvihkimyksen ja toimii pappina. Yksi jo teologian maisteriksi valmistunut etsi viimeisen haastattelun teon hetkellä ensisijaisesti papin työtä ja yksi sairaalateologin työtä. Yksi maisteriksi valmistuneista opiskelijoista suoritti jatko-opintoja.

Merkillepantavaa oli se, että kaikilla opiskelijoilla oli kaikkina haastatteluvuosina useita eri ammatillisia haaveita. Edes opintojen loputtua tai loppusuoralla kenellekään ei ollut rajautunut ehdottomaksi jokin tietty ammattitavoite. Tyypillistä oli, että joitakin vaihtoehtoja rajautui opintojen aikana pois ja jokin vaihtoehto nousi mielekkäämmäksi vaihtoehdoksi muihin verrattuna.

Tykkään ihan älyttömästi, ja ihan aika hyvin osaanki ilmeisesti, kirjottaa...Haluaisin, jos nyt vois ihan vaa niinku valita sellasen unelman, ni jollain lailla, et siihen liittyis kirjottamiseen se työ eli olis tiedottaja, toimittaja, joku tämmönen.⁹⁹

...tosi tämmöstä heiluria edes takas et...en uskalla sanoo et se olis nyt päätetty... Ties vaikka joskus vanhemmiten sitten päättäsinkin et mä vaikka ryhdyinkin papiks, tää onkin se juttu.¹⁰⁰

⁹⁵H4 2010, 39–40.

⁹⁶H2 2012, 280.

⁹⁷H6 2012, 144.

⁹⁸Kaksi naista ja kaksi miestä

⁹⁹H3 2010, 36.

¹⁰⁰H2 2015, 1058.

Tutkimusjoukolle oli myös tyypillistä opettajaopintoihin pyrkiminen. Neljä opiskelijaa kuudesta haki opintojen aikana pedagogisiin opintoihin. Toki vain yksi heistä tuli valituksi sinne ja lopulta suoritti niin sanotun kaksoistutkinnon eli papin sekä opettajan pätevyudet.

Mä oon ajatellu kans sitä kaksoistutkinnon tapasta, et niinku olis se kanssa pätevyys seurakuntatyön puolelta niin ois vähän niinku enemmän laajuutta.¹⁰¹

Kaikki kuusi opiskelijaa koki teologian opiskelun kiinnostavaksi ja oman motivaationsa korkeaksi. Toisaalta neljällä opiskelijalla kuudesta oli oma perhe ja opiskelujen ja perheen yhteensovittaminen tuotti haasteita jaksamisessa sekä opintojen suorittamisessa ajallaan ja halutulla tarkkuudella.

Motivaatio on tosi korkealla edelleen sanoisin, ja kyl mä uskon että mä suoriudun niistä (opinnoista) iha hyvin.¹⁰²

Mulla tota opintoja on kyllä ollut halu tehdä että ei siinä mutta sanotaan että niin sanottu muu elämä mikä tässä sitten tosiaankin tekee haastetta.¹⁰³

3.3 Narratiivinen analyysi

Tämän tutkimuksen metodina on narratiivinen analyysi. Narratiivinen metodi on todettu antoisaksi ammatillisen identiteetin ja asiantuntijuuden tutkimisessa. Sen avulla pystytään avaamaan uusia näköaloja henkilökohtaiseen ammatilliseen kasvuun. Narratiivinen metodi on työkalu, joka auttaa ymmärtämään haastateltavien omaa reflektiota ammatillisesta kehityshistoriastaan ja siinä tapahtuneista muutoksista. Narratiivinen metodi auttaa ymmärtämään haastateltavien identiteettikertomukset kerrottuna konstruktiona eikä "tositseyden" kuvauksena, joka olisi sellaisenaan olemassa ennen kuin sitä aletaan tuottaa. Haastateltavien käsitykset itsestä muovautuvat ja rakentuvat vähitellen, sitä mukaa, kun he tuottavat sitä kertomukseksi.¹⁰⁴ Persoonallisen ammatillisen kertomuksen rakentaminen on hyvä keino tuottaa reflektiivistä suhtautumista omaan ammatilliseen osaamiseen ja asiantuntijuuteen. Näin voidaan paitsi kartoittaa ammatillista kehityshistoriaa myös tuottaa muutosta ja edistää kriittistä reflektiota suhteessa yksilön omaan ammatilliseen osaamiseen ja identiteettiin.¹⁰⁵ Jokaisen opiskelijan yhden haastattelukerran aineisto on jo sinällään kertomus ammatillisesta kasvusta. Lisäksi eri vuosien kertomukset yhdessä muodostavat

¹⁰¹H4 2012, 42.

¹⁰²H1 2012, 153.

¹⁰³H5 2015, 574.

¹⁰⁴Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 41–43.

¹⁰⁵Eteläpelto 2010, 41–42.

henkilölle ominaisen ammatillisen kasvukertomuksen. Näiden kertomusten narratiivinen analyysi mahdollistaa ammatillisen suuntautumisen kehittymisen selvittämisen ja siihen vaikuttavien asioiden erittelemisen. Tällaisia itse kerrottuja, elämäkerrallisia identiteettikertomuksia voidaan pitää johdonmukaisina kuvauksina oman ammatillisen polun löytymisestä. Niistä voidaan havaita millaiset asiat vaikuttavat toisiinsa ja millaista jatkuvuutta asioiden välillä ilmenee.¹⁰⁶ Narratiivisuus toimii tässä tutkimuksessa kahteen suuntaan: kertomukset ovat sekä tutkimuksen lähtökohta että lopputulos.

Olen analyysissäni keskittynyt tarinoiden temaattisen sisällön ja ajallisen kerronnan analyysiin, sillä tutkimuskysymysten kannalta tuntui tärkeimmältä keskittyä opiskelijoiden antamien merkitysten selvittämiseen ennemmin kuin esimerkiksi rakenteellisempaan tarkasteluun. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen etsin vastauksia kategoris-sisällöllisen narratiivisen analyysin avulla. Atlas.ti ohjelman avulla poimin litteroiduista haastatteluista eri teemoihin liittyviä yksittäisiä narratiiveja. Poimin haastatteluaineistoista sellaisia sitaatteja, joissa haastateltavat arvioivat omien ammatillisten valintojensa tekemistä. Näitä poimintoja luokittelin aineistosta ja eri vuosien teemahaastattelurungoista muodostamieni teemojen mukaisesti:

1. Kutsumus
2. Minäpystyvyys
3. Omat mielikuvat ja kokemukset pappeudesta ja kirkosta
4. Lapsuudenkodin uskonnollisuus, oma usko, hengellinen elämä ja seurakuntayhteys
5. Valintoihin vaikuttaneet opinnot
6. Muilta saatu palaute sekä ulkopuolelta tulevat paineet

Kategoriat on järjestetty niin että kategoriat 1-3 liittyvät enemmän opiskelijoiden sisäisiin kuin ulkoisiin vaikuttimiin, kategoria 4 liittyy sekä sisäisiin että ulkoisiin tekijöihin ja kategoriat 5 ja 6 liittyvät pääasiassa ulkoisiin tekijöihin. Toki kategorioissa on myös tämän suhteen päällekkäisyyksiä. Kaikilta opiskelijoilta saatiin vastauksia jokaiseen kategoriaan, sillä kuten sanottu, käytin luokittelussa apuna teemahaastattelurunkoja, jotka olivat kaikille opiskelijoille samanlaiset. Teemahaastattelurungot myös muistuttivat eri vuosilta toisiaan, mikä mahdollisti sen, että eri vuosien aineistot olivat keskenään vertailukelpoisia. Jokaiselta

¹⁰⁶Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 7. "People are storytellers by nature".

vastaajalta on siis esimerkiksi tiedossa miten ajatukset kutsumuksesta ovat muuttuneet eri vuosina. Tämän kategoris-sisällöllisen erittelyn ja analyysin avulla vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli selvitän millaiset tekijät ovat vaikuttaneet ammatillisiin valintoihin opintojen aikana. Kategorisointi myös auttaa tarkastelemaan, millaisiin asioihin papputeen sosiaalistumisen prosessissa voidaan vaikuttaa suoraan, välillisesti tai ei ollenkaan. Kategorioita ei siis muodostettu ammatillisen sosialisatioteorian pohjalta. Teorian ei haluttu vaikuttavan liikaa aineistosta tehtäviin poimintoihin vaan tutkimuksessa haluttiin ennemminkin testata sitä, miten aineistosta tehdyt poiminnat vastaavat ammatillisen sosialisatiion kehityksen eri osa-alueita:

1. ammattiin tarvittavien tietojen ja taitojen hallitsemista sekä ammattirooliin ja ammattikuntaan tapahtuvaa kiinnittymistä
2. ammatti-identiteetin muodostumista
3. ammatin harjoittamisen etiikan ja ammattikulttuurin kriittistä omaksumista sekä
4. sosiaalistumista ammatin kautta yhteiskuntaan.

Kategoris-sisällöllisen narratiivisen analyysin avulla selvitetään, millaiseksi opiskelijat arvioivat tiedollisen ja taidollisen osaamisensa. Lisäksi tutkitaan vahvistuuko osaaminen yliopisto-opetuksen avulla, työn kokeilemisen kautta vai muutoin. Lisäksi analyysin avulla halutaan selvittää, millaiset tekijät auttavat opiskelijoita kiinnittymään papin ammattirooliin tai muuhun ammattikuntaan. Opiskelijoiden kertomusten kategorisoinnin avulla pyritään myös avamaan ammatti-identiteetin rakentumista: millaiset kokemukset, tapahtumat ja ihmiset vaikuttavat sen kehittymiseen. Myös ammattikulttuurin ja ammatinharjoittamisen etiikan tuntemus oletettavasti paranevat opintojen aikana. Sisällöllis-kategorinen analyysi auttaa selvittämään, miten opiskelijat omaksuvat niitä ja arvioivatko he niitä kriittisesti. Sosiaalistumista ammatin kautta yhteiskuntaan tarkastellaan esimerkiksi selvittämällä miten opiskelijat suhtautuvat pappien yhteiskunnallisiin tehtäviin.

Vastatakseni toiseen tutkimuskysymykseen, selvitin millaisina opiskelijoiden kertomukset näyttäytyivät kokonaisuuksina, koko opintojen ajan kattavina muutoskertomuksina. Siirryin tekemään holistista ja sisällöllistä narratiivista analyysia. Muodostin jokaisesta haastateltavasta yhden sivun mittaisen tiivistelmän, johon erittelin vuosien 2010, 2012 ja 2015-2016

haastattelujen keskeisimmät kohdat. Lisäksi tein jokaisesta haastateltavasta kaavion, johon poimin jokaiselta haastatteluvuodelta ajankohtaiset ammatilliset tavoitteet. Tällä tavoin halusin varmistaa, että minkään tietyn vuoden haastatteluaineisto ei nouse merkittävämmäksi kuin muina vuosina tehdyt haastattelut, vaan että pitkittäisaineiston ainutlaatuisuus tulee huomioiduksi. Tässä esimerkki haastateltavan H1 ammatillisten tavoitteiden muuttumista kuvaavasta kaaviosta:

Ammatilliset tavoitteet v. 2010	Ammatilliset tavoitteet v. 2012	Ammatilliset tavoitteet v. 2015
1. Lukion opettaja 2. Tutkija 3. Hautaustoimiston työntekijä 4. Vankilapappi 5. Sairaalapappi 6. (Perusseurakuntapappi)	1. Sairaalapappi 2. Tutkija	1. Sairaalateologi 2. Sielunhoito 3. Perusseurakuntapappi 4. Opettajan sijaisuudet 5. Tutkija

Taulukko 1. Ylimpänä ammattihaaveissa on aina se ammatti, joka sillä hetkellä on tuntunut haastateltavalle tärkeimmältä. Suluissa oleva ammatti on sellainen, jota haastateltava ei ole pitänyt sillä hetkellä merkittävänä. Tämän opiskelijan kohdalla mahdollisten ammattinimikkeiden lisääntyminen viimeisellä haastattelukerralla kuvastaa hyvin sitä, miten vaikeaksi haastateltava koki sen hetkisen työmarkkinatilanteen ja miten se vaikutti myös hänen ammatillisiin tavoitteisiinsa.

Tutkin jokaisen opiskelijan, koko opiskeluaikaa kattavaa muutuskertomusta. Tein tarkastelua haastatteluaineistojen, niistä johdettujen tiivistelmien sekä ammatillisten tavoitteiden muuttumista kuvaavien kaavioiden avulla. Kuten narratiiviselle aineistolle on ominaista, kunkin opiskelijan muutuskertomus näyttäytyi omanlaisenaan. Muutuskertomuksista löytyi eri opiskelijoiden välillä eroja mutta kuitenkin myös yhteneväisyyksiä. Yhteneväisyydet liittyivät sekä yksityiskohtiin että kertomusten kokonaisuuksiin. Joistakin yksityiskohtien eroista huolimatta, kokonaiskertomuksista erottautui kolme paria sen suhteen, miten opinnot ja ammatilliset valinnat olivat 5-6 opiskeluvuoden aikana edenneet ja mikä heidän ensisijainen ammatillinen tavoitteensa oli viimeisellä haastattelukierroksella. Kokonaiskertomuksista erottautui seuraavanlaiset tyyppitarinat:

1. Sairaalateologit (kaksi naista)
2. Perusseurakuntapapit (nainen ja mies)
3. Hengellinen työ laajemmin (kaksi miestä)

Päädyin tarkastelemaan näiden pariin kokonaiskertomuksia entistä tarkemmin. Halusin selvittää miten heidän kertomuksensa etenevät ja lopulta päätyvät samaan lopputulokseen. Tarkastelun tuloksena syntyi kolme fiktiivistä tyyppitarinaa, joissa tuon esiin niitä yhteisiä piirteitä, jotka kunkin parin kokonaisopiskeluajassa nousivat merkittäviksi teemoiksi suhteessa ammatillisiin valintoihin. Näihin tarinoihin ei siis ole teemoiteltu kaikkien kuuden opiskelijan kertomusten yksityiskohtia, vaan näihin tarinoihin tiivistyy opiskelijoiden kertomukset laajempina kokonaisuuksina. Tyyppitarinat eivät siis ole suoraa kuvausta kenenkään tietyn opiskelijan elämästä, vaan kahden opiskelijan opiskeluaikaa kuvaava fiktiivinen kokonaisuus. Tyyppitarinoiden koostaminen sujui luontevasti ja loogisesti. Kuitenkin osa opiskelijoista kertoi myös sellaisista merkittävistä ja persoonallisista ammatillisiin valintoihin vaikuttaneista asioista, joita ei pystynyt typistämään fiktiivisten tyyppitarinoiden sisään. Tämä on yksi syy myös siihen, miksi tämä tutkimus jaettiin kahteen erilaiseen analyysiosioon. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoitus on nostaa esiin yksittäiset merkittävät tekijät ja toisen kysymyksen tavoitteena on kuvata kokonaiskertomusten monimuotoisuutta ja niistä paljastuvia syy-seuraussuhteita. Tutkimuksessa myös tyyppitarinoita verrataan ammatillisen sosialisatiion kehityksen osa-alueisiin. Koska ammatillinen sosiaatio on jatkuvasti kehittyvä prosessi, antaa tyyppitarinoiden ajallisen etenemisen kuvaus mahdollisuuden tarkastella sosiaatiota myös prosessin etenemisenä.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja lähdekritiikki

Ihmisiä koskevan tutkimuksen haasteena on aina se, että ihmiselämän moninaisuutta ei voida koskaan kuvata täydellisesti. Tässäkin tapauksessa haastatteluissa kerätyt opiskelijoiden kertomukset ovat alisteisia haastatteluhetken maailmankuvalle, haastattelutilanteelle ja haastateltavan mieltämälle yleisölle. Litteroitu haastattelu on kuin jäädytetty, yksiulotteinen valokuva tuosta tietystä tilanteesta, ei dynaaminen muuttuva identiteetti.¹⁰⁷ Tämän tutkimuksen aineiston etuna on kuitenkin se, että käytössä oli opiskelijoiden kertomuksia eri vuosilta. Opiskelijat eivät itse pystyneet lukemaan aiempia haastattelujaan etukäteen, vaan he muodostivat jokaisella haastattelukerralla uuden kertomuksen.

¹⁰⁷Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 8.

Tätä tutkimusta motivoi oma papin ammattiin sosiaalistumisen prosessini. Olen vuonna 2013 Helsingin yliopistossa teologian opinnot aloittanut opiskelija, jolle on ollut alusta asti selvää papin ammattiin suuntautuminen. Pappuuteen sosiaalistuminen on kuitenkin harvoin yksinkertainen prosessi ja sitä se ei ole ollut minullekaan. Tästä syystä minua kiinnostaa tutkia mahdollisten tulevien pappien ammatillisia muutokertomuksia. Mahdollisimman ison muutoksen sisältävän prosessin kuvauksen tutkimiseksi valitsi haastateltaviksi juuri ammatillisesti epävarmat opiskelijat. Ajattelin, että heillä ammatillisen suuntautumisen kehittyminen olisi mahdollisimman näkyvä prosessi. Vaikka minä tutkijana opiskelen samassa tiedekunnassa kuin iso osa haastateltavista, en tuntenut ketään haastatelluista etukäteen. Haastateltavia ei myöskään valittu mukaan suositusten tai tuttuuden perusteella, vaan tutustumalla anonyymeilla haastattelukoodeilla merkittyihin aiempiin haastatteluaineistoihin. Se, että tutkijana olen käynyt läpi samoja ammatilliseen kehittymiseen liittyviä pohdintoja ja tunnen hyvin yliopiston koulutuksen mahdollisuudet ja rajoitteet, helpotti muun muassa teemahaastattelurungon laadintaa. Myös eläytyminen haastateltavien kertomuksiin oli mahdollista. Tässä tutkimuksessa tästä oli etua, sillä narratiivinen analyysi perustuu tutkijan kykyyn olla vuorovaikutuksessa haastateltavien kertomuksissa. Tämä antaa mahdollisuuden tutkijalle havaita litteroiduista aineistoista kertojan antamia merkityksiä.¹⁰⁸

Opiskelijoiden yksityisyyden suojan turvaamiseksi tutkimuksessa käytettyjä sitaatteja on muunnettu murteesta yleiskielisimmiksi. Sitaateista on myös ajoittain poistettu sellaisia tunnisteita, jotka eivät vaikuta kommentin merkitykseen, mutta jotka voisivat heikentää haastateltavien anonymiteettia. Tutkimus on toistettavissa niin teologian opiskelijoiden kuin muidenkin alojen opiskelijoiden keskuudessa. Tutkimuksessa käytettyä pitkittäisaineistoa ei kuitenkaan ole välttämättä helposti saatavilla.

¹⁰⁸Liebllich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 10.

4. Ammatillisiin valintoihin vaikuttaneet tekijät

4.1. Kutsumus

Kaikki opiskelijat pohtivat kutsumuksen käsitettä ylipäätään sekä kutsumusta omalla kohdallaan. Opiskelijat miettivät paljon sitä, miten omat ajatukset kutsumuksesta ovat muuttuneet, mutta he kertovat myös siitä, miten muut ihmiset esittävät heille kysymyksiä kutsumukseen liittyen, esimerkiksi ”onko sulla kutsumus teologiseen?”¹⁰⁹ Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen tulokset korostavat hengellisen kutsumuksen vaikutusta teologisiin tehtäviin hakeutumiseen. Hengellisen kutsumuksen todetaan vaikuttavan niin opiskelun kulkuun kuin työelämään sijoittumiseen. Kutsumuksen on nähty selittävän vahvasti uranvalinnan varmuutta ja teologian opiskelijoiden suuntautumista pappouteen.¹¹⁰ Aiemmassa teologian opiskelijoiden kutsumukseen liittyvässä tutkimuksessa opiskelijat ovat jakautuneet kutsumuksen perusteella kolmeen ryhmään: tietyssä tilanteessa Jumalan kutsun kokeneet, Jumalan johdattamat sekä opiskelijat, jotka eivät ole kokeneet saaneensa kutsua. Kutsumattomuuteen on liitetty esimerkiksi oma uskonnollinen epäily ja muut persoonalliset rajoitukset.¹¹¹ Tämän tutkimuksen opiskelijoista kukaan ei kertonut saaneensa Jumalalta erityistä kutsua papin työhön missään tietyssä, selkeässä tilanteessa tai hetkessä. Heidän kertomuksensa muistuttivat kutsumuksen kokemisen osalta hyvin paljon Jumalan johdattamilta:

Oma elämänkaari on niinku jonkinlaista Jumalan kutsua. Tuntuu että on niinku kasvatettu tähän tehtävään tässä vuosien varrella. Tässä on kyllä itse ollut hyvinkin kadoksissa jossakin vaiheessa ja elämä on koetellut...Nyt alkaa niinku jotenkin nähdä sen kokonaisuuden sillä tavalla että mihin on niinku kasvatettu ja olin kai ohjattu koko ajan että mulle on tullut niinku kypsymistä ja niinku nöyrytmistä sanotaanko niinku positiivisessa mielessä.¹¹²

Uskon siihen, että Jumala ohjaa niinku kaikkien elämää, et vaik ne ei ite niinku uskoskaan siihen...mut kylä mä ajattelen et se kutsumus on nimenomaan Jumalalta.¹¹³

Kaksi aikuista haastateltavaa kuvailevat miten ovat jälkeenpäin muistaneet lapsuudestaan asioita, jotka he kokevat nyt viittauksiksi teologian opintoihinsa. Kun opiskelijat puhuvat kutsumuksestaan, he eivät viittaa tarkasti juuri pappouteen. Jo teologian opiskeleminen koetaan kutsumukseksi; kutsumus on

¹⁰⁹H1 2010, 99.

¹¹⁰Niemelä & Salminen 2013, 292–293.

¹¹¹Pruuki 2013, 284.

¹¹²H5 2016, 646.

¹¹³H3 2010, 80.

motiivi opintoihin. Opintojen edessä ajatukset omasta kutsumuksesta joutuivat myös koetukselle mutta myös muuttuivat.

Et onks mulla kutsumusta...koen et periaatteessa on johonkin tämmöseen hengelliseen selvästi...mut koko ajan mä ehkä itekin ootan et millon mä hiffaan jotain niinku tosi, vähän niinku ns. valaistun, mut kyl mä oon pikkuhiljaa sitäkin miettinyt mä en ehkä sit tai niinku et turha odottaa sitä et se tulee, jos tulee...jos semmost edes onkaan.¹¹⁴

Tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat pohtivatkin myös kriittisesti sitä, onko heillä omasta mielestään kutsumusta papin työhön. Erityisesti kaksi opiskelijaa pohtivat juuri oman uskonsa ja persoonallisuutensa suhdetta hengelliseen kutsumukseen. Opiskelijat ovat valmiita pohtimaan omaa kutsumustaan, mutta kukaan heistä ei haasta perinteistä kutsumus-ajattelua. Tämä tulos vahvistaa myös aiempia tutkimuksia teologian opiskelijoiden kutsumus-käsityksistä.¹¹⁵

No se on sellane asia, mitä en ole ikinä niinku kokenu omalla kohallani, että kutsumushan voi olla, mihin ammattiin vaan...että tuntuu, että se on niinku se oma, oma asia ja...jos tuntee kiinnostusta oikeen kovasti johonki asiaan ni sillohan sitä monesti tulee hyväksi siinä...ja tietysti papin ammatissa ois tärkeätä, että ois se kutsumus, että ei vaan tekis sitä paremman puutteessa.¹¹⁶

Merkillepantavaa on, että opintojen lopussa kaikille haastateltaville kutsumus oli ennen kaikkea yleisesti kutsu hengelliseen työhön, ei pelkästään eikä tarkkarajaisesti papin työhön. Kahdelle opiskelijalle perusseurakuntapappeus oli ensisijainen kutsumus, mutta hekin pitivät muita hengellisen työn muotoja mahdollisina. Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat aiemmat tutkimustulokset siitä, että opintojen edessä opiskelijat eivät tulkitse itselleen asettamia kutsumusvaatimuksia yhtä tiukasti.¹¹⁷ Tämän tutkimuksen tulosten valossa voidaan kuitenkin tarkentaa, että hengellisen kutsumuksen merkitys kyllä säilyy voimakkaana, mutta ennemminkin opiskelijan oma kutsumus-käsitteen merkitys muuttuu. Kutsumus-käsitteen merkitys nähdään laajempänä, ei vain pelkästään kutsumuksena tiettyyn työhön kuten pappeuteen.

Kesätöiden ja varsinaisten töiden saamisen vaikeus koetteli etenkin kahden opiskelijan kutsumusta. Opiskelijat ajattelivat silti työnhakuaankin johdatuksena ”tapahtuu niin kuin on tarkoitettu”. Opiskelijat liittävät kutsumuksen elämäntehtävään. He kuvaavat, miten kutsumus on tunne siitä, että on oikeassa paikassa tekemässä oikeita asioita ja saa tehdä työtä mistä on kiinnostunut.

¹¹⁴H2 2015, 978.

¹¹⁵Pruuki 2013, 285.

¹¹⁶H3 2010, 58.

¹¹⁷Niemelä & Salminen 2013, 292–293.

Opintojen aikana ajatukset kutsumuksesta myös vahvistuivat, jos opiskelija sai hyvää palautetta työstään ja se oli sopusoinnussa opiskelijan kokemusten kanssa siitä, että on nyt oikeassa paikassa.

Mulle on jotenkin hirveen tärkeää et mä pääsisin auttamisammattiin ja mun mielestä mä olisin hyvä auttamaan papin ammatissa. Mä nään sen näin et se kutsumus tulee sitä kautta.¹¹⁸

Opiskelijat kokevat, että kutsumuksen pohtimisella ja omien kutsumukseen liittyvien ajatusten saamilla vahvistuksilla on ollut paljon merkitystä heidän tekemiinsä ammatillisiin valintoihin.

4.2 Minäpystyvyys

Haastatteluaineistosta käy hyvin ilmi se, miten opiskelijoiden käsitykset omista ominaisuuksista, taidoista ja soveltuvuudesta eri ammatteihin muuttuvat.

Esimerkiksi kaksi opiskelijaa, jotka opintojen alussa haaveilevat toimittajan työstä, luopuvat ajatuksesta kun he huomaavat kuinka paljon he joutuvat pinnistelemaan kirjoittaessaan verrattuna tiettyihin opiskelukavereihin. Toisaalta yksi opiskelija huomaakin pärjäävänsä kaksikielisessä työympäristössä vastoin omia odotuksiaan. Myös käsitykset itselle sopivista työskentelytavoista muuttuvat. Toinen alkaa pärjätä paremmin projektiluontoisessa työskentelyssä ja toinen huomaa nauttivansa entistä enemmän itsenäisestä työskentelystä sosiaalisen työn sijaan.

Opiskelun varrella sitä jotenki niinku myös tutustuu itteensä ja tulee semmosia niinku oivalluksia.¹¹⁹

Opiskelijat vertailevat itseään tapaamiinsa opettajiin, pappeihin ja muihin työelämässäoleviin teologeihin. Opintojen alussa moni kokee että ei ole ”pappistyyppejä”, mutta sittemmin kun he tapaavat erilaisia pappeja, käsitys omasta soveltuvuudesta papin työhön muuttuu. Oman persoonan soveltuminen tulee parhaiten esille, kun opiskelijat pääsevät kokeilemaan erilaisia rooleja ja tehtäviä.

Ehkä mä oon ittestänikin löytäny enemmän sellasta ehkä vanhoillista puolta enemmän mitä oli...oma mahdollinen ammatti-identiteetti tai vastaava, on jotenki ehkä selkiytyny vähä enemmän silleen et en mä välttämättä niinku kauheen pahana just sitä, mitä nyt aikasemmin mainitsin just siitä että, et niinku joutuis työskentelemään pääasias niinku vanhempien ihmisten kanssa...ittestänsä on löytäny vähä enemmän sellasta, että vois niinku kuulua siihen joukkoon vähä niinku paremmin.¹²⁰

¹¹⁸H1 2015, 743.

¹¹⁹H6 2012, 122.

¹²⁰H4 2012, 194.

Kyl mää uskosin et mun kaltanen tyyppi vois siihen sairaalamaailmaan istua.¹²¹

Viisi opiskelijaa myös erityisesti pohtii sitä, miten he pystyvät hyödyntämään muualla hankkimaansa osaamista myös hengellisessä työssä (esimerkiksi musiikillisuus, kielitaito, asiakaspalvelu). Opiskelijat kuitenkin kokevat itsessään myös kehitettävää erilaisia ammatteja ajatellen. Esimerkiksi se, että on turhan rivakka tai toisaalta turhan herkkä tai ujo, tuntuu haastavalta ominaisuudelta hengellisessä työssä.

Kirkko edellyttää kaikilta papiksi vihittäviltä työpsykologiseen soveltuvuustutkimukseen osallistumista. Se koskee myös tähän tutkimukseen osallistuneita opiskelijoita. Kuitenkin opiskelijat eivät juuri mainitse siitä haastatteluissa. Vuoden 2012 aineistossa soveltuvuustutkimuksesta oli kuullut vain kaksi opiskelijaa. Viimeisellä haastattelukierroksella kaikki papin muodollista pätevyyttä opiskelevat viisi opiskelijaa olivat osallistuneet tutkimukseen. Opiskelijoiden kokemukset soveltuvuustutkimuksesta olivat hieman hämmentyneitä ja ristiriitaisia:

Kyllähän siitä varmasti niinku tavallaan sai tietää mitä pitää kehittää...mutta jos sitä pelkkää koetta olis katottu mun kohdalla niin mä en soveltuis papiksi...en välttämättä sen perusteella soveltuisi hirveen hyvin.¹²²

Opiskelijat eivät ottaneet soveltuvuustutkimusta omatoimisesti esiin haastatteluissa. Tämä kertoo siitä, että kukaan opiskelijoista ei anna suurta painoarvoa sille suhteessa omiin ammatillisiin valintoihin. Tämä vahvistaa aiemmat tutkimustulokset siitä, että soveltuvuustutkimusta ei olla koettu järkeväksi toimivaksi eikä kovin hyödylliseksi.¹²³

4.3 Omat mielikuvat ja kokemukset pappeudesta ja kirkosta

Haastatteluissa kartoitettiin opiskelijoiden mielikuvia papin työn sisällöstä ja pappeuteen liitetyistä odotuksista. Ensimmäisessä haastattelussa, opintojen alussa, useampi opiskelija totesi omien pappeja koskevien mielikuviansa perustuvan mielikuviin ja toisten ihmisten kertomuksiin eikä omakohtaisiin kokemuksiin ja faktoihin. Monikaan opiskelijoista ei esimerkiksi tuntenut ketään pappia kovin hyvin henkilökohtaisesti opintojen alkaessa. Mielikuvat saattoivat liittyä televisio-ohjelmiin ja kokemuksiin esimerkiksi omilta kouluvuosilta.

¹²¹H1 2015, 487.

¹²²H4 2015, 480.

¹²³Nortomaa 2013, 171.

Pappi pystyy antamaan ihmisille paljon sitä apua ja sit kans saa omaa luovuutta pistää kans peliin niinku saarnoissa ja tälle...Toisaalta oon miettiny, et varmaan pappina toimiminen on jossakin kohdin varmaan aika yksinäistä, et on hirvee vastuu, mut sit loppujen lopuks, kattooks kettää sun perään, et jaksaks sä sitte.¹²⁴

Mielikuvat muuttuivat niillä viidellä opiskelijalla, jotka olivat työharjoittelussa tai kesätöissä seurakunnassa. Mitä useampia erilaisia pappeja he tapasivat, sitä avarammaksi heidän käsityksensä muuttuivat. Mielikuva pappeudesta ja papin työstä muuttui vielä opintojen loppupuolellakin.

Saa olla itseään suuremman palveluksessa ja olla Jumalan palvelijana siinä tilanteessa ja olla ihmisille sitä ilosanomaa välittämässä että se on se hyvä puoli...Huono puoli on että onhan se psyykkisesti aika kuormittavaa työtä....Ja sit se työn suunnitelmallisuus tavallaan että et kun on työajaton se aika niin miten sä suunnittelet sen työn silleen että sä ettei tarvi käyttää vapaapäiviä hirveesti niinku siihen työntekoon tavallaan...Ja oon miettinyt siltäkin kannalta että pystyykö papin työtä tekemään koko elämänsä sen henkisen puolen vuoksi.¹²⁵

Opiskelijoiden kiinnostus papin työtä kohtaa kasvoi sitä mukaan, mitä paremmin Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen laatimat papin työn vetovoimatekijät koskettivat opiskelijoita. Papin työn puoleensa vetäviin piirteisiin kuuluu arvojen mukaisuus, vahvat minäpystyvyysodotukset, myönteinen kuva papeista ja kirkosta sekä riittävä tieto ja kokemus papin työstä.¹²⁶ Ne kaksi opiskelijaa, jotka kokivat papin työn vieraaksi vielä opintojen lopullakin, kokivat ristiriitoja näitä vetovoimatekijöitä kohtaan. Opiskelijat pohtivat pappeuden hyviä ja huonoja puolia samalla tavalla kuin aiemmissa tutkimuksissa. Keskeistä teemaa näyttävät suuntaavan teologian opiskelijoiden ammatillista kiinnostusta ratkaisevasti: ammatin mahdollistama vapaus ja ammatin tarjoamat haasteet.¹²⁷

Koska lähes kaikilla opiskelijoilla oli etäinen seurakuntayhteys, joutuivat he etenkin opintojensa alussa vuonna 2010 arvioimaan kirkkoa työnantajana omien mielikuviansa, eikä omakohtaisten kokemusten perusteella. Tällaiset mielikuvat ovat yleensä stereotyyppisiä ja tyypistävät mielikuvat papeista ja seurakunnista niin että niiden oletetaan olevan keskenään samanlaisia.¹²⁸ Monella tapaa opiskelijoiden mielikuvat muuttuvat opintojen ja työkokemusten myötä.

Kirkko on työpaikkana alkanut näyttää valosalta...ehkä ei niin synkeä oo loppujen lopuks...Mutta ehkä vähä semmonen niinku tuntematon, vois sitä kuvailla enemmän...Varmaan täs opintojen kanssakin tulee sit vähä enemmän esille.¹²⁹

¹²⁴H1 2010, 44.

¹²⁵H4 2015, 444, 643, 647.

¹²⁶Niemelä 2013b, 214.

¹²⁷Niemelä 2013b, 213.

¹²⁸Niemelä 2013b, 209.

¹²⁹H5 2012, 285.

Kirkko on loppujen lopuksi yhtä raadollinen työnantaja kuin mikä muu tahansa. Siellä on ihan yhtä rankkaa ja siellä saattaa olla ihan yhtä kamala pomo kuin missä muuallakin ja saattaa olla työpaikkakiusaamista.¹³⁰

Kaikilla niillä viidellä opiskelijalla, jotka osallistuivat seurakunnan toimintaan työntekijänä ja osallistujana tarkentui mielikuvat seurakunnan toiminnasta. Neljä opiskelijaa toimi jossakin opintojen vaiheessa myös kesäteologina. He kokivat siellä saadut kokemukset erittäin tärkeänä täydennyksenä yliopisto-opintoihin. He kertoivat, että niillä oli merkittävää vaikutusta ammatillisia valintoja pohdittaessa.

Opintojen ohella näissä työtilanteissa ehkä enemmän hankkii sitten sitä käytännön asiantuntijuutta enemmän. Ne on ollut sellasia kokemuksia että ne on sitä pappeutta saanut ajattelemaan että josko olis se kutsu siihen papin työhön.¹³¹

Hirveen antosta että siinä on saanut...kokea semmosta omaa kutsumusta siihen hengelliseen työhön niin saanut olla sitä toteuttamassa. Ja sit siihen on liittynyt kasvua kun se on ollut joka kesä niin on aina saanut myös vähän peilata opinnoista niitä asioita.¹³²

Kaksi opiskelija kuitenkin mainitsi myös kohdanneensa kesätöissä pappeja, joiden toiminta oli aiheuttanut opiskelijoissa hämmennystä. Esimerkiksi varautunut suhtautuminen kesäteologeihin ja ahdasmieliseksi koettu toiminta rippikoulussa saivat opiskelijat pohtimaan papin työn vastuullisuutta ja sitä, millaisia pappeja he itse haluaisivat olla. Tämä muistuttaa Heta Blomin tutkimustuloksia, jossa musiikkikasvatuksen opiskelijat eivät kokeneet opetusharjoittelua yksiselitteisen vahvistavina. Toisaalta ne auttoivat opiskelijoita rakentamaan omaa opettajaidentiteettiä mutta ne aiheuttivat myös jopa identiteettikriisejä.¹³³ Opiskelijat ovat kokeneet myös seurakunnissa tehdyn vapaaehtoistyön tärkeäksi osaksi oman ammatillisuuden kehittymistä. Viisi opiskelijaa kertoi tehneensä enemmän tai vähemmän elämänsä aikana vapaaehtoistyötä seurakunnassa. Vapaaehtoistehtävissä he kertoivat muun muassa nähneensä erilaisia pappeja työssään ja tavanneensa hyvin erilaisia muita vapaaehtoistyöntekijöitä.

Aika pian opintojen alun jälkeen alotin vapaaehtoistyöt ja kokemukset niistä oli semmosia, jotka kanssa siihen ammatillisuuteen vaikutti tavallansa... Kesätyöt ja työkaverit on kanssa ollut sellasia...että sovinko tällaseen porukkaan ja sit mul on tullut aika realistinen kuva seurakuntatyön arjesta.¹³⁴

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat myös Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen tuloksia siitä, miten opintojen aikaiset työkokemukset ovat merkittävässä roolissa erityisesti niille, jotka ovat opintojen alussa ammatillisesti

¹³⁰H1 2012, 262.

¹³¹H4 2012, 186; 2015, 280.

¹³²H6 2016, 351.

¹³³Blom 2015, 67.

¹³⁴H1 2015, 283, 403.

epävarmoja. Todellisten kokemusten myötä kuva työstä ei enää rakennu pelkille mielikuville vaan todellisille kokemuksille. Tieto työn ja tehtävän sisällöstä kasvaa ja sillä on paljon vaikutusta ammatillisia valintoja tehtäessä.¹³⁵

Huono työmarkkinatilanne näyttää vaikuttavan opiskelijoiden ammatillisiin pohdintoihin etenkin opintojen alussa ja lopussa. Opintojen alussa eri vaihtoehtoihin ei liitetä vielä suurempia tunnelatauksia vaan niitä tarkastellaan objektiivisemmin. Toisena opiskeluvuoden ammatilliset tavoitteet liittyivät voimakkaimmin opiskelijan omiin mieltymyksiin eikä ulkoisilla tekijöillä kuten työllistymistilanteella ja palkkauksella ole niin suurta merkitystä. Kuitenkin kun opinnot etenevät, työtilanteen merkitys alkaa taas vaikuttamaan enemmän ammatillisiin tavoitteisiin. Tämä näyttäytyy esimerkiksi siinä, miten opintojen lopussa opiskelijat pitävät ”ovia auki” useaan suuntaan, sillä työpaikkoja joudutaan etsimään eri puolilta.

Kun katsoo seurakunnan työtilannetta niin tietyllä tavalla sieltä vois olla vähän helpompi saada (työpaikka)...Että kyl mä sen takii oon ajatellut sitä kaksoistutkintoa vaikka opettajaksi mä haluan niin kuitenkin käy ihan hyvin se pappeus vähän niinkuin kakkosvaihtoehtona.¹³⁶

Haaveilen et jatkais sitä tutkimushommaa mut kyllä nää elämän realiteetit...¹³⁷

4.4 Lapsuudenkodin uskonnollisuus, oma usko, hengellinen elämä ja seurakuntayhteys

Kukaan tutkimukseen osallistuneesta kuudesta opiskelijasta ei ole saanut aktiivista uskonnollista kotikasvatusta. Viisi kuudesta opiskelijasta kuvailee omaa lapsuudenkotiaann ei-uskonnolliseksi.

Meil ei oo kotona kristillistä taustaa ja tota jotenki oli vaan ehkä kasvanu semmoseen oletukseen, että kirkko on jotain niinku semmosta ei kauheen kiinnostavaa.¹³⁸ Ollaan sillee oltu niinku vahvasti jotenki ei-uskovia.¹³⁹

Mul ei ole minkäänäköstä uskonnollista taustaa, et meil ei oo perhees koskaan kyl puhuttu mitään uskonnosta ja me ei käydä ees joulukirkossa, et kyllähän meidän perhe kuuluu kirkkoon, mut ei muuten mitenkään, et.. siis kyllähän mä oon ollu niinku laitettu johonki kirkon järjestämiin tai seurakunnan järjestämiin tämmösiin päiväkerhoihin varmaan pienest lähtien sitte, mut ei muuten mitenkään.¹⁴⁰

Vain yksi kuudesta opiskelijasta kuvasi lapsuuden perhettään perusluterilaiseksi:

...ihan perus, perusluterilaisia isä sekä äiti ja tota sieltä, sieltä oon saanu ihan sellasen peruskasvatuksen.¹⁴¹

¹³⁵Niemelä & Salminen 2013, 299.

¹³⁶H4 2010, 95.

¹³⁷H5 2012, 191.

¹³⁸H6 2010, 16.

¹³⁹H6 2010, 44.

¹⁴⁰H1 2010, 24.

¹⁴¹H3 2010, 24.

Kuitenkaan hänenkään lapsuudenkodissaan uskonnolla ei ole ollut erityisen näkyvää merkitystä. Vuonna 2013 Salla Laurila tutki 40 teologian opiskelijan lapsuudenkodin uskonnollisuutta. Siinä suurin osa (47,5 %) opiskelijoista kertoi saaneensa kristillistä kotikasvatusta, kolmasosa (32,5 %) opiskelijoista kuvaili kotikasvatustaan ei-uskonnolliseksi ja viidesosa (20 %) tapakristilliseksi.¹⁴² Tutkimuksessa uskonnolliseen kotikasvatukseen liittyi osallistumista kirkon tai muun kristillisen yhteisön toimintaan, kirkon lapsityöhön ja kristillisille kesäjuhlille sekä rukoileminen ja Raamatun lukeminen. Tällaiset tavat ja tällainen uskonnollinen toiminta ei kuulunut tähän tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden lapsuuteen. Laurilan tutkimuksessa todetaan, että kodin uskontokasvatuksella on jonkin verran yhteyksiä teologian opiskelijoiden ammatilliseen suuntautumiseen mutta ammatilliseen epävarmuuteen sillä ei näytä olevan vaikutusta. Ammatillisesti epävarmoja opiskelijoita löytyy lapsuudenkodin uskonnollisuudesta tai uskonnottomuudesta huolimatta. Tärkeämpää kuin lapsuudenkodin uskonnollisuus vaikuttaa kuitenkin olevan perheeltä saatu hyväksyntä ja rohkaisu.¹⁴³ Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat kertovat, että heidän lapsuuden perheensä olivat hyväksyneet heidän teologian opiskelunsa. Yksi kertoi jopa, että opinnot olivat vahvistaneet hänen äitinsä piilotettua uskonnollisuutta ja siten tehneet heidän väleistään läheisemmät.

Viisi opiskelijaa kuudesta kuvailee seurakuntayhteyttään ja -aktiivisuuttaan kaikkina eri haastattelukertoina vähäiseksi. Kukaan heistä ei käy kirkossa säännöllisesti eikä kovin usein. Yksi yli 30-vuotias opiskelija kertoo, että ei ole tainnut juurikaan käydä kirkossa rippikoulun jälkeen. Toinen, ”aktiivisempi”, ääripää näistä viidestä opiskelijasta, sanoo käyvänsä seurakunnan tapahtumissa satunnaisesti maksimissaan kerran kuussa. Kaksi näistä viidestä opiskelijoista kertoo rukoilevansa usein ja yksi harvoin. Kaksi opiskelija sanoo, että heidän seurakunta-aktiivisuutensa liittyy vain kirkon palkallisiin tai vapaaehtoisuuteen liittyviin työtehtäviin. Vain yhdellä opiskelijalla on taustaa isosena toimimisesta. Musiikki ja henkinen kirjallisuus mainitaan haastatteluissa, mutta vain yhdelle kirjallisuus on tärkeä osa omaa hengellistä elämää. Kenenkään opiskelijan hengellisen elämän hoito ja seurakuntayhteys ei ole muuttunut paljon opintojen aikana eikä suhteessa heidän elämään ennen opintoja.

¹⁴²Laurila 2013, 87.

¹⁴³Laurila 2013, 92–93, 95.

Joillekki kavereille on ollut aika yllätys, et oon teologiseen lähteny, että oon viettäny kuitenkin nuorempana sellasta ihan railakasta elämää eikä oo välttämättä nää uskonnon asiat tullu hirveesti puheeks.¹⁴⁴

Opiskelujen aikana hengellinen elämä on ollut...en mä hirveesti oo sitä hoitanut että...kyllähän sen nyt tietinkin tiedostaa sen että sen hoitaminen on tärkeä ihan työnkin kannalta ja ihan oman ittensäkin kannalta.¹⁴⁵

Yksi opiskelija kertoo myös omasta suhteestaan buddhalaisuuteen.

...niitä buddhalaisuuden ajatuksia mä ehdottomasti kannatan ja allekirjoitan vaikka en ehkä harjoita niitä.¹⁴⁶

Kuitenkin kaikista muista erottuen, yksi tutkimukseen osallistunut opiskelija kertoo osallistuvansa säännöllisesti seurakunnan toimintaan:

Rukouselämä ja semmonen Jumalan kannattelu niin tuntuu että kun on saanu semmosii haastavia elämänvaiheita, että ilman sitä ei ois niinku mitenkään selvinny. Seurakunta ja semmonen yhteys siellä ja sit se oma rukouselämä on tullu tosi tärkeeksi...Oon mukana semmosessa niinku vapaassa tai niinku erilaisist taustoista olevassaSe on niinku osa luterilaista kirkkoa. Se on ollut semmonen yhteisö ja sellainen hengellisyys mikä siellä on ollut niin se on tuntunut itselle sopivalta ja siit on paljon saanut ammentaa ja siitä yhteisöllisyydestä.¹⁴⁷

Kaikki opiskelijat olivat kuitenkin melko tyytyväisiä tämän hetkiseen hengelliseen elämäänsä. Viidellä kuudesta opiskelijasta oma usko vaikutti ammatillisiin valintoihin vahvistavasti. He kokivat, että heidän uskonsa on riittävästi linjassa kirkon oppien kanssa. Vain yksi tutkimukseen osallistuneesta opiskelijasta koki, että hänen hengellisyytensä oli sellaisella tavalla ristiriidassa kirkon oppien kanssa, että se on ollut yksi syy lopulta pappeuden ammattitavoitteista luopumiseen. Hänen oma uskonsa ei ollut auttanut häntä myöskään löytämään korvaavaa ammattivaihtoehtoa pappeuden tilalle. Siksi hänen omaa uskoaan voitaneen pitää enemmän ammatillisia valintoja heikentäneenä kuin vahvistavana tekijänä. Tämä yksittäinen tapaus vahvistaa aiempaa teologian opiskelijoiden parissa tehtyä tutkimusta. Opiskelijat ovat todenneet, että jos omat arvot eivät vastaa kirkon arvoja, silloin ei tule ryhtyä papiksi.¹⁴⁸ Kukaan opiskelijoista ei ollut aktiivinen seurakuntalainen perinteisessä mielessä eli omassa, asuinpaikan mukaan määräytyvässä seurakunnassaan. Opiskelijoille tuntui riittävän, että jos heidän itsensä mielestä heidän omat uskon opilliset käsityksensä ovat riittävästi linjassa kirkon oppien kanssa, he voisivat työskennellä kirkon palveluksessa. Tällainen oman ja kirkon uskon samankaltaisuus siis riittää opiskelijoille

¹⁴⁴H3 2010, 22.

¹⁴⁵H4 2015, 562.

¹⁴⁶H2 2015, 452.

¹⁴⁷H6 2010, 20; H6 2012, 146; H6 2016, 295.

¹⁴⁸Niemelä 2013b, 216.

kirkollisten ammatillisten valintojen tekemiseksi. Tämän tutkimuksen tulosten valossa opiskelijoiden uskonnollisuuden yksityisyydellä tai yhteisöllisyydellä ei vaikuta olevan vaikutusta papin työhön hakeutumiseen. Tämä tulos on ristiriidassa esimerkiksi niiden tutkimustulosten kanssa, joita on saatu tutkittaessa kirkon nuoristyöntekijöiksi opiskelevien ammatillista suuntautumista. Siinä tutkimuksessa nousi esiin, että ne opiskelijat, joiden uskonnollisuus on yhteisöllistä, hakeutuvat todennäköisemmin kirkollisiin tehtäviin.¹⁴⁹ Tämän tutkimuksen otos on kuitenkin ollut hyvin suppea ja rajattu, joten pitkälle meneviä johtopäätöksiä asiasta ei voida tehdä.

Kirkon omissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että usko kiinnostaa teologian opiskelijoita, mutta seurakunta toimintaympäristönä on tuntematon.¹⁵⁰ Tämä vahvistuu myös tämän tutkimuksen aineistosta. Reaktiona tähän kirkko on alkanut pyytää papiksi aikovilta opiskelijoilta portfolioa osallistumisestaan seurakunnan toimintaan. Portfoliokäytäntö on kuitenkin uusi ja tullut voimaan kesken tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden opintojen.¹⁵¹ Portfoliokäytännön tarkoituksena on rohkaista pappisvirkaan opiskelevaa tekemään jo etukäteen opintoja, taitoja, persoonallista kasvua ja hengellistä elämää koskevia suunnitelmia ja valintoja, jotka tukevat pappisidentiteetin kehittymistä ja kasvua kirkon työn ammattilaiseksi.¹⁵² Kukaan tähän tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista ei kuitenkaan kertonut portfolion lisänneen heidän osallistumistaan seurakunnan toimintaan. Kirkon asettamat portfoliotavoitteet eivät siis ole toteutuneet tähän tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden keskuudessa.

4.5 Valintoihin vaikuttaneet opinnot

Viisi opiskelijaa, jotka suorittavat tai ovat jo suorittaneet papin työhön pätevöittävät opinnot, suoritti luonnollisesti myös työssäoppimisjakson seurakunnassa sekä vaaditut soveltavat opintojaksot jumalanpalveluselämästä, sielunhoidosta ja uskontopedagogiikasta. Kaikki viisi opiskelijaa kokivat nämä opinnot erittäin tärkeäksi tekijäksi suhteessa heidän ammatillisiin valintoihinsa. Yksi opiskelija kertoi, että ennen käytännön harjoittelua seurakunnassa hän ei voinut olla varma sopiiko papin työ hänelle. Yksi opiskelija kertoi, miten hän oli

¹⁴⁹Valtonen 2009, 222–223.

¹⁵⁰Papin koulutuspolku 2013, 22.

¹⁵¹Piispainkokouksen päätös 11.9.2013, 9 §: 2 §. Portfolio vaaditaan papiksi vihittävältä 1.1.2015 alkaen.

¹⁵²Teologian maisterin osallistumistodistus / portfolio pappisvihkimystä varten – Ohjeet opiskelijalle, sivu 1.

suhtautunut koulussa tapahtuvaan opetusharjoitteluun hyvin kriittisesti, mutta olikin kokenut opettamisen omaksi jutukseksi ja päätti alkaa etsiä muiden töiden ohella myös opettajan sijaisuuksia. Soveltavat opinnot koettiin merkittäviksi tiedollisesti ja taidollisesti. Harjoitteluohjaajana toimineet papit olivat osalle opiskelijoista ensimmäinen pappi, johon he pääsivät henkilökohtaisesti tutustumaan paremmin. Yksi mainitsi harjoittelun myös tuoneen hänelle ensimmäisen kesäteologin työpaikan, joka johti taas toisiin tärkeisiin ammatillisiin valintoihin vaikuttaneisiin kokemuksiin.

Praktikumit on hyödyllisiä ja tavallaan se refleктоiminen ja se vertaispalaute on siinä tosi hyvä että näkee vähän erilaisia tapoja tehdä asioita....Ja työharjoittelu oli kaikin puolin positiivinen...Siellä todellakin oppi kaikkea ja sekin on ollut ratkaseva kyllä tällä polulla. Ennen sitä en ollut hirveesti julkisesti puheita ja muita... Työyhteisöstä sai tukea tukea hyvin ja varsinkin se oma ohjaaja jakoi myös omia kokemuksia.¹⁵³

Kyl se harjoittelu lisäs sitä ajatusta että perhetyö on nimenomaan se mitä mä haluaisin tehdä.¹⁵⁴

Kolme kuudesta opiskelijasta suoritti myös vapaaehtoisen sairaalateologiharjoittelun, mikä on suhteellisen suuri osallistumisprosentti.

Viime kesänä olin sairaalateologina niin jotenkin se niinku vahvistu et sai niinku positiivista palautetta...ja mä ajattelin että kerrankin mä tulin semmoseen työhön mistä mä tunsin saavani jotain tyydytystä itelleni.¹⁵⁵

Vaikka pääasiassa kaikki kokivat soveltavat opinnot vahvistavina, yksi opiskelija kuitenkin myös mainitsi, että yliopistolla tehty jumalanpalvelusharjoittelu oli ollut jopa traumaattinen kokemus. Hän oli kokenut vertaisryhmän ilmapiirin loukkaavana ja ryhmän ohjaajan masentavana.

Opiskelijat nostivat esiin myös muita opintoja, jotka he kokivat tavalla tai toisella vaikuttaneen omiin ammatillisiin valintoihinsa. Kaksi opiskelijaa koki gradutyöskentelyn erittäin antoisana ja merkityksellisenä. Toiselle heistä se jopa johti jatko-opiskeluihin. Myös toinen opiskelija pohti jatkavansa opiskelua myöhemmin. Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen tuloksissa näkyi myös klassisten kielten vaikutus ammatillisiin valintoihin. Klassisten kielten vaikeus johti osan opiskelijoista jopa vaihtamaan ammatillisia tavoitteitaan ja luopumaan kirkon tehtäviin valmistavasta opintolinjasta.¹⁵⁶ Tämä tulos kuitenkin poikkeaa tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Kukaan tähän tutkimukseen

¹⁵³H4 2015, 342, 460, 472.

¹⁵⁴H3 2015, 360.

¹⁵⁵H5 2016, 322.

¹⁵⁶Niemelä & Salminen 2013, 295.

osallistuneista opiskelijoista ei maininnut klassisia kieliä valintoihin positiivisesti eikä negatiivisesti vaikuttaneina opintoina.

Opinnot saivat kuitenkin myös kritiikkiä opiskelijoilta. Kolme opiskelijaa mainitsi erikseen jääneensä kaipaamaan ammatinvalintansa tueksi enemmän esimerkiksi Raamattuun ja tunnustuskirjoihin liittyviä opintoja. Ammatillista epävarmuutta ilmeni muun muassa siitä, mikä on se kirkon oppi, johon pappina pitäisi sitoutua. Tämän nähtiin vaikuttavan paljon omaan haluun suunnata kohti pappetta. Opiskelijoiden epävarmuus on ymmärrettävää myös suhteessa kirkon papeille asettamiin tavoitteisiin. Kirkon laatimassa *Kohti pappetta* -materiaalissa korostetaan, että tulevan papin on oltava perehtynyt Raamatun syntyyn, sisältöön, tutkimukseen, tulkintaan, vaikutushistoriaan ja soveltavaan käyttöön. Kirkko myös edellyttää kirkon uskon tuntemista.¹⁵⁷ Tässä tutkimuksessa esiin tulleet sisällöllinen epävarmuus on linjassa myös esimerkiksi Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen tulosten kanssa. Hankkeen tuloksista käy ilmi, että vain 27 % opiskelijoista koki toisena opiskeluvuotenaan teologisen osaamisensa hyväksi. Tällä nähtiin olevan vaikutusta opiskelijoiden kiinnostukseen seurakuntapapin työhön.¹⁵⁸ Teologista epävarmuutta lisäsi myös tunne siitä, että papin työssä on paljon sellaisia asioita, mistä ei ole vielä ennen valmistumista kuullut keneltäkään. Pappina työskentelevä opiskelija mainitsee, että esimerkiksi jos soveltavissa opinnoissa käytäisiin jo läpi toimituksia ja ehtoollisen asettamista, papin työhön suuntaava opiskelija kokisi parempaa ammatillista varmuutta aloittaessaan papin työt. Eräs opiskelija myös ehdotti, että jo opintojen alussa perusopintojen aikana olisi hyvä käydä seurakunnissa paikan päällä tutustumassa eri työmuotoihin. Opiskelijoiden kertomuksista nousee esiin monilla tavoilla, että eri ammattien käytännön työhön tutustuminen helpottaisi ammatillisten valintojen tekemistä niin henkisesti kuin fyysisesti.

Yliopistomaailma ei mun mielestä valmista mitenkään hirveen paljon siihen hengelliseen työhön loppujen lopuksi muutakuin niitten soveltavien opintojen kautta.¹⁵⁹

Kukaan opiskelijoista ei kokenut minkään opintokokonaisuuden horjuttaneen hänen uskoaan, mutta opiskelujen vaativuus vaikutti useamman mielestä oman hengellisen elämän hoitamiseen.

¹⁵⁷Kohti pappisvirkaa 2007, 10.

¹⁵⁸Niemelä 2013a, 151.

¹⁵⁹H4 2015, 582.

...väsyttävää, tuntuu tää (opiskelu) on niinkuin pelkkää suorittamista...Ei niinku hengellisyyttä yhtään pysty ylläpitämään sillä tavalla.¹⁶⁰

Opiskelijat kokivat opintojen ja oman uskonharjoittamisen yhdistämisen toisinaan haastavaksi. Kyseessä ei ole mikään uusi ilmiö, sillä kirkossa on ollut puhetta hengellisen tuen kehittämisestä kirkon työhön opiskeleville jo ainakin 1970-luvulta saakka. Asian järjestäminen on koettu puutteelliseksi ainakin kolmesta syystä: valtiollisen yliopiston neutraalisuus, järjestämisvastuun epäselvyys (kuka vastaa rahoituksesta, koordinoinnista sekä toteutuksesta) sekä opiskelijoiden, opettajien että tutkijoiden hengellisen siteen ohentuminen. Vaikka kouluttavat laitokset eivät ole hengellisiä yhteisöjä, opiskelun aikana saatu hengellinen tuki vaikuttaa olevan erittäin merkityksellistä.¹⁶¹ Kirkko on jo pitkään pyrkinyt parantamaan opiskelijoiden hengellistä tukemista,¹⁶² mutta tämän tutkimuksen tuloksista päätellen tuen antaminen tai ainakaan sen vastaanottaminen ei ole kehittynyt riittävästi.

Soveltavien opintojen vaihe oli merkittävä myös sille yhdelle opiskelijalle, joka ei lopulta valinnut opintolinjaa, joka antaa pätevyyden papin työhön. Hänellä oli jo työharjoittelupaikka olemassa eräässä seurakunnassa ja hän kävi keskusteluja oman harjoitteluohjaajansa kanssa, mutta omasta halustaan hän päätti jättää harjoittelun ja soveltavat opinnot tekemättä. Tämä opintojen vaihe rajasi papin työn mahdollisuuden ainakin toistaiseksi pois hänen ammatillisista vaihtoehtoistaan.

4.6 Muilta saatu palaute sekä ulkopuolelta tulevat paineet

Myös opiskelijoiden läheiset ja perheet ovat joutuneet pohtimaan teologien identiteettiä ja pappouden vaikutusta tavalliseen elämään. Toisaalta läheiset ovat kannustaneet opiskelemaan teologiaa, mutta toisaalta he ovat myös asettaneet opiskelijoiden ammatilliset haaveet testiin.

Tyttöystävän kanssa kävin keskustelun. Rupes ihmetteleen sitä, et miks mä ryhdyn papiks, jos mä en sit tosiaan, niinku mun sydämenasia ei oo just olla kristitty esimerkiks, et mitä mä sinne meen, ja se siin vähä ihmetteli sitä, ku hän ei tavallaan vois siihen ryhtyä, niin mä itekin vähän siinä mietin samalla...¹⁶³

Kuitenkaan kukaan opiskelijoista ei kerro, että olisi luopunut jostakin ammatillisesta vaihtoehdosta siksi, että joku toinen ihminen olisi kannustanut

¹⁶⁰H5 2016, 852.

¹⁶¹Papin koulutuspolku 2013, 11–12.

¹⁶²Salo 2006, 26.

¹⁶³H2 2010, 98.

häntä tekemään niin. Vaikuttaa siltä, että opiskelijat ovat huomioineet ammatillisissa valinnoissaan pääasiassa vain samaansa positiivista palautetta. Kannustavalla palautteella vaikuttaa olevan merkittävästi enemmän vaikutusta kuin kriittisellä palautteella. Mitä pidemmälle opinnot etenevät, sitä enemmän kannustavaa palautetta opiskelijat ovat myös saaneet ainakin yliopistolta ja kirkon edustajilta. Etenkin opiskelijoiden tapaamilla opettajilla, työharjoittelujen ohjaajilla ja muilla papeilla on ollut iso vaikutus ammatillisten valintojen tekemiseen.

Valmistujaisissa professori tuli ehdottamaan että et ootkos muuten harkinnut jatko-opintoja et hän niinku koki että mun kannattais harkita niitä. Itellä oli ehkä muita ajatuksia siitä tulevaisuudesta mut sitten jotenkin kun hän sen sanoi niin ikäänkuin yhtäkkiä tuntu vähän niinku semmonen johdatuksen tuntu että kun tarkemmin miettii niin eipä se huonolta vaihtoehdolta tunnu.¹⁶⁴

Sellanen oppilaitospappi oli hyvin kannustava...ja sitten hänen hengellisyytensäkin oli tällanen hyvä esikuva ehkä...tällanen että tavallaan pappina elää sitä hengellisyyttä omalla kohdallaan.¹⁶⁵

Opiskelijat olisivat toivoneet, että yliopistolla olisi tapahtunut kohtaamisia myös muiden teologisten asiantuntijoiden kanssa. He kertovat keskustelleensa eri alojen tutkijoiden kanssa, mutta henkilökohtaiset keskustelut yliopiston ulkopuolella muissa tehtävissä toimivien teologien kanssa olisi myös voinut helpottaa ammatillisten valintojen tekemistä.

Opiskelijat ovat joutuneet kohtaamaan myös erilaisia ennakkoluuloja ja paineita liittyen tavoittelemaansa pappeuteen. Esimerkiksi lähipiirin ennakkokäsitykset ja mielikuvat papin työstä ovat haastaneet opiskelijoita.

Mut kyl se (poikaystävä) on sanonu aika monta kertaa, et ”kuhan sust ei pappii tulis”...ku hän ite kokee, ku hän on pieneltä paikkakunnalta kotosin, et siel se papin ammatti on semmosta, et kaikki seuraa papin perhettä koko ajan, koko ajan kaikkee, mitä ne tekee.¹⁶⁶

Mun mieshän on ollut koko ajan sitä mieltä että mä en oo yhtään pappi...että se ei niinku nää mua pappina. Mut ei se nyt kyl mua hirveesti haittaa...Jos musta joskus pappi tulee niin eiköhän se siihen sopeudu.¹⁶⁷

Kavereiltaki on tullut kommenttii just, ku ne kuuli, et mä tuun tänne, et jaaha nyt sä rupeet sit käännnyttää mejät kaikki.¹⁶⁸

Kuitenkin opiskelijan oman sisäisen kutsumuksen vahvistuessa lähipiirin kommenttien merkitys vaikuttaa heikkenevän. Myös lähipiirin ennakkoluulot laimentuvat opintojen myötä. Sekä opiskelijoiden että heidän lähipiirinsä

¹⁶⁴H6 2016, 223.

¹⁶⁵H4 2015, 318.

¹⁶⁶H1 2010, 111.

¹⁶⁷H3 2015, 404, 412.

¹⁶⁸H1 2010, 48.

käsitykset pappudesta monipuolistuvat. Opiskelijat myös kohtaavat opintojensa aikana monista asioista toisin ajattelevia ihmisiä. Kohtaamiset esimerkiksi naispappetta vastustavia kanssaopiskelijoiden kanssa pakottavat opiskelijoita miettimään omaa kantaansa tämänkaltaisiin asioihin. Opiskelijat kuitenkin kertovat, että tällaiset kohtaamiset eivät ole vaikuttaneet heidän omaan mielipiteisiinsä.

Opiskelijat arvioivat myös ennakko-odotuksia, joita he kokevat lähipiiriään laajemmalla joukolla ja yleisemmin yhteiskunnasta. Opiskelijat pohtivat pappina olon haasteita etenkin pienillä paikkakunnilla ja arvelivat että siellä pitäisi jaksaa aina pysähtyä vapaa-ajallakin keskustelemaan seurakuntalaisten kanssa ja jopa pappien pukeutumiseen saatettaisiin kohdistaa tiettyjä ennakko-oletuksia. Osa opiskelijoista myös totesi, että tiettyjä vapaa-ajan rajoitteita pappuus saattaisi aiheuttaa. Esimerkiksi alkoholinkäyttöä ravintoloissa kannattaisi oman edun nimissä hillitä. Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen tuloksissa arvellaan, että tällaiset paineet voivat etäännyttää papin työstä. Tämän tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan osoita, että tällaisilla paineilla olisi lopulta ratkaisevaa merkitystä opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin. Opintojen aikana opiskelijat kehittävät ratkaisumalleja: he ajattelevat voivansa välttää tällaiset tilanteet asumalla eri paikkakunnalla kuin missä ovat töissä tai hakeutumalla riittävän isoon seurakuntaan töihin. Aiemmat tutkimukset myös osoittavat, että pappeihin kohdistuvat paineet eivät myöskään usein ole todellisia ja kokemuksiin perustuvia, vaan ennemminkin epärealistisia mielikuvia. Kun pappeihin kohdistettuja odotuksia on tutkittu vuonna 2005, havaittiin, että papit ja teologian opiskelijat ovat usein liikaa huolissaan pappisvalassa esiintyvistä elämän esikuvallisuuden vaatimuksesta. Tutkimuksen mukaan suomalaiset odottavat papilta ennen kaikkea ihmisläheisyyttä. Papeilta ei odoteta jumalallisuutta enää samassa määrin kuin 1990-luvulla.¹⁶⁹

Koska neljällä opiskelijalla oli omia lapsia, opintojen ja perhe-elämän yhteensovittaminen aiheutti selkeästi haasteita, jotka vaikuttivat myös ihan suoraan ammatillisten valintojen tekemiseen.

...täytyy vaan ottaa realiteetit sitte huomioon et täytyy löytää niinku semmonen työ joka on sen kodin kanssa tasapainossa että ei voi ottaa niinku liian tavallaan semmost mikä vaatii itteiltä....¹⁷⁰

¹⁶⁹Yletyinen 2005, 94–96.

¹⁷⁰H6 2012, 200, 202.

Kun on noi lapset, lapset ja puoliso niin...se perheen toimeentulo...mä stressaan hirveesti rahast nykyään.¹⁷¹

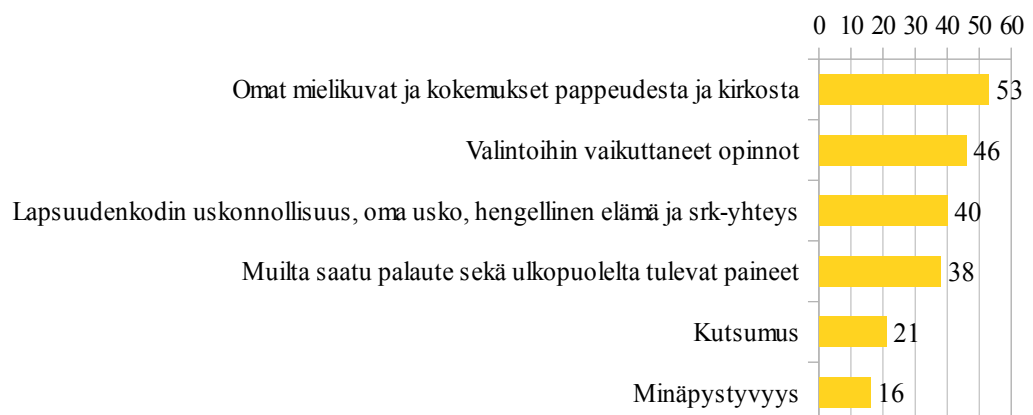
Nämä opiskelijat pohtivat vaihtoehtoja, joissa yhdistyisi sopivalla tavalla omat ammatilliset kiinnostuksen kohteet ja perheen tarpeet. Yksi opiskelija myös kertoi, että ei ollut perheen vuoksi hakeutunut kesäteologiksi rippileireille, vaikka siitä olisi ollut merkittävää hyötyä hänen ammatillisen kehittymisen ja tulevaisuuden kannalta. Myös opintojen ohella työskenteleminen muissa kuin alaan liittyvissä töissä koettiin ulkopuolisena, omaa ammatillisuutta painostavana tekijänä. Osa opiskelijoista joutui käymään töissä ja se vaikutti esimerkiksi siihen, pystyikö opiskelija osallistumaan kirkon vapaaehtoistyöhön opintojen aikana. Taloudelliset seikat vaikuttivat niin ulkopuolelta tulevana paineina kuin henkilökohtaisina syinä ammatillisten valintojen tekemiseen. Etenkin perheellisillä ammatillisiin valintoihin vaikutti myös palkkaus.

Tietysti jonkun verran vaikuttaa just toi palkkaus, niinku nois ammatin valinnoissa, ja et onks sillä millaset näkymät työmarkkinoilla.¹⁷²

Erytisesti kaksi perheellistä opiskelijaa pohtivat eniten palkkaukseen liittyviä tekijöitä. Toisaalta ne kaksi opiskelijaa joilla ei ollut omia lapsia, palkkaus ei ollut merkittävä tekijä suhteessa ammatillisiin valintoihin.

4.7 Määrällinen tarkastelu

Laadullisesti on vaikea arvioida, mikä kategoria on merkittävin tai vähiten merkittävin suhteessa ammatillisten valintojen tekemiseen. Yksi tapa selvittää tällaista on tutkia eri kategorioihin tehtyjä viittauksia määrällisesti eli sisällönerittelyn avulla.

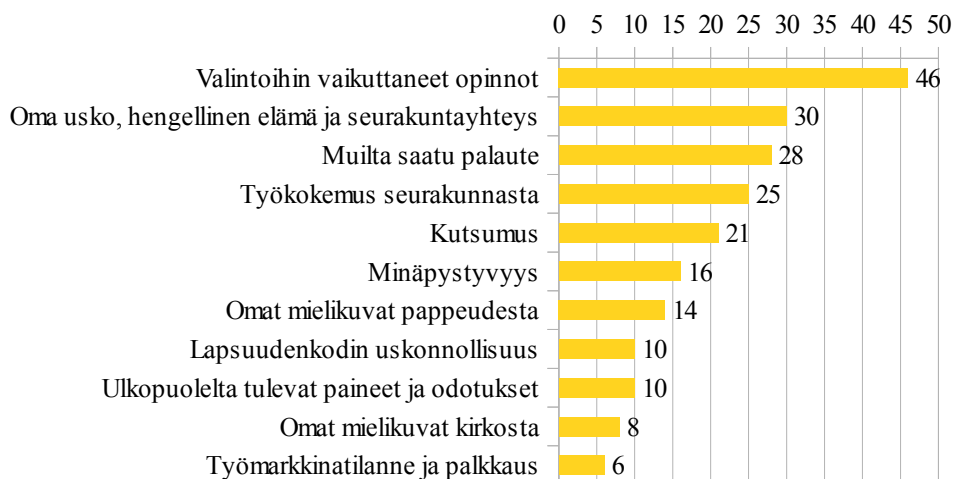

¹⁷¹H2 2015, 1054.

¹⁷²H2 2015, 1034.

Kuvio 5: Viittauksien lukumäärä eri kategorioihin vuosina 2015 ja 2016 tehdyissä haastatteluissa. Srk-yhteys on lyhenne seurakuntayhteys-sanasta.

Se, mihin kategoriaan päätyi eniten ja mihin vähiten opiskelijoiden haastatteluista viittauksia, kertoo osaltaan siitä, millaiset asiat puhuttavat opiskelijoita ja mitkä teemat tuntuvat tärkeiltä opiskelijoille kun he pohtivat omaa ammatillista polkuaan. Kuitenkin se, kuinka monta kertaa opiskelija puhuu eri kategorioista, esimerkiksi kutsumuksestaan, on merkittävästi sidonnainen myös haastattelijan kysymyksiin. Kun tutkin eri kategorioihin tehtyjen viittauksien lukumääriä suhteessa ammatillisten valintojen tekemiseen, otin huomioon vain vuosina 2015 ja 2016 kerätyt aineistot. Nämä haastattelut tehtiin pelkästään ammatillisiin valintoihin vaikuttaneiden syiden selvittämiseksi eikä haastatteluissa samalla kartoitettu esimerkiksi opiskelijoiden hyvinvointiin tai homoavioliittokantoihin liittyviä mielipiteitä. Kuvioista viisi käy ilmi, että luonnollisestikin kategoriat, jotka sisältävät useita eri teemoja (esimerkiksi mielikuvat JA kokemukset pappudesta JA kirkosta) ovat myös useimmin viitattuja. Toisaalta viittausten lukumäärässä mitattuna pienimpiä ovat kategoriat, jotka sisältävät vain yhden teeman (minäpystyvyys ja kutsumus -kategoriat). Järkevän määrällisen tarkastelun tekemiseksi, onkin mielekästä avata kategorioiden otsikoita tarkemmin ja tarkastella viittausten määriä ennemminkin teemoittain. Teemat ovat aiheita, joita eri kategorioihin on yhdistelty.

Kuvio 6. Viittausten lukumäärä teemoittain vuosina 2015 ja 2016 tehdyissä haastatteluissa.

Jokaisesta teemasta on keskusteltu kaikkien opiskelijoiden kanssa, joten viittauksia jokaiseen teemaan on luonnostaankin oltava vähintään kuusi. Tämä

tarkoittaa, että esimerkiksi työmarkkinatilanne ja palkkaus -teema näyttäytyy erittäin vähämerkityksellisenä suhteessa muihin teemoihin. Sisällöllinen analyysi tukee tätä väitettä, mutta nostaa silti esiin työmarkkinatilanteeseen ja palkkaukseen liittyviä tärkeitä asioita esimerkiksi perheellisillä opiskelijoilla. Tällaisten määrällisten tulosten tarkastelua kannattaakin tässä pieniotoksisessa tutkimuksessa hyödyntää vain suhteessa sisällöllisen analyysin tuloksiin. Määrällisen tarkastelun avulla voidaan arvioida tulosten paikkansapitävyyttä. Määrällisesti eniten viittauksia kerännyt teema *Valintoihin vaikuttaneet opinnot* vahvistaa myös sisällöllisen analyysin kautta saatuja tuloksia. Esimerkiksi työharjoittelu seurakunnassa oli kaikilla sen suorittaneilla opiskelijoilla yksi tärkeimmistä ammatillisiin valintoihin vaikuttaneista tekijöistä. Muutenkin sisällönanalyysissä korostui myös muiden ihmisten antama palaute ja kannustus sekä työkokemukset seurakunnasta. Oman uskon merkitystä ammatillisiin valintoihin ei ollut nähtävissä näin merkittävällä tavalla sisällöllisessä analyysissä. Viittauksien korkea lukumäärä selittynee sillä, että omasta uskosta puhuttaessa sitä voi olla vaikea sanottaa kerralla riittävän hyvin, vaan opiskelijat tarkensivat sitä useilla eri viittauksilla. Näin viittausten lukumäärä näyttäytyy suurena vaikka ainakaan esimerkiksi seurakunnallisen osallistumisaktiivisuuden merkitys ammatillisten valintojen tekemisessä ei näyttäydy kovin merkittävänä. Tässä tutkimuksessa kategorioita on ryhmitelty sen mukaan, liittyvätkö ne enemmän ammatillisiin valintoihin vaikuttaviin sisäisiin vai ulkoisiin tekijöihin. Määrällinen tarkastelu ei osoita että tällaisella jaottelulla olisi merkitystä ammatillisesti epävarmojen opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin. Esimerkiksi ulkoisten vaikuttimien kuten palkkauksen ja ulkopuolelta tulevien paineiden merkitys ei korostu ammatillisesti epävarmojen opiskelijoiden ammatillisissa valinnoissa. Tämä on linjassa myös sisällöllisen tarkastelun kanssa.

4.8 Kategoris-sisällöllisen analyysin tulokset ja ammatillisen sosialisaaion kehityksen osa-alueet

Kun kategoris-sisällöllisen narratiivisen analyysin tuloksia suhteutetaan ammatillisen sosialisaaion kehityksen osa-alueisiin, huomataan, että ammatillista sosialisaaiota tapahtuu teologian opiskelijoille kaikilla sen kehityksen osa-alueilla. Opiskelijat kertovat:

1. ammattiin tarvittavien tietojen ja taitojen karttumisesta sekä ammattirooliin ja ammattikuntaan tapahtuvasta kiinnittymisestä

2. ammatti-identiteetin muodostumisesta
3. ammatin harjoittamisen etiikan ja ammattikulttuurin kriittisestä omaksumisesta sekä
4. sosiaalistumisestaan ammatin kautta yhteiskuntaan.

Tutkimusaiheeni mukaisesti tarkastelen ammatillisen sosialisoinnin osa-alueita erityisesti pappuuden sosiaalistumisen näkökulmasta. Opiskelijat kertovat, että he ovat saaneet papin työssä tarvittavia tietoja ja taitoja etenkin työharjoittelusta, soveltavista opinnoista ja työskennellessään seurakunnassa. Ammatillista sosialisointia voidaan siis todeta tapahtuneen tältä osin. Suurin osa opiskelijoista kokee kuitenkin keskeiset Raamattuun ja tunnustuskirjoihin ja esimerkiksi kirkollisiin toimituksiin liittyvät tietonsa ja taitonsa vielä vajavaisiksi. He kokevat, että niitä ei ole riittävästi opetettu yliopistolla mutta he eivät myöskään ole omatoimisesti opiskelleet näitä aiheita. Nämä heikot tiedot vaikuttavat heikentävän opiskelijoiden kiinnostusta papin työtä kohtaan jonkin verran, mutta ei niin paljon, että se estäisi heitä tavoittelemasta papin ammattia. Näiltä osin paremmat tiedolliset valmiudet olisi voinut vahvistaa ammatillista sosialisointia papin ammattiin ja siten helpottaa ammatillisten valintojen tekemistä. Opiskelijat kertovat pohtineensa paljon erilaisia ammattirooleja ja kokeilujen tuloksena osa heistä kokee kiinnittymistä johonkin ammattikuntaan. Näin voidaan sanoa tapahtuneen erityisesti neljän opiskelijan kohdalla. Heikoimmalta ammattikuntaan kiinnittyminen vaikuttaa olevan opiskelijalla, joka ei monista syistä johtuen ole kokeillut teologisia ammattirooleja, vaan jonka mielikuvat perustuvat etenkin kirkon työstä myös viimeisellä haastattelukierroksella pääasiassa mielikuviin. Ammattiroolien kokeileminen tuntuukin olevan yhteydessä ammatillisten valintojen tekemiseen ja sitä kautta ammatillisen sosialisoinnin vahvistamiseen. Tätä tukee Katrin Kullaseppin tutkimustulokset siitä, miten ammatillista sosialisointia tapahtuu, kun opiskelijat itse sosiaalistavat itseään samaistumalla erilaisiin ammattirooleihin.¹⁷³

Ammatillista sosialisointia näyttää tapahtuvan myös ammatti-identiteetin muodostumisen kautta. Opiskelijat kuvailevat tätä teorian tukemalla tavalla elämäkerrallisten, sosiaalisten, kognitiivisten sekä sukupuolistettujen, ruumiillisten ja emotionaalisten prosessien kautta.¹⁷⁴ Elämäkerrallinen pohdinta nostaa esimerkiksi esiin miten oma lapsuus ja aika ennen opintoja vaikuttavat

¹⁷³Kullasepp 2008, 23.

¹⁷⁴Eteläpelto 2007, 139.

omaan ammatillisuuteen. Opiskelijat myös kertovat oman ammatti-identiteettinsä rakentuvan sosiaalisesti esimerkiksi keskusteluissa toisten opiskelijoiden kanssa ja suhteessa opintojen aikana tapahtuneisiin perhemuutoksiin. Opiskelijat vertailevat omaa ammatti-identiteettiään muun muassa suhteessa tapaamiinsa pappeihin. Kognitiivisesti ammatti-identiteetti rakentuu muun muassa käsityksille omien tietojen ja taitojen riittävydestä. Sukupuolisuus ja ruumiillisuus näyttäytyy esimerkiksi nuoren naisopiskelijan oman ammatillisen uskottavuuden pohdinnassa ja siinä miten useammalla opiskelijalla itsetuntemuksen parantuminen vaikuttaa ammatillisiin valintoihin. Emotionaalisuus vaikuttaa etenkin siihen, arvioivatko opiskelijat tapahtumia vahvistavina vai heikentävinä tekijöinä. Ammatillisen identiteetin pohdinta näyttäytyy voimakkaana kaikilla opiskelijoilla riippumatta opintojen loppuvaiheen ammatillisesta suuntautumisesta tai varmuudesta. Ammatti-identiteetin rakentuminen ei näytä olevan riippuvainen siitä, kokeeko opiskelija kiinnittymistä johonkin ammattikuntaan tai -rooliin. Ammatti-identiteetin rakentumisen näkökulmasta ammatillista sosialisatiota näyttää tapahtuvan voimakkaasti mutta ei pelkästään papiksi aikovilla eikä pelkästään pappeuteen liittyen.

Ammatin harjoittamisen etiikan osa-alue tuntuu liittyvän etenkin opiskelijoiden arvioihin omien arvojen ja kirkon arvojen yhteensopivuudesta. Opiskelijat kehittävät opintojensa aikana tätä ammatillisen sosialisatiion kehityksen osa-aluetta melko paljon. Tämä tulos on myös sopusoinnussa aiempien tutkimustulosten kanssa. Teologian opiskelijat ovat kokeneet ja kokevat että pappeuden ja oman arvomaailman pitäisi olla sopusoinnussa.¹⁷⁵ Samoin ajatukset omasta kutsumuksesta koettiin tärkeäksi osaksi pappeuden etiikkaa mutta ennen kaikkea myös osaksi ammattikulttuurin kriittistä omaksumista. Opiskelijat odottavat papiksi aikovilta kutsumusta eivätkä näytä kyseenalaistavan perinteistä kutsumus-vaatimusta juurikaan. Tämä vahvistaa aiempia tutkimustuloksia siitä, että pappeutta pidetään syvästi sidoksissa kutsumusajatteluun eikä sitä haastateta.¹⁷⁶ Kutsumus-ajattelun omaksumisessa oli kuitenkin nähtävissä uudelleenmuotoilua. Opiskelijat muuttivat ja laajensivat opintojen aikana omaa kutsumus-ajatteluaan niin, että he saivat oman kutsumuksensa vastaamaan paremmin toiveammattinsa kutsumusvaatimusta. Tällainen kriittinen omaksuminen vahvisti ammatillista sosialisatiota ja tuntui helpottavan

¹⁷⁵Niemelä 2013b, 214.

¹⁷⁶Pruuki 2013, 285.

ammattillisten valintojen tekemistä. Ne kaksi opiskelijaa, jotka näyttivät pitävän voimakkaimmin kiinni alkuperäisistä arvoistaan ja kutsumus-käsityksestään, eivät opintojen lopulla pitäneet pappeutta kovinkaan tavoiteltavana ammattina. Heidän opintojensa aikana ei näytä tapahtuneen pappeuden, tai selkeästi ei minkään muunkaan työn, ammattikulttuurin omaksumista. Sillä saattaa olla vaikutusta myös siihen, että heidän ammatillisten valintojen tekeminen jäi opintojen lopullakin melko selkiytymättömäksi. Toisaalta, koska he päättivät olla tekemättä työtä, joka olisi ristiriidassa heidän arvojensa kanssa, voidaan heidän ajatella omaksuneen hyvinkin ammatin harjoittamisen etiikkaa. Heidän osaltaan onkin vaikeaa arvioida miten tämä ammatillisen sosialisointin osa-alue on kehittynyt.

Salomaan teorian mukaan prosessin neljäs osa-alue sosiaalistuminen yhteiskuntaan tapahtuu vasta työelämään sijoittumisen vaikutuksesta.¹⁷⁷ Tämän tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että opiskelijat kokevat jo opintojen aikana muuttuneen ammatillisen identiteettinsä vaikuttavan myös heidän asemaansa yhteiskunnassa. Yhteiskuntaan sosiaalistuminen näyttää jo vähintäänkin alkavan opintojen aikana merkittävällä tavalla. Esimerkiksi työharjoittelussa opiskelijat kokevat, että heihin kohdistetaan jo pappeihin liittyviä odotuksia. Opiskelijoiden kertomuksista on löydettävissä sosiaalistumista yhteiskuntaan myös siinä, millaisia mielikuvia heillä on omasta asemastaan suhteessa pappeihin ja kirkkoon työnantajana sekä millä tavalla he kokevat papin työn merkityksen yhteiskunnassa. Salomaan ajatusta osa-alueen sijoittumisesta prosessin loppuvaiheisiin tukee kuitenkin tämänkin tutkimuksen tuloksista tehtävä päätelmä, että mitä voimakkaammin muut ammatillisen sosialisointin kehityksen osa-alueet olivat vahvistuneet, sitä helpompaa on myös sosiaalistuminen yhteiskuntaan. Eri vuosien haastatteluvaiheista on nähtävissä, miten opiskelijat opintojen aikana pohtivat ensin pappeuteen liittyviä asioita yksilötasolla mutta sen jälkeen yhä enemmän myös suhteessa yhteiskuntaan. Vaikuttaa siltä, että toisaalta ammatillista sosialisointia pitää ensin tapahtua sisäisesti, että on jotain mitä voi peilata ulkoisesti. Toisaalta sisäinen pohdinta on myös vuorovaikutuksessa esimerkiksi siihen, miten ympäristö suhtautuu pappeihin, miten yhteiskunnassa arvostetaan tutkijoita tai miten yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat uskonnonopettajien asemaan. Opiskelijoiden välillä ilmenee myös eroja siinä, millä tasolla he sosiaalistuvat yhteiskuntaan. Mitä selkeämmäksi opiskelijan

¹⁷⁷Salomaa 2007, 131.

ammattillinen suuntautuneisuus kehittyä, sitä voimakkaampana sosiaalistuminen ammatin kautta yhteiskuntaan näyttäytyy. Silloin kun ammatillinen suuntautuneisuus on vielä epävarmaa, opiskelijat pohtivat laajemmin eri ammattien asemaa yhteiskunnassa ja vasta etsivät omaa paikkaansa siinä. Osittain tällaisia tuloksia on kuitenkin nähtävillä myös Salomaan tuloksissa. Erot tämän ja Salomaan tutkimuksen välillä liittyvätkin ehkä ennemminkin siihen, miten yhteiskunnallinen sosialisatio tulkitaan ja määritellään. Tämän tutkimuksen tulkinta siitä lienee vain laajempi kuin Salomaan tulkinta.

5. Ammatillisten tavoitteiden muutuskertomukset

5.1 Kuusi kertomusta - kolme tyyppitarinaa

Sisällöllis-kategorisen analyysin jälkeen aloin tutkia opiskelijoiden muutuskertomuksia persoonallisina kokonaisuuksina. Tarkastelin jokaisen opiskelijan haastatteluaineistoja, haastateltavasta muodostamaani tiivistelmää sekä hänen ammatillisten tavoitteiden muuttumista kuvaavaa kaaviota. Näin sain käsityksen jokaisen opiskelijoiden yksilöllisestä opiskeluajasta kokonaisuutena. Tämän tarkastelun perusteella opiskelijoista erottui kolme paria sen mukaan, keiden kertomukset muistuttivat toisiaan. Tutustuin huolellisesti näiden pariin muutuskertomuksiin ja muodostin jokaisesta parista (eli kahden opiskelijan kertomuksesta) yhden tyyppitarinan. Näin analysoitavakseni syntyi lopulta kolme erilaista fiktiivistä tarinaa. Tarinoiden avulla minun oli mahdollista tunnistaa ja erottaa opiskelijoiden kertomuksista sellaisia yhteisiä piirteitä, jotka kunkin parin kokonaisopiskeluajassa nousivat merkittäviksi teemoiksi suhteessa ammatillisiin valintoihin. Tarinoissa eivät näy ne kaikki persoonalliset yksityiskohdat, jotka nousevat esiin sisällöllis-kategorisen analyysin avulla, vaan tein tällaista holistisempaa analyysia saadakseni selville kokonaiskertomusten monimuotoisuutta ja niistä paljastuvia syy-seuraussuhteita. Kuvaan tarkemmin tekemääni analyysia luvussa 3.3.

5.2 Sairaalateologit - ”Kaisan tapaus”

Kaisan tarinassa yhdistyvät kahden naisopiskelijan kertomukset ammatillisiin valintoihin vaikuttaneista tekijöistä ja heidän opiskeluajastaan. Vaikka he olivat eri ikäisiä ja heidän taustansa olivat erilaiset niin heidän syynsä hakeutua opiskelemaan teologiaa ja muun muassa heidän ensisijainen ammatillinen tavoitteensa opintojen lopussa olivat samankaltaisia. He kumpikin kuvailevat

uskoaan ”arkielämässä kiinni olevaksi” ja papin työ kirkossa näyttäytyy turhan julistukselliselta. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että sairaalapapeiksi pyrkivät teologit ovat usein kiinnostuneita enemmän auttamistyöstä ja oikeudenmukaisuuden edistämisestä kuin julistamisesta.¹⁷⁸ Tämä vahvistuu myös Kaisan tarinassa yhdistyvissä kertomuksissa. Kaisan tarinaan valitut kertomukset erottuivat selkeästi muiden opiskelijoiden kertomuksista ja muodostivat yhdessä mielekkään tarinan. Tarina yhdistelee kahden opiskelijan kertomusta eikä siten ole tositarina kummankaan kertomuksesta. Silti se kuvaa heidän ammatinvalintaprosessiinsa liittyviä vaihteita ja siihen vaikuttaneita tekijöitä.

Kaisa kiinnostui opiskelemaan teologiaa, sillä siinä yhdistyivät hänen mielestään monet häntä kiinnostavat aiheet. Opintojen alussa hän ei kuitenkaan tiennyt sen tarkemmin millaiseen työhön hän haluaisi kouluttautua. Yleisesti häntä kiinnosti uskonnon, psykologian ja historian yhdistäminen ja työ, jossa hän pääsisi auttamaan ihmisiä. Sielunhoito, ekumenia ja maahanmuuttajatyö kiinnostivat myös esimerkiksi Kaisaa. Hänellä oli itsellään lukiossa mukava ja innostava uskonnonopettaja ja piti myös opettamista yhtenä työvaihtoehtona.

Erityisesti muistan lukion uskonnonopettajan...se oli semmonen merkittävä, semmonen positiivinen henkilö. Se ei koskaan mollannu ketään...sillä tavalla niinku tasavertaisesti kohteli, saatto olla hyvin sellanen pohdiskeleva ja avarakatseinen ja oikeestaan sillon jollakin tapaa itellä vähän kiinnostamaan sillä tavalla uskonnot.¹⁷⁹

Myös papin työ kävi opintojen alussa Kaisan mielessä, mutta se ei vaikuttanut hänestä kovin kiinnostavalta. Hän ei halunnut papiksi ainakaan liian pienelle paikkakunnalle, missä ihmiset tuntuivat liian hyvin ja kaupassakin pysäyttäisivät aina juttelemaan. Muutenkaan niin sanottu ”perusseurakuntapappuus” ei Kaisaa kiinnostanut. Hän koki, että hänen persoonansa sopisi paremmin vaikka vankilatai sairaalamaailmaan tai vaikka nettipapiksi.

Kaisa nautti suuresti opintoihin kuuluvasta työharjoittelusta ja muistakin soveltavista opinnoista. Käytännön harjoittelut oli hänelle oikeita ”itsetuntoasteja” ja ne vaikuttivat merkittävästi myös hänen ammatillisiin valintoihinsa. Harjoitteluissa Kaisalle tuli olo, että hän kuuluu siihen porukkaan.

Seurakuntaharjoittelu toi semmosen valtavan hyvänolon tunteen itelle niinko sydämeen, et mä en muista oonko mä koskaan edes semmosta ennen kokenut, mutta ainakin siitä oli hirmu kauan mennytt aikaa...et tuntuu et jes, tätä työtä mä haluan tehdä!¹⁸⁰

¹⁷⁸Niemelä 2016, 12.

¹⁷⁹H5 2010, 84.

¹⁸⁰H5 2016, 646.

Ennen työharjoittelua Kaisa ei ollut tiennyt oikein mitä opiskella ja mitä tavoitella. Kaisa olikin helpottunut, kun harjoittelu tuntui vihdoinkin ohjaavan Kaisaa eteenpäin. Kaisa oli kaivannut jo pidempään opintojen ohjausta, joka olisi auttanut häntä suuntautumaan ammatillisesti ja valitsemaan oikeanlaisia opintoja. Seurakunnassa tehdyn työharjoittelun jälkeen Kaisa ajatteli, että hänen ajatuksensa voisi selkiytyä entisestään jos hän pääsisi kokeilemaan muitakin ammatteja. Niinpä Kaisa päätti mennä tavallisen työharjoittelun lisäksi vapaaehtoiseen sairaalateologin työharjoitteluun. Se oli monella tavalla ratkaiseva käänne Kaisan elämässä, sillä sairaalateologin työ alkoi kiinnostaa Kaisaa kaikkein eniten. Hänestä sairaalassa työskentelyssä parasta oli se, että siellä ei tarvinnut pökkuroida eikä tuputtaa kenellekään mitään. Sairaalassa oma tehtävä oli enemmänkin luontevaa rinnalla kulkemista ja kuuntelemista kuin saarnaamista. Se tuntui olevan sopusoinnussa hänen taitojensa ja oman uskonnollisuuden kanssa.

Sairaalasielunhoitajana mä huomasin et oon sillä tavalla hyvä kuuntelija ja mulla on semmonen niinkuin tilannetaju.¹⁸¹

Kaisan opiskelumotivaatio on ollut koko ajan korkea ja käytännöllisten opintojen lisäksi Kaisa on tykännyt paljon myös akateemisista opinnoista. Kirjoittaminen, jatko-opiskelut ja tutkimustyö kiinnostavat häntä paljon. Opintojen lopulla Kaisa kuitenkin ajattelee, että niiden aika voisi olla perhe- ja muista syistä ehkä joskus myöhemmin.

Kaisa on hyvin käytännöllinen ihminen ja opintojen ohella hän on tehnyt myös kesäteologin työtä ja seurakunnassa erilaisia vapaaehtoistöitä. Hän kokee, että niiden kautta hänen ammattitaitonsa on kehittynyt kaikkein eniten. Käytännönläheisten opintojen ja työkokemuksen kautta Kaisa on myös hoksannut, miten eri tavoin pystyy yhdistämään muuta osaamistaan teologin ammattitaitoon. Musiikkiharrastuksesta ja kielitaidosta on tullut luonnollinen osa myös hänen teologista ammattitaitoaan. Kaisa kuitenkin kokee, että yliopistolla jäi jotakin vielä oppimattakin. Hän kokee tiedollista ammatillista epävarmuutta.

Itsellä niinku tuntuu epävarmana tää opillinen puoli ja Raamatun tuntemus.¹⁸²

Semmonen niinkuin epä tietoisuus yleisesti niinku et jos on ev.lut. kirkon pappi niin mihin oppiin sä sitoudut? ...kyllän ne just stressaa.¹⁸³

¹⁸¹H1 2015, 800.

¹⁸²H5 2016, 848.

¹⁸³H1 2015, 699.

Vaikka Kaisan ensisijainen työpaikkatoive on sairaalateologin työ niin hän ymmärtää, että sairaalateologin paikkoja ei ole paljon. Siksi hän on avoin myös muunlaisille tilapäisille vaihtoehdoille kuten opettajansijaisuuksille, papin töihin esimerkiksi keskisuudessa seurakunnassa, sielunhoitotyöhön ja muunlaiselle työlle, jossa pääsisi auttamaan ja keskustelemaan ihmisten kanssa. Kaisa arvostaa ylipäätään sitä, että ihmisellä on elämäkokemusta. Siksi hän kokee, että hyvin erilaisetkin työtehtävät antavat valmiuksia, joista olisi hänelle myöhemmin hyötyä myös sairaalateologina.

Kaisan lapsuuden perhe ei ollut uskonnollinen. Kaisa on kuitenkin itse omassa elämässään kokenut Jumalan eri tilanteissa tärkeäksi ja esimerkiksi rukoilu yksin tai vaikkapa sairaalassa asiakkaiden kanssa on luontevaa. Hänellä ei ole kiinteää eikä säännöllistä seurakuntayhteyttä mutta tykkää käydä silloin tällöin vaihtelun vuoksi eri seurakuntien eri tyyppisissä tilaisuuksissa. Vaikka hän ei ole aktiivinen seurakuntalainen, hän kuitenkin kokee, että hänen hengellisyytensä on sopusoinnussa sen kanssa, että hän voisi työskennellä Suomen ev.lut. kirkon palveluksessa.

5.3 Perusseurakuntapapit - ”Kimmon tapaus”

Kimmon tarinassa yhdistyvät yhden miehen ja yhden naisen kertomukset omista ammatillisista valinnoistaan. Näitä opiskelijoita yhdisti muun muassa ujouden ja arkuuden voittaminen ja rohkaistumisen mukanaan tuomat positiiviset, vahvistavat kokemukset. Opiskelijoille muodostui opintojen aikana vähitellen kuva itsestä perusseurakuntapappina ”kyllä minä sittenkin voisin olla tuo pappi tuolla kirkon edessä”. Kaisan tapaukseen verrattuna Kimmo oivaltaa omia vahvuuksiaan aremmin ja ehkä siksi myös hitaammin.

Teologian opiskelu on jo Kimmon lukioaikainen haave. Kimmo on kuitenkin sen verran ujo, että hän on empinyt asiaa. Iän myötä hän on kuitenkin saanut itsevarmuutta. Hän on myös huomannut, että teologina voi työskennellä muuallakin kuin kirkossa. Kimmo ajatteleekin, että hän sopisi paremmin koulumaailmaan tai vaikka kirjoitustöihin kuin papin työhön. Nuorten ja perheiden kanssa työskentely tuntuu myös luontevammalta ajatukselta kuin esimerkiksi vanhustyö.

Ujous tulee tietyllä tavalla vastaan, koska tuntuu, että mä oon luonnollisimpana siellä luokan edessä kuin jossain niinku kirkon isossa salissa.¹⁸⁴

¹⁸⁴H4 2010, 119.

Kun Kimmon opinnot etenevät, opettajan työ ei vaikuta Kimmosta enää niin kiinnostavalta. Työharjoittelu seurakunnassa ja soveltavat opinnot muutenkin sujuvat Kimmolta hyvin ja niiden myötä ajatus ihan tavallisen seurakuntapapin työstä alkaa kiinnostamaan.

Harjoittelu oli älyttömän mukava kokemus että en olis uskonut että se siltä tuntuu. Se tuntui siltä että on niinku oikeassa paikassa.¹⁸⁵

Kimmon mieleen jäi etenkin harjoitteluohjaajan kehoitus tehdä työtä oman persoonan kautta. Se saa Kimmon pohtimaan omia vahvuuksiaan ja huomaa niiden sopivan melko hyvin papin työhön. Ammatilliseen valintaan Kimmo mainitsee merkittävimmiksi tekijöiksi juuri harjoittelut, kesätyöt ja vapaaehtoistyöt seurakunnissa sekä muutamat tapaamansa papit ja yliopiston opettajat. Hän ei ole pitänyt itseään oikein ”pappityyppinä”, mutta mitä enemmän Kimmo tapaa erilaisia pappeja, hän alkaa ajatella, että voisi myös itse sopia sittenkin papiksi. Myös hänenlaisensa rauhallisempi tyyppi voisi pärjätä papin työssä.

Opettajat vaikutti soveltavien opintojen aikana hyvinkin vahvistavasti niinku siihen identiteettiin että, tää vois niinku onnistuu.¹⁸⁶

Palaute on ollut tärkeässä osassa. Omista tekemisistä saanut sellasta palautetta että vois se papin kutsumus olla ja...niin ettei oo tullut sellasta epäilevää palautetta mikä sitten tavallaan alkais itteäkin epäilyttämään.¹⁸⁷

Koulukavereista on tullut myös tärkeä vertaisryhmä Kimmolle ja he voivat puhua opiskeluihin ja papputeenkin liittyvistä asioista. Valmistumisen jälkeen Kimmo ei ajattele jatkavansa enää opintojaan. Hän on alkanut toivoa, että hän saisi tehdä ihan tavallisia papin töitä. Kimmo näkee papintyössä kuitenkin myös kaksi huonompaa puolta. Työajattomuuden haasteet ja kova henkinen rasittavuus saavat herkän Kimmon pohtimaan omaa jaksamistaan myös pidemmällä tähtäimellä. Hän myös kokee, että papin työn sosiaalisuus saattaa myös vaatia häneltä enemmän energiaa kuin ehkä luonnostaan sosiaalisemmalta papilta. Kimmolle silti pappuus on ensisijainen ammatillinen tavoite ja hän luottaa siihen, että Jumala johdattaa ja kantaa häntä armossaan. Kimmolle kutsumus on selkiytynyt opintojen aikana ensisijaisesti johdatteluksi ja tunteeksi siitä, että saa tehdä sellaista työtä mitä haluaa.

¹⁸⁵H3 2015, 296.

¹⁸⁶H3 2015, 800.

¹⁸⁷H4 2015, 310.

Kimmo kuvailee hengellistä elämäänsä vahvaksi, mutta yksityiseksi. Keskeistä Kimmolle on rukoileminen. Kimmo ei juuri käy seurakunnan tapahtumissa muuta kuin silloin, jos hänellä on siellä jokin tehtävä hoidettavanaan. Kimmo ajattelee että oma hengellisyys tulee hoidettua siinä samalla.

Aina kun sinne (kirkkoon) menee niin tulee hirveen hyvä olo ja mä tykkään siellä olla mut sit jotenkin se elämä vie niinku mennessään et siel käy niinku liian vähän ja harvoin. Senkin puolesta mä haluan tehdä niitä vapaaehtoistöitä et sinne tulee niinku mentyä.¹⁸⁸

5.4 Hengellinen työ laajemmin – ”Kristianin tapaus”

Kristianin tarinassa yhdistyy kahden miesopiskelijan kertomukset. Nämä opiskelijat ovat käyneet muihin verrattuna voimakasta pohdintaa omaan uskonnollisuuteensa liittyen. Heidän uskonnollisilla ajatuksillaan on myös ollut merkittävä rooli suhteessa heidän ammatillisiin valintoihinsa. He ovat pohtineet paljon, onko heidän oma uskonsa linjassa kirkon opin kanssa ja voivatko he sitoutua kirkon uskoon työnsä kautta. Elämäntilanteestaan johtuen he ovat joutuneet myös pohtimaan valintojaan enemmän taloudellisesta näkökulmasta.

Kristianin elämä ennen teologian opintojen alkua on ollut melkoista etsintää. Kristian on kokeillut erilaisia työtehtäviä ja opintoja. Hän ei kuitenkaan ole päässyt eroon sisäisestä tyhjyyden tunteesta eikä mikään ole tuntunut hänelle täysin sopivalta tehtävältä. Samaan aikaan kun Kristian on etsinyt sopivaa työ- ja opiskelupaikkaa, hän on käynyt läpi myös hengellistä pohdintaa. Kristianilla ei ole kasvanut uskonnollisessa lapsuudenkodissa eikä hän ole ollut kiinnostunut kristinuskosta. Hän on ennemminkin kiinnostunut vapaammasta hengellisyydestä ja tutkinut erilaisia hengellisiä ja henkisiä suuntauksia.

Mulla on ollut hirveen halu löytää totuus, ja sitä kautta mä oon sit kokeillu hirveesti eri juttuja et oisko tää se, oisko tää se... Vähän kuin kattois ruokalista ja että mikä ruoka sopii sulle ja mitä sisältää.¹⁸⁹

Mikään niistä ei kuitenkaan ole antanut riittäviä selityksiä suurille elämänkysymyksille. Kristianin yllätykseksi eräänä päivänä hän koki merkittävän hengellisen kokemuksen.

Mulle tuli semmosia vahvoja kokemuksia tai uskon juttuja ja tuntu, että sitte vihdoinkin löytyi semmonen oma kutsumus, että halusin lähteä niinku papiksi opiskelemaan tai ainakin niinku hengelliseen työhön jollain tavalla. Jumala rupes kutsumaan tai että joku kaveri vei johonki kristilliseen tapahtumaan ja tuli semmosii voimakkaita kokemuksia. En ollut yhtään odottanut, että siltä suunnalta niinku löytyis jotain... Meil ei oo kotona kristillistä taustaa ja olin kasvanu semmoseen oletukseen, että kirkko on jotain niinku ei kauheen kiinnostavaa. Että ku lähti etii niitä elämän syvimpiä juttuja, ni ei tullu mieleenkään, et kirkost jotenki

¹⁸⁸H3 2015, 812.

¹⁸⁹H2 2010, 66.

löytyis tai sillee...Pikkuhiljaa tuli semmosii kokemuksii, et täs onki jotain erityistä..ja sitte tuli semmonen käänne, koin että Jumala ja Jeesus niinku jotenki kutsuu. ja jotenki tuntu, et se mitä, mitä oli niinku sisäisesti jotenki puuttunu niin tuntu, että tässä se jotenki puhuttelee tai puhuu. Rupes tulee semmosii kokemuksii, että jos se jostain niinku löytyy ni tää on se suunta.¹⁹⁰

Kristian päätyi hakemaan opiskelemaan teologiaa ja hänen elämänsä sai kaivattua suuntaa eteenpäin. Kun Kristian aloitti teologian opinnot, hänellä oli useita erilaisia ammatillisia mielenkiinnonkohteita. Hänen kutsumuksessaan keskeistä oli vain toive päästä tekemään hengellistä työtä, ei välttämättä tiukasti kristillistäkään. Opintojensa alussa Kristian kuvasi itseään hengelliseksi maailmankansalaiseksi. Tietyissä mielessä Kristian koki perinteisen evankelis-luterilaisuuden melko rajoittuneena.

Tuntuu kaikist jotenki luonnollisimmalta ett jos mä haluaisin auttaa ihmisiä henkisis asiois niin silloin se olis just niinku kirkon piiris tai pappina, vaikka mä alun perin näin itteni täysin sitoutumattomana, et mä en toisaalta haluais liikaa niinku hehkuttaa et kristinuskoo, et tää on se juttu.¹⁹¹

Pappeus näyttäytyi koko opintojen ajan välillä enemmän ja välillä vähemmän yhtenä mahdollisena ammatillisena vaihtoehtona.

En mä mitenkään poissulje niinku seurakuntapaimenenkaan työtä että. Se on niinku yks mahdollisuus.¹⁹²

Koen et hengellisyys on tosi merkittävä ja iso asia ihmisille niin mä ajattelen et se pitää kuitenkin ottaa vakavasti. Et se ei oo ihan semmonen vaan et mä nyt meen...just niinku leipäpappeus tuntuu must tosi oudolta.¹⁹³

Kristian koki, että tietyissä mielessä hänellä voisi olla paljonkin annettavaa kirkossa. Yksi motiivi opintoihin onkin halu päästä uudistamaan kirkon toimintaa ja vaikuttamaan ihmisiin.

Mä haluisin olla edistämässä tätä luterilaisen kirkon uudistumista... pyrkimyksenä rakentaa semmosta niinku aitoo yhteisöllisyyttä ja myös ehkä keskivertoa avoimempaa niinku tämmöselle pyhän hengen toiminnalle. Työn puolestakin tulevaisuudessa haluisin olla siinä siinä mukana.¹⁹⁴

Kirkossa tehtävän työn lisäksi ja vähintään yhtä paljon Kristiania kiinnostivat myös opettaminen, auttamistyö ja kansainväliset tehtävät esimerkiksi jossakin järjestössä.

Olis hienoo olla opettaja. Jos pystys jotenkin nuoria auttaan siinä iässä jolloin ollaan hakusessa. Ei haluis aivopestä tietenkään mut että vois olla jonkinnäköisenä roolimaalina.¹⁹⁵

¹⁹⁰H6 2010, 6, 16, 18.

¹⁹¹H2 2010, 58.

¹⁹²H6 2012, 198.

¹⁹³H2 2015, 543, 547, 1098.

¹⁹⁴H6 2016, 295.

¹⁹⁵H2 2015,852.

...jotenki ihmisen kehityksen ja hengellisen kasvun ymmärtämiseen ja siinä tukemiseen. Tuntuu et nää on semmosia mihin haluaa niinku painottua ja missä haluais sitä asiantuntijuutta ja osaamista vahvistaa.¹⁹⁶

Ajatukset pappeuden, opettajuuden ja muun työn välillä ovat vaihdelleet koko opintojen ajan. Kristian onkin päättänyt suorittaa opintonsa, linjalla, joka antaa valmiudet kaikkien näiden töiden tekemiseen.

Opintojen edetessä Kristianin motivaatio on säilynyt korkeana, mutta meneillään oleva elämäntilanne on asettanut omat haasteensa opintojen ja muun elämän yhteensovittamiseksi. Kristian kertoi että on selvinnyt haastavista hetkistä oman uskonsa avulla. Hän on saanut voimaa osallistumalla erään kristillisen yhteisön toimintaan ja lukemalla henkistä kirjallisuutta.

Ne kirkon työhön valmistavat opinnot tuntu ihan mielekkäiltä mutta jotenkin samalla tuli tuli vähän semmonen epäily...siitä että onks nyt oikee aika lähtee lähtee siihen suuntaan...Sit varmastikin tuo työmarkkinatilanne on vaikuttanut ja ehkä sit kolmantena vielä semmonen että et halus myös ite pitää erilaisia ovia auki että ei oo jotenkin ihan selkiytynyt se kutsumus.¹⁹⁷

Heikko työmarkkinatilanne varjostaa Kristianin kiinnostusta kirjoitus- ja tutkimustyötä kohtaan. Opintojen parina viimeisenä vuotena Kristianin itsetuntemus on parantunut ja se on auttanut rajaamaan myös hänen ammatillisia tavoitteitaan. Hän on huomannut, että auttamistyö ei ehkä sittenkään ole luontevaa hänelle. Hän on alkanut haaveilla työstä, joka olisi enemmän hengellistä kuin konkreettista auttamista. Kristian on alkanut nauttia enemmän myös itsenäisestä työskentelystä. Hän nauttii opiskelusta, jotka ovat vielä hieman kesken. Hän on jutellut graduohjaajansa kanssa myös mahdollisista jatko-opinnoista, mutta ei ole vielä täysin varma millaisiin töihin hän tulee pyrkimään. Hän kuitenkin kokee, että hänen todellinen kutsumuksensa on jossakin selkeästi hengellisessä työssä, ehkä jopa ulkomailla.

5.5 Tyypitarinat ja ammatillisen sosialisatiion prosessi

Etenkin ammatillisen sosialisatioteorian prosessiluonteen vuoksi teoriaa on mielekästä vertailla koko opintojen aikaa kuvaaviin tyypitarinoin.

Tyypitarinoissa korostuu opiskelijan ammatillinen kasvu ja -kehittyminen, joten voidaan myös olettaa, että sosialisatiiokehitys tulee niissä näkyväksi.

Sairaalateologiien tyypitarinassa toteutuvat selkeästi kaikki ammatillisen sosialisatioteorian kehityksen osa-alueet. Jo opintojen alussa heillä on aavistus

¹⁹⁶H6 2012, 144.

¹⁹⁷H6 2016, 251, 255.

kiinnostuksesta sairaalatyöhön. Kun tiedollinen osaaminen alkaa kehittyä heti opintojen alussa, myös ammatti-identiteettipohdinta pääsee käynnistymään ja sille jää riittävästi aikaa kehittyä opintojen aikana. Kun työharjoittelun myötä myös taidollinen osaaminen kehittyy, käynnistyy myös ammattirooliin ja ammattikuntaan tapahtuvaa kiinnittymistä. Sen myötä sairaalateologit alkavat yhä enemmän myös tarkastella sairaalateologin työhön liittyvää etiikkaa ja arvioivat kriittisesti omaa soveltuvuuttaan sairaalateologin ammattikulttuuriin. Tämän jälkeen he alkavat nähdä sairaalateologin työn yhteiskunnallisestikin tarpeellisena rinnalla kulkijan -työnä.

Perusseurakuntapappien tarinassa merkittävänä osa-alueena on ammattiin tarvittavien tietojen ja taitojen hallitseminen ja ammattirooliin ja ammattikuntaan tapahtuva kiinnittyminen. Papin työn esteenä näyttäytyvä ujous vähenee sitä mukaa, mitä enemmän tämä osa-alue vahvistuu. Ujouden väistyminen antaa myös opiskelijoille itselleen luvan alkaa tavoitella papin työtä ja samalla se käynnistää papin ammatti-identiteetin muodostumisen prosessin. Työn rasittavuuden arviointi ja omien voimien riittäminen pidemmällä tähtäimellä liittyvät sekä ammattikulttuurin kriittiseen omaksumiseen että sosiaalistumiseen ammatin kautta yhteiskuntaan.

Hengelliseen työhön laajemmin orientoituvien tyyppitarinassa korostuvat oikeastaan vain kaksi ammatillisen sosialisointin kehityksen osa-alueita:

3. Ammatin harjoittamisen etiikan ja ammattikulttuurin kriittinen omaksuminen ja
4. sosiaalistuminen ammatin kautta yhteiskuntaan.

Koska heillä ei ole tarkkaa ajatusta siitä, mitä työtä he haluaisivat eniten tehdä, heidän tiedon ja taitojen hankinta jää vain yleisemmälle tasolle eikä heillä tapahdu merkittävää kiinnittymistä mihinkään tiettyyn ammattirooliin tai ammattikuntaan. Heillä vaikuttaa jäävän myös muita ryhmiä heikommaksi ammatti-identiteetin muodostuminen. Ammatti-identiteetin muodostumista saattaa hidasta esimerkiksi se, että he eivät juuri kohtaa muita samalla tavalla ammatillisesti ajattelevia opiskelijoita. He kyllä kokevat olevansa oikealla hengellisen työn alalla, mutta ammatti-identiteetti jää silti vielä osittain avoimeksi. Voidaan todeta, että koska selkeää ammatillista suuntautumista ei tapahdu, ei myöskään synny syvempää ammatillista sosialisointia. Tai toisinpäin ajateltuna: koska ammatillista sosialisointia ei tapahdu kaikkien osa-alueiden kohdalla, eivät opiskelijat myöskään löydä oikeaa ammatillista suuntautumista.

6. Johtopäätökset

6.1 Tulosten arviointi

Tässä tutkimuksessa on tutkittu teologian opiskelijoita, jotka ovat olleet opintojensa alussa ammatillisesti epävarmoja, mutta jotka ovat toisena opiskeluvuotenaan osoittaneet kiinnostusta papin työtä kohtaan. Näitä opiskelijoita on haastateltu kolme kertaa opintojen eri vaiheissa. Opintojen alussa, toisena opiskeluvuotena ja viidennen opiskeluvuoden jälkeen, jolloin osa opiskelijoista oli jo valmistunut teologian maisteriksi ja osa viimeisteli opintojaan. Opiskelijoiden kertomuksista on selvitetty millaiset asiat ovat vaikuttaneet heidän ammatillisiin valintoihinsa, onko heille tapahtunut ammatillista sosialisatiota ja löytyykö opiskelijoiden muutokertomuksista yhteneväisyyksiä. Tutkimuksen näkökulma on ollut erityisesti pappeudessa. Ensin tutkin kategoris-sisällöllisen narratiivisen analyysin avulla sitä, millaiset yksittäiset asiat ovat vaikuttaneet opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin opintojen aikana. Tarkastelun tuloksena havaitsin ammatillisiin valintoihin vaikuttavien tekijöiden jakautuvan kuuteen kategoriaan: 1. Kutsumus; 2. Minäpystyvyys; 3. Omat mielikuvat ja kokemukset pappeudesta ja kirkosta; 4. Lapsuudenkodin uskonnollisuus, oma usko, hengellinen elämä ja seurakuntayhteys; 5. Valintoihin vaikuttaneet opinnot; 6. Muilta saatu palaute sekä ulkopuolelta tulevat paineet. Analyysin tuloksista ei pysty suoraan päättelemään, mitkä kategorioista olisi ollut merkittävimpiä suhteessa ammatillisiin valintoihin. Kuitenkin valintoihin vaikuttaneet opinnot ja kokemukset pappeudesta ja kirkosta olivat erityisesti kategorioita, joiden merkitystä monet opiskelijat korostivat. Vaikka kaikkien opiskelijoiden kertomukset ovat omanlaisiaan, tuloksista on havaittavissa, että ammatillisia valintoja tukevat asiat ovat tietyillä opiskelijoilla myös hyvinkin samankalaisia. Ykstyiskohtaisen analyysin jälkeen olikin tarpeellista tarkastella opiskelijoiden kertomuksia kokonaisvaltaisemmin. Holistisemmän analyysin avulla selvisi, että opiskelijoiden kokonaiskertomuksista hahmottuu kolme tyyppitarinaa, joista käy ilmi persoonallisten muutokertomusten samankaltaisuuksia:

1. Perusseurakuntapapit; 2. Sairaalateologit; 3. Hengellinen työ laajemmin.

Kaikki kuusi opiskelijaa pohti enemmän tai vähemmän kaikissa opintojensa vaiheissa papiksi suuntautumista. Kaikki heistä piti toisena opiskeluvuotenaan pappetta yhtenä mahdollisena ammatillisena vaihtoehtona. Lopulta viisi opiskelijaa kuudesta päätti suorittaa papputeen pätevöittävät opinnot. Aiemman tutkimuksen tulokset osoittavat, että erityisesti pyrkimisvaiheessa epävarmat opiskelijat kallistuvat toisen opiskeluvuoden jälkeen kirkon työhön pätevöittävälle opiskelulinjalle. Toisen opiskeluvuoden jälkeen opiskelijat ovat jo usein melko selkeästi jakautuneet ”kyllä-ei” -akselille sen suhteen, aikovatko he suorittaa papin tehtäviin pätevöittävät opinnot vai eivät.¹⁹⁸ Nämä aiemmat tulokset sekä vahvistuvat että hieman tarkentuvat tämän tutkimuksen tulosten pohjalta. Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat osoittavat toisena opiskeluvuotenaan kiinnostusta papin työhön, eli heidän voidaan katsoa asettuneen ”kyllä-akselille” sen suhteen. Kuitenkin yksi opiskelija vaihtoi vielä opintojen lopulla opiskelulinjaa eikä suorita papin työhön pätevöittäviä opintoja. Aiemmat tutkimustulokset saavat tarkennusta siihen, että toisena opiskeluvuotena¹⁹⁹ valittu papin työhön pätevöittävä opiskelulinja ei kuitenkaan vielä tarkoita sitä, että opiskelija olisi silloin päättänyt tavoitella työtä kirkossa tai pappina. Tämän tutkimuksen tulokset näyttävät siltä, että toisena opiskeluvuotena opiskelijat valitsevat kirkon työhön pätevöittävän opiskelulinjan siksi, että kirkon työt eivät tunnu sillä hetkellä enää kielteisiltä. He eivät tunnu tekevän valintaa siksi, että he olisivat selkeästi valinneet kirkon työt ensisijaiseksi ammatilliseksi tavoitteekseen. Tähän tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla on useita ammatillisia kiinnostuksen kohteita kaikilla haastattelukerroilla. Toisena vuonna valittu kirkon työhön pätevöittävän linjan valinta ei tarkoita sitä, että ammatillisesti epävarmat opiskelijat olisivat vielä siinä vaiheessa opintojaan tehneet sen tarkemmin ammatillisia valintoja.

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että papiksi opiskeleminen on vahvasti yhteydessä hengelliseen kutsumukseen, uskon tärkeyteen ja uskonnolliseen aktiivisuuteen.²⁰⁰ Nämä seikat näkyvät osittain myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Opiskelijat ajattelevat opintojensa kaikissa vaiheissa, että jos he aikovat toimia pappina, he tarvitsevat siihen kutsumusta. Opintojen alussa

¹⁹⁸Niemelä 2013a, 137–138.

¹⁹⁹Helsingin yliopistossa ja Itä-Suomen yliopistossa on eroja siinä, miten eri opiskelulinjoja järjestetään. Vaikka yhden opiskelijan linjavalinnat ovat edenneet eri tavalla kuin muiden tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden, sillä ei ole merkitystä tutkimusten tulosten kannalta.

²⁰⁰Niemelä 2013b, 218.

oma kutsumus näyttäytyy opiskelijoille vielä selkiytymättömältä eivätkä he ole juurikaan kiinnostuneita papin työstä. Kuitenkin kun opinnot etenevät, osalla opiskelijoista käsitys omasta kutsumuksesta muuttuu ja avartuu ja se alkaa tuntua myös papin työhön sopivalta. Ennemmin kuin että opiskelijat kokisivat oman pappiskutsumuksensa kasvavan, he näyttävät muuttavan omaa käsitystään papin työhön vaadittavasta kutsumuksesta. Etenkin ne neljä opiskelijaa, joilla on opintojen lopulla selkeimmin rajatuneet ammatilliset tavoitteet, tuntuvat laajentavan eniten omaa käsitystään kutsumuksesta. He kokevat kutsumuksensa yhä joustavammin ja siten se muuttuu yhteensopivammaksi myös suhteessa pappeuteen. Toisaalta ne kaksi opiskelijaa, joiden käsitys papin työhön vaadittavasta kutsumuksesta ei muutu niin paljon, he eivät koe oman kutsumuksensa mukautuvan niin hyvin papin työhön. Se, kuinka tärkeässä roolissa opiskelijan oma usko on suhteessa ammatillisiin valintoihin, näyttää ensisijaisesti liittyvän uskoon melko yleisellä tasolla. Opiskelijoille tuntui riittävän, että jos heidän itsensä mielestä heidän uskon opilliset käsityksensä ovat riittävästi linjassa kirkon oppien kanssa, he voivat työskennellä kirkon palveluksessa. Opiskelijat eivät ole kuitenkaan kaikki varmoja kuinka tarkasti he tuntevat kirkon virallisen uskon, joten oman uskon vertailu suhteessa kirkon uskoon tuntuu olevan jossain määrin opiskelijan oman tunneperäisen arvion varassa. Vain yksi opiskelija nostaa esiin ykstyiskohtaisempaa omaan uskoon liittyvää pohdintaa kuten ajatuksia Jeesuksesta, synnistä ja armosta. Hänen uskonsa jää merkittäväällä tavalla ristiriitaan kirkon uskon kanssa ja sillä on vaikutusta myös ammatillisiin valintoihin. Tämän tutkimuksen tulokset eivät vahvista uskonnollisen aktiivisuuden ja pappisuuden tavoittelemisen yhteyttä. Tähän tutkimukseen osallistuvista opiskelijoista vain yhden hengellinen elämä oli yhteisöllisesti säännöllistä ja aktiivista mutta hän ei osoittautunut enempää pappisuuntautuneeksi kuin uskonnollisesti passiivisemmat opiskelijat. Opiskelijoiden uskonnollinen aktiivisuus ei myöskään muuttunut opintojen aikana riippumatta siitä, millaisia ammatillisia valintoja he tekivät.

Tämän tutkimuksen ammatillisesti epävarmoja opiskelijoita tuntuu yhdistävän, suhteessa pappeuteen, ensisijaisesti heikko seurakuntaelämän ja papin työn tuntemus. Viisi opiskelijaa kuudesta perusti opintojen alussa mielikuvansa pappudesta mediasta saamaansa kuvaan ja toisten ihmisten kokemuksiin. He eivät tunteneet kovinkaan hyvin henkilökohtaisesti pappeja eikä seurakuntien

toimintaa. Mitä enemmän nämä opiskelijat tutustuivat erilaisiin pappeihin ja heidän työhönsä, he myös huomasivat heidän omien taitojensa ja tietojensa soveltuvan vastaavaan työhön. Aiempi tutkimus on osoittanut, että papin työstä etäännyttää esimerkiksi kokemus osaamattomuudesta ja heikot minäpystyvyyssodotukset. Tämän tutkimuksen tulosten valossa ne vahvistuvat juuri siltä osin, että kysymyksessä on *kokemus osaamattomuudesta* enemmän kuin *osaamattomuus*. Opintojen alussa opiskelijat vierastavat papin työtä, sillä he eivät tiedä millaisia taitoja tai tietoja heiltä eri ammateissa odotetaan ja se heikentää myös minäpystyvyyssodotuksia.

Tähän tutkimukseen osallistuneita kaikkia opiskelijoita yhdisti vähäinen tai täysin uskonnoton kotikasvatus. He kaikki olivat kuitenkin saaneet kotoaan hyväksynnän teologian opinnoilleen. Heidän samankaltaisten taustojen vuoksi lapsuudenkodin uskonnollisuuden merkitystä näiden opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin on vaikea vertailla. Yleisesti ottaen tuntuu, että lapsuudenkodin uskonnollisuudella ei olisi ollut paljon merkitystä ammatillisiin valintoihin ainakaan enää opintojen edetessä. Myös opiskelijoiden lähipiirin palautteen merkitys vähenee opintojen loppua kohti. Opiskelijoiden nykyinen perhe ja ystävät saattoivat opintojen alussa vierastaa opiskelijoiden alavalintaa, mutta opintojen jatkuessa määrätietoisesti, myös opiskelijoiden lähipiiri alkaa tottumaan ajatukseen tulevasta hengellisestä työstä. Lähipiirin kriittisillä kommentteilla ei näytä olevan ainakaan suoraa vaikutusta ammatillisten valintojen tekemiseen. Esimerkiksi läheisten ihmisten kriittisyys papin ammattia kohtaan näyttäytyi opiskelijoille vain haasteena perustella omia valintojaan. Nämä tulokset vahvistavat osittain myös *Kasvu kirkon työntekijäksi* -hankkeen tuloksia. Perheen tuen merkitys ammatillisiin valintoihin pienenee opintojen edetessä. Samalla kirkkoon liittyvien tekijöiden merkitys kasvaa opiskeluvuosien myötä.²⁰¹ Tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat pohtivat jatkuvasti omaa paikkaansa suhteessa kirkkoon. Heidän opintojen edetessä tarkentuva mielikuvansa kirkosta tuntui hankkeen tulosten mukaisesti joko vahvistavan tai heikentävän heidän kiinnostustaan papin työhön. Opintojen lopulla korostuu myös erilaisten teologian ammattilaisten antama palaute. Pappien, opettajien ja tutkijoiden kommentteilla näyttää olevan paljon vaikutusta opiskelijoiden ammatillisiin valintoihin.

²⁰¹Launonen 2009, 116.

Yksi tuloksista tehtävä tärkeä havainto on se, että yleisesti ottaen opiskelijat eivät juuri kerro asioista, jotka olisivat heikentäneet heidän kykyään ja haluaan tehdä ammatillisia valintoja. Sen sijaan vahvistaneita tekijöitä opiskelijat löytävät monista eri elämänvaiheistaan ja niin opinnoista kuin muista elämäkokemuksista. Valintoihin vaikuttaneina heikentäneinä asioina mainitaan suoraan vain yhdellä opiskelijalla huonosti sujunut jumalanpalveluksen soveltava opintojakso ja kaksi opiskelijaa mainitsee erityisesti työmarkkinoiden tilanteen heikkouden. Kaksi opiskelijaa mainitsee lisäksi eräät tapaamansa papit, joiden käytös oli epäilyttävää. Neljä opiskelijaa mainitsee myös heikon tietotasonsa Raamatusta, tunnustuskirjoista tai kirkollisista toimituksista lisänsen ammatillista epävarmuutta. Mikään näistä asioista ei kuitenkaan näyttäytynyt niin merkittävänä, että se olisi vaikuttanut ammatillisten valintojen tekemiseen.

Tyyppitarinat tuovat esiin kokonaiskertomusten syy-seuraussuhteita kuten että mitä useampia erilaisia pappeja opiskelijat opintojensa aikana tapaavat, sitä moniulotteisemmaksi heidän käsityksensä papin työstä muuttuu. Ennen kuin opiskelijat tapaavat pappeja, heidän teologiesikuvana toimii esimerkiksi lukion uskonnonopettaja ja opiskelijoiden ammatillisena tavoitteena on opettajuus. Kuitenkin mitä enemmän opiskelijat tapaavat muissa ammateissa toimivia teologeja kuten pappeja tai tutkijoita, opiskelijoiden ammatilliset tavoitteet muuttuvat. Tämä on sopusoinnussa myös Teologiksi ja teologina kasvaminen -hankkeen tulosten kanssa. Tyyppitarinoiden avulla tässä tutkimuksessa pystyttiin tarkastelemaan myös miten aikaisemmat elämäkokemukset sulautuvat opintojen edetessä uusiin rooleihin. Opintojen alussa esimerkiksi harrastukset näyttäytyvät vain vapaa-ajan vietteenä, mutta opintojen lopussa ne mielletään osaksi omaa ammatillista osaamista. Tyyppitarinat paljastavat myös miten tasaisena ja muuttumattomana opiskelijoiden oman hengellisyyden hoitaminen pysyy. Siinä ei tapahdu suuria muutoksia, vaikka muut asiat muuttuisivatkin. Otos oli pieni eikä tyyppitarinoista voida tehdä yleistyksiä. Tulokset kuitenkin viittaavat siihen, että jonkinlaisia ryhmiä ammatillisten valintojen tekemisen prosesseista voi muodostua. Ryhmien tunteminen ja tutkiminen on hyödyllistä, sillä ryhmäajattelu voi auttaa yksilöitä tunnistamaan millaiseen tyyppiin he samaistuvat eniten ja näin he voivat saada apua ja hyötyä omaan ammatilliseen pohdintaan ohjatusta vertaistuesta. Tässä tutkimuksessa opiskelijat kertoivat, että he olivat saaneet tukea erityisesti sellaisilta opiskelijatovereilta, joiden ammatillinen

suuntautuneisuus oli ollut samankaltaista kuin heillä itsellä. Kuitenkin etenkin ne opiskelijat, joiden ammatillinen suuntautuneisuus oli avoimempaa, yleisesti hengelliseen työhön suuntautunutta, eivät kohdanneet samankaltaisessa tilanteessa olevia muita opiskelijoita eivätkä hyötäneet vertaistuesta. On helppo kuvitella että heidän ammatillinen suuntautumisensa pysyy selkiytymättömänä jos he tapaavat vain esimerkiksi selkeästi papputeen tai uskonnonopettajuuteen tähtääviä opiskelijoita. Oma ammatillinen identiteetti ei saa tällaisessa tilanteessa vahvistusta ympäristöstä. Vaikuttaa siltä, että kaikki erilaiset tyyppitarina-tyypit hyötyisivät siitä, että jopa opinto-ohjausta tarjottaisiin ennemmin suunnattuna erilailla ammatillisesti suuntautuneille kuin vaikkapa vuosikursittain.

Tyyppitarinoista käy ilmi, että opiskelijoilla on usein jo opintojen alussa aavistus tulevasta ammatillisesta suuntautumisestaan. Aavistus voi kuitenkin olla vielä hyvin hauras ja altis vaikutteille, mutta positiivisten kokemusten kautta ensimmäiset osittain alitajuisetkin haaveet saattavat nousta opintojen edetessä ensisijaisiksi tavoitteiksi. Sairaalateologi-tarina sulautetut opiskelijat aavistelivat kumpikin jo opintojensa alussa sopivansa sairaalamaailmaan. Pappitarinan opiskelijoita esteli ujous kun he kuvittelivat itsensä papin työhön. Hengelliseen työhön laajemmin suuntautuneet halusivat opintojen alusta asti tehdä hengellistä työtä, mutta he kokivat oman hengellisyytensä eroavan jonkin verran kirkon opista. Tyyppitarinat myös osoittavat, että ammatillisia valintoja vahvistavia kursseja ja kokemuksia alkaa syntyä opiskelijoille usein vasta opintojen puolivälissä.

6.2 Tulokset suhteessa ammatillisen sosialisatioteorian kehityksen osa-alueisiin

Sekä sisällöllis-kategorisen että sisällöllis-holistisen narratiivisen analyysin tulokset osoittavat, että ammatillista sosialisatiota tapahtuu kaikilla opiskelijoilla opintojen aikana. Tulokset näyttävät myös siltä, että mitä paremmin ammatillista sosiaalistumista pystytään tukemaan, sitä helpommaksi ammatillisten valintojen tekeminen tulee. Mitä voimakkaammin kaikki neljä eri ammatillisen sosialisatioteorian kehityksen osa-alueet vahvistuvat, sitä selkeämpää ammatillisten valintojen tekeminen näyttää olevan. Tätä voidaan tukea erilaisin keinoin niin opiskelijoiden itsensä kuin myös yliopiston ja kirkon toimesta. Yliopisto voisi esimerkiksi vahvistaa ammatillisen sosialisatioprosessin ensimmäistä vaihetta mahdollistamalla sekä tiedollisten että taidollisten taitojen oppimista samaan

aikaan. Opiskelijat kertovat, että taidollinen oppiminen käynnistyy usein myöhään, vasta soveltavien opintojen ja kesätyökokemusten myötä. Ammatillinen sosialisatioprosessi pääsisi kuitenkin etenemään paljon sujuvammin, jos sekä tiedollinen että taidollinen osaaminen alkaisi kehittyä heti opintojen alussa jolloin myös opiskeluinto on yleisesti korkea. Yliopisto hyötyisi tästä myös itse. Tämän tutkimuksen valossa ammatillisen sosialisatioprosessin tukeminen helpottaa ammatillisten valintojen tekemistä. Sillä taas on vaikutusta opiskelumotivaatioon ja -tehokkuuteen.

6.3 Tulosten hyödyntäminen

Kun tullaan tietoisiksi millaiset tekijät vaikuttavat ammatillisiin valintoihin, pystytään paremmin tukemaan ammatillisten valintojen tekemistä ja valintoihin voidaan myös vaikuttaa. Kun tarkastellaan aineistosta poimittuja teemoja, voidaan päätellä, että osa niistä on sellaisia mihin voidaan vaikuttaa suoraan, osaan voidaan vaikuttaa välillisesti ja osa on vaikeasti vaikutettavissa.

	Opiskelija voi itse vaikuttaa	Yliopisto voi vaikuttaa	Kirkko ja seurakunnat voivat vaikuttaa
Näihin voidaan vaikuttaa suoraan ammatinvalintaprosessin tukemiseksi	<ul style="list-style-type: none"> - Oma usko, hengellinen elämä ja seurakuntayhteys - Omat mielikuvat pappeudesta - Työkokemus seurakunnasta 	<ul style="list-style-type: none"> - Muiden ihmisten antama palaute - Mielikuvat pappeudesta - Työmarkkinatilanne ja palkkaus - Valintoihin vaikuttaneet opinnot 	<ul style="list-style-type: none"> - Kutsumus - Muiden ihmisten antama palaute - Oma usko, hengellinen elämä ja seurakuntayhteys - Omat mielikuvat pappeudesta - Mielikuvat kirkosta - Työkokemus seurakunnasta - Työmarkkinatilanne ja palkkaus
Näihin pystytään vaikuttamaan välillisesti	<ul style="list-style-type: none"> - Ajatukset kutsumuksesta - Minäpystyvyys - Muiden ihmisten antama palaute sekä ulkopuolelta tulevat paineet - Omat mielikuvat kirkosta - Työkokemus seurakunnasta 		
Merkitykselliset taustatekijät joihin ei juuri voida vaikuttaa	<ul style="list-style-type: none"> - Muiden ihmisten antama palaute - Lapsuudenkodin uskonnollisuus - Työmarkkinatilanne ja palkkaus - Ulkopuolelta tulevat paineet 		

Taulukko 2. Eri tahojen mahdollisuudet vaikuttaa ammatillisten valintojen tekemiseen.

Tuloksia on mielekästä myös pohtia siitä näkökulmasta, kuka eri teemoihin ja sitä kautta ammatillisten valintojen tekemiseen voi vaikuttaa: opiskelija itse, yliopisto, seurakunnat vai kenties kaikki eri tahot. Kaikilla eri tahoilla on omat syynsä, miksi heidän kannattaa olla edistämässä ammatillisten valintojen tekemistä. Kun opiskelija tulee tietoisesti millaisiin asioihin hän voi itse vaikuttaa, pystyy hän omatoimisesti helpottamaan omaa opiskeluaan ja ammatinvalintaprosessiaan. Opiskelija osaa tehdä oikeanlaisia kurssivalintoja oikeassa opintojen vaiheessa ja välttää turhautumista ja opintoihin tympääntymistä. Hän voi välttää ”väärin” asioihin keskittymisen opintojen aikana ja valmistua tavoiteajassa. Kun opiskelija huomaa millaiset tekijät ovat vaikuttaneet aiemmilla opiskelijoilla vahvistavasti ammatillisten valintojen tekemiseen, voi hän pyrkiä hankkimaan itselleen samankaltaisia kokemuksia ja käynnistää oma ammatillinen socialisaatioprosessi riittävän varhaisessa opintojen vaiheessa. Tämän tutkimuksen tulosten valossa opiskelijan kannattaa tietoisesti etsiä ja vahvistaa seurakuntayhteyksiä ja alkaa hoitamaan omaa uskoaan aktiivisesti. Vaikka hän ei kokisi sitä tarpeelliseksi oman uskonsa hoitamisen kannalta, sitä kautta hänelle tulee mahdollisuus tavata erilaisia pappeja ja nähdä erilaisia tapoja tehdä papin työtä. Opiskelijan kannattaa tehdä myös työtä seurakunnassa vapaaehtoisena tai palkallisena työntekijänä. Kumpikin näyttää olevan hyödyllistä ammatillisen socialisaation ja ammatillisten valintojen tekemisen kannalta.

Osa kategorioista on sellaisia, joihin yliopisto voi vaikuttaa voidakseen tukea paremmin opiskelijoiden ammatinvalintaprosessia. Yliopisto hyötyy tästä muun muassa opiskelutehokkuuden lisääntymisellä sekä määrätietoisempien ja motivoituneempien opiskelijoiden kautta. Ammatillisiin valintoihin vaikuttavien asioiden tunnistaminen auttaa yliopistoja kasvattamaan entistä parempia ammattilaisia. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että yliopisto voi suoraan ja epäsuorasti tukea opiskelijoita esimerkiksi tarjoamalla joitakin soveltavia opintoja jo opintojen alkuvaiheessa ja markkinoimalla tehokkaasti kirkollisten erityisalojen työharjoitteluja. Myös opintojen ohjauksen tarjoaminen ammatillisen suuntautumisen mukaan ennemmin kuin vain vuosikursseittain voisi tuoda tehokkuutta opintoihin ja saattaa yhteen opiskelijoita, jotka käyvät läpi samankaltaista ammatillista pohdintaa. Vertaistuen tietoisempi hyödyntäminen voisi olla tuloksellista. Yliopiston kannattaisi myös tarkistaa voisiko työelämäyhteyksiä integroida paremmin opetukseen. Opiskelijat toivoisivat

kohtaavansa enemmän eri ammattiryhmien edustajia myös yliopistolla. Yksi mahdollisuus tämän toteuttamiseen voisi olla esimerkiksi yliopiston ulkopuolelta tulevien luennoitsijoiden käyttäminen entistä enemmän. Opiskelijoiden etu vaikuttaisi myös olevan heidän ajantasalla pitäminen muuttuvasta työmarkkinatilanteesta koko opiskelujen ajan. Opettajien palautteella näyttää olevan myös sitä enemmän merkitystä, mitä pidemmälle opiskelijan opinnot etenevät. Opettajat voisivat ehkä hyödyntää tätä entistä tietoisemmin ja mahdollisuuksien mukaan antaa opiskelijoille myös työelämää koskevaa rakentavaa palautetta ja kannustusta.

Tutkimus auttaa myös tunnistamaan asioita, joihin kirkko ja seurakunnat työnantajana voivat vaikuttaa suoraan ja epäsuorasti saadakseen entistä pätevämpiä ja valmiimpia pappeja palvelukseensa. Kirkon kannattaa arvioida tämän tutkimuksen tuloksia siitä näkökulmasta, kertovatko opiskelijat sellaisen osaamisen syntymisestä, jota papeilta työn ydinosaamiskuvauksessa edellytetään. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että mitä enemmän opiskelija on ollut tekemisissä opintojen aikana kirkon toiminnan kanssa, sitä vahvemmin hän pystyy näkemään itsensä seurakunnan työssä. Yksinään yliopisto-opinnot eivät anna realistista mahdollisuutta kehittää kovinkaan pitkälle ydinosaamiskuvauksessa kuvattuja ominaisuuksia. Opiskelijat kokivat, että kirkko olisi saanut olla isommassa ja aloitteellisemmassakin roolissa opintojen aikana. Tämä voisi toteutua esimerkiksi kehittämällä yhteistä opiskelijatoimintaa yhdessä tiedekunnan ja ainejärjestön kanssa. Opiskelijat kuitenkin toivoivat kirkolta myös suoraa yhteydenpitoa. Ehkä kirkko voisi kerätä jo opintojen alussa sellaisilta opiskelijoilta yhteystietoja, jotka etsivät seurakuntayhteyttä. Opiskelijat toivoivat myös esimerkiksi avointa ja yhteistä pohdintaa siitä, millaisia erilaisia asioita kutsumus-käsite kirkon työntekijälle voi tarkoittaa. Opiskelijat voivat olla arkoja kuuntelemaan omaa kutsumustaan, sillä he eivät ole varmoja onko heidän kutsumuksensa sopusoinnussa kirkon työntekijöiden kutsumuksen kanssa. Opiskelijat myös hyötyvät siitä, että he tapaavat erilaisia kirkon työntekijöitä ja erityisesti erilaisia pappeja opintojensa aikana. Myös esimerkkien tarjoaminen siitä miten kirkon työntekijät ”elävät omaa uskoaan todeksi” olisi opiskelijoille hyödyllistä. Monet tässä mainituista asioista ovat sellaisia, jotka kirkko on myös itse jo vuonna 2006 laaditussa selvityksessä²⁰² todennut opiskelijatyössä

²⁰²Salo 2006.

kehittämiskohteiksi. Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että selvityksessä esitettyä työtä kannattaa vielä jatkaa ja ainakin osa selvityksen toimenpide-ehdotuksista on edelleen ajankohtaisia. Esimerkiksi kirkon kannattaa jatkossakin panostaa työharjoitteluohjaajien kouluttamiseen. Hyvillä ohjaajilla vaikuttaa olevan paljon merkitystä suhteessa opiskelijoiden kokemuksiin kirkosta. Kirkko näyttäytyy opiskelijoille ehkä jopa enemmän työnantajana kuin hengellisenä yhteisönä. Kirkolta myös toivotaan paljon työmahdollisuuksia ja reilua ja tasapuolista rekrytointia. Opiskelijat arvostavat myös avointa keskustelua seurakuntien työilmapiireistä ja rehellistä kerrontaa työmarkkinatilanteesta. Myös palkkauksen kehittäminen lisäisi opiskelijoiden kiinnostusta kirkon työhön.

6.4 Tulosten kriittinen arviointi

Koska tutkimuksen otos on pieni, ei yleistyksiä voida tehdä. Samaa aihepiiriä on kuitenkin tutkittu aiemminkin ja kun tutkimuskenttää katsotaan useamman eri tutkimuksen valossa, saadaan tutkimusjoukosta luotettavampaa tietoa. Esimerkiksi tyyppitarinoita voidaan pitää suuntaa antavina. Isommalla otoksella ryhmiä olisi voinut olla enemmän kuin kolme. Tyyppitarinoiden jakautuminen oli kuitenkin niin selkeää, että jonkinlaisia ryhmiä joka tapauksessa vaikuttaisi syntyvän ja niiden tunteminen olisi hyödyllistä. Narratiivinen metodi tuntui toimivan tähän tutkimukseen hyvin. Sen avulla opiskelijoiden kertomuksista oli mahdollista löytää erilaisia merkityksiä ja syy-seuraussuhteita. Opiskelijoiden narratiivinen kerronta myös jätti opiskelijoille vapauden puhua asioista siinä järjestyksessä kuin he itse halusivat. Samoin pitkittäisaineisto sopi hyvin ammatillisiin valintoihin liittyvän muutoksen selvittämiseen. Kertomuksia pystyttiin tutkimaan sekä yksittäin, että yhden ihmisen eri vuosien kertomuksia yhtenä kokonaiskuvauksena hänen elämästään. Pystyin tähän tutkimukseen kokoamaan aiempien tutkimusten tulosten vahvuuksia, esimerkiksi: yksityiskohtaista tietoa teologian opiskelijoiden soveltavien opintojen vaikutuksesta ammattikuvan rakentumiseen²⁰³, määrällisen tutkimuksen tuloksia teologian opiskelijoiden ammatillisesta kasvusta²⁰⁴, opiskelijoiden parissa tehtyjen pitkittäistutkimusten tuloksia²⁰⁵ sekä narratiivisuuden etuja opiskelijoiden muutuskertomuksista.²⁰⁶

²⁰³Heikki Salomaan väitöskirja 2007 *Minustako papiksi?*

²⁰⁴*Teologiksi ja teologina kasvaminen* -hanke.

²⁰⁵Katrin Kullaseppin väitöskirja psykologian opiskelijoiden parissa (vuodelta 2008) sekä *Kasvu kirkon työntekijäksi* -hankkeen tulokset.

²⁰⁶Marjaana Faugel 2016: *Tie pois papin työstä* – narratiivinen analyysi papin työstä luopumisesta ja professionaalisen työn haasteista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Jos nyt tekisin tämän tutkimuksen uudelleen, olisin kerännyt aineiston aikaisemmin, jo ennen teoriataustaan tarkemmin tutustumista. Näin aineisto olisi voinut ohjata minua toisenlaisen teoriataustan pariin. Ennen aineiston keruuta olin jo ehtinyt tutustua erilaisiin ammatti-identiteettiä, ammatillista kasvua ja ammatillista sosialisatiota koskevaan teoriaan. Mielestäni ammatillisen sosialisatian prosessiteoria sopi hyvin tähän tutkimukseen, mutta koska teologian opiskelijoita on tutkittu jo aiemmin melko paljon, jokin uudenlainen teoriatausta olisi voinut tuoda aineistosta vielä enemmän uusia tuloksia esiin. Esimerkiksi elämäntulkun liittyvät teoriat, uravalintateoriat tai minäpystyvyysteoriat olisivat voineet syventää alan tutkimusta vieläkin paremmin. Toisaalta pro gradu -tutkielman suppeus rajoitti tutkimustani niin, että ammatillisen sosialisatioteorian kauttakkin jäi vielä paljon tutkittavaa.

6.5 Jatkotutkimusaiheita

Ammatillisen sosialisatian teorian pohjalta olisi mielekästä tehdä teorialähtöistä jatkotutkimusta. Tätä samaa aineistoa voitaisiin hyödyntää niin, että aineistolähtöisen luokittelun sijaan aineisto luokiteltaisiin suoraan ammatillisen sosialisatioteorian kehityksen osa-alueiden mukaisesti:

1. Missä määrin opiskelijat kokevat, että heillä on riittäviä ammattiin tarvittavia tietoja ja taitoja? Miten opiskelijat kokevat kiinnittyneensä (johonkin) ammattirooliin ja ammattikuntaan?
2. Millaista ammatti-identiteetin muodostumista opiskelijoiden kertomuksista ilmenee?
3. Miten opiskelijat kuvaavat ammatin harjoittamisen etiikan ja ammattikulttuurin kriittistä omaksumista?
4. Millaisina opiskelijat kokevat erityisesti papin yhteiskunnalliset tehtävät ja heihin kohdistuvat yhteiskunnalliset odotukset?

Tuloksia voitaisiin luokitella ja arvioida myös yksityiskohtaisemmin siinä valossa, että kuinka monipuolisesti yliopiston opetus vahvistaa opiskelijoiden ammatillisen sosialisatian kehittymistä:

1. Millaisia mahdollisuuksia yliopisto tarjoaa ammattiin tarvittavien tietojen ja taitojen oppimiseksi? Miten yliopiston toiminta tukee ammattirooliin ja ammattikuntaan kiinnittymistä? Esimerkiksi miten kirkon erityisalojen työharjoittelua markkinoidaan opiskelijoille?
2. Miten yliopiston opetus on tukee ammatti-identiteetin muodostumista?

3. Missä määrin yliopisto tarjoaa eväitä ammatin harjoittamisen etiikan ja ammattikulttuurin kriittiseen omaksumiseen?
4. Miten opiskelija alkaa jo yliopistossa ollessaan sosiaalistumaan tulevan ammatinsa kautta yhteiskuntaan? Esimerkiksi miten opetus on vuorovaikutuksessa työelämän kanssa?

Myös kirkon kannalta olisi mielekästä arvioida tuloksia teorialähtöisesti.

Aineistosta olisi mahdollista tutkia miten kirkon toiminta tukee eri ammatillisen sosialisointin kehityksen osa-alueiden kehittymistä. Aineiston luokittelu teorialähtöisesti osoittaisi esimerkiksi:

1. Miten kirkko tukee sellaisia ammattiin tarvittavien tietojen ja taitojen hallitsemista, joita se pappien ydinosaamiskuvauksessa määrittelee? Miten kirkko tukee ammattirooliin ja ammattikuntaan tapahtuvaa kiinnittymistä?
2. Millainen rooli kirkolla näyttää olevan opiskelijoiden ammatti-identiteetin muodostumisessa? Millaisia papin esimerkkejä kirkosta näyttäytyy?
3. Missä määrin kirkko kannustaa opiskelijoita pohtimaan kriittisesti ammatin harjoittamisen etiikkaa ja ammattikulttuurin omaksumista?
4. Miten kirkko voisi helpottaa opiskelijoiden sosiaalistumista ammatin kautta yhteiskuntaan? Miten opiskelijoiden tapaamat papit elävät omaa uskoaan todeksi?

Tällainen aineiston analyysi antaisi lisää tietoa siitä, miten eri osapuolet voisivat entistä paremmin vahvistaa kaikkia tahoja hyödyttävää ammatillista sosialisointia.

Tämän tutkimuksen toistaminen myös muissa ammattiryhmissä tuottaisi arvokasta tietoa opiskelun kehittämiseksi entistä tehokkaammaksi ja mielekkäämmäksi kaikille osapuolille. Tämän osoittavat myös tässä tutkimuksessa viitatu samankaltaiset tutkimukset kuten Kasvu kirkon työntekijäksi -hanke ja Katrin Kullaseppin tutkimus psykologian opiskelijoiden ammatillisesta sosialisoinnista. Etenkin alat, joilta ei valmistu suoraan mihinkään yhteen tiettyyn ammattiin, hyötyisivät sen prosessiin ymmärtämisestä, mitkä tekijät ja missä vaiheissa opintoja vahvistavat opiskelijoiden ammatillisten valintojen tekemistä. Voisi olla myös mielenkiintoista haastatella tähän tutkimukseen osallistuneita sen jälkeen, kun he kaikki ovat toimineet työelämässä jo muutamia vuosia. Heidän muutuskertomuksensa täydentyisi ja saisi jatkoa.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Haastatteluaineistot. Tekijän hallussa, Pori.

Kirjallisuus

AKIn jäsentutkimukset

2016 Kirkon akateemiset – Kyrkans akademiker AKI r.y. internetsivu: AKIn jäsentutkimukset. <http://www.akiliitot.fi/516-akin-jasentutkimukset>.
Luettu ja tulostettu 5.10.2016.

Ammatillisen koulutuksen ryhmän raportti ammatillisen koulutuksen seurannasta
2014 Kirkkohallituksen asettaman Ammatillisen koulutuksen ryhmän raportti
7.4.2015. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Sakasti-verkkopalvelussa.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/0E54AF7B07E82663C225781600371761/
%24FILE/AKR_raportti_2014_30092015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/0E54AF7B07E82663C225781600371761/%24FILE/AKR_raportti_2014_30092015.pdf). Luettu ja tulostettu
10.10.2016.

Antikainen, Ari

1998 Kasvatus, elämäntulkku ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.

Blom, Heta

2015 Mikä minusta tulee isona: tapaustutkimus kolmen musiikkikasvatuksen opiskelijan ammatti-identiteetistä. Musiikkikasvatuksen aineryhmän pro gradu -tutkielma. Sibelius-Akatemia, Taideyliopisto. Helsinki.

Buchert, Maria & Sainio, Juha & Salomaa, Heikki & Tuominen, Visa

2015 Tulevaisuuden teologi: Teologisen alan koulutus- ja osaamistarpeen ennakointiraportti. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Bukowski, William & Brendgen, Mara & Vitaro, Frank

2006 Peers and Socialization. – Handbook of Socialization. First Edition: Theory and Research. Ed. Grusec, Joan E. ja Hastings, Paul D. New York: The Guilford Press.

Eteläpelto, Anneli

2007 Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. – Työ, identiteetti ja oppiminen. Toim. Collin, Kaija et al. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Eteläpelto, Anneli & Vähäsantanen, Katja

2010 Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. – Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Toim. Anneli Eteläpelto & Jussi Onnismaa. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Vantaa: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Faugel, Marjaana

2016 Tie pois papin työstä. Narratiivinen analyysi papin työstä luopumisesta ja professionaalisen työn haasteista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.

Haastettu kirkko

2012 Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2009-2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Porvoo: Bookwell Oy.

Harper, Douglas & Lawson, Helene

2003 The Cultural Study of Work. The United States of America: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Hengellisen työn työntekijän ydinosaamiskuvaus

2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Sakasti-verkkopalvelussa. Julkaistu 14.6.2010. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/hengellinen_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/hengellinen_yo.pdf). Luettu ja tulostettu 3.12.2015.

Huovinen, Eero

2004 Kutsu sanan palvelijaksi. Esitelmä Suomen Raamattuopistolla Kauniaisissa 13.1.2004. Julkaisu Helsingin hiippakunnan tuomiokapitulिन internetsivulla http://www.helsinginhiippakunta.evl.fi/piispa/helsingin_hiippakunnan_piispat/eero_huovinen/puheenvuoroja/puheenvuorot_2004/x31695=30334. Luettu ja tulostettu 18.9.2016.

Ketola, Kimmo

2003 Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa 1600-luvulta nykypäivään. – Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituohannella. Toim. Kimmo Kääriäinen et al. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kirkkojärjestys

1993 Säännökset Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnasta ja hallinnon yksityiskohdista. Kirkkojärjestys luettavissa oikeusministeriön Finlex-tietokannasta, jonka ylläpidosta vastaa Edita. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>. Luettu 14.10.2016.

KiTOS eli Kirkon työhön opiskelevien seminaarit

2016. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Sakasti-verkkopalvelussa. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content40E861>. Luettu ja tulostettu 15.10.2016.

KiTOS internetsivusto

2016 KiTOS internetsivuston etusivu: Kitos - Kirkon alan opiskelijoiden seminaari. <http://www.kitos.fi/>. Luettu ja tulostettu 16.10.2016.

Kohti pappisvirkaa

2007 Kohti pappisvirkaa. Suomessa suoritettavien teologisten tutkintojen päteyttäminen pappisvirkaan. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisu. Kirkon teologikoulutustoimikunta. Kotimaisten tutkintojen työryhmä. [http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/4954C50B429AADE7C225770300438131/\\$FILE/kpv_FI_net.pdf](http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/4954C50B429AADE7C225770300438131/$FILE/kpv_FI_net.pdf). Luettu ja tallennettu 5.11.2015.

Kullasepp, Katrin

2008 Dialogical becoming: professional identity construction of psychology students. Tallinn University, Institute of Psychology. Diss. Tallinn University Press.

Kääriäinen, Kimmo

2003 Teorioita uskonnon ja yhteiskunnan muutoksesta. – Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella. Toim. Kimmo Kääriäinen et al. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Launonen, Pekka

2009 Kasvu kirkon työntekijäksi. Diakoni-, diakonissa- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden ammatillinen motivaatio, osaaminen ja identiteetti vuosina 2004–2008. Kasvu kirkon työntekijäksi -hankkeen loppuraportti. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 22. Helsinki.

Laurila, Salla

2013 Kodin uskontokasvatus teologian opiskelijoiden ammatillisten tavoitteiden taustalla. – Teologiksi kasvamassa: Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Toim. Kati Niemelä & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Tampere: Unigrafia.

Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar

1998 Narrative Research. Reading, Analysis and Interpretation. Applied social research methods series vol. 47. Thousand Oaks, CA: Sage.

Lähdesmäki, Tuuli & Hurme, Pertti & Koskimaa, Raine & Mikkola, Leena & Himberg, Tommi

2015 Pitkittäistutkimus. – Menetelmäpolkuja humanisteille. Humanistinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetmapolkuja/menetmapolku/tutkimusstrategiat/pitkittaistutkimus>. Luettu ja tulostettu 25.1.2016.

Niemelä, Kati

- 2010 Papisto ja kanttorit 2010. Akavan kirkollisten ammattijärjestöjen jäsenkyselyn raportti. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 20. Tampere. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/e2274540078849bec22572e400442266/4949ebdfef793021c2257e2e0012d4b6/\\$FILE/www20.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/e2274540078849bec22572e400442266/4949ebdfef793021c2257e2e0012d4b6/$FILE/www20.pdf). Luettu ja tulostettu 4.10.2016.
- 2013a Teologian opiskelijat ammatillista identiteettiä etsimässä – ammatillisen identiteetin ja koetun ammatillisen osaamisen kehittyminen kahden ensimmäisen opintovuoden aikana. – Teologiksi kasvamassa: Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Toim. Kati Niemelä & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Tampere: Unigrafia.
- 2013b Mikä kirkossa vetää puoleensa ja etäännyttää? Teologian opiskelijoiden käsitys papin työstä ja kirkosta työpaikkana. – Teologiksi kasvamassa: Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Toim. Kati Niemelä & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Tampere: Unigrafia.
- 2014 Kutsumusta, auttamista ja itsensä toteuttamista. Pappien ja kanttorien suhde työhön, työhyvinvointi ja suhtautuminen ajankohtaisiin kysymyksiin Kirkon akateemisten kyselyssä 2014. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 38. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/25A061BE3EE694BCC2257E2E0012D562/\\$FILE/Julkaisu%2038.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/25A061BE3EE694BCC2257E2E0012D562/$FILE/Julkaisu%2038.pdf). Luettu ja tallennettu 13.10.2016.
- 2016 Clergy Work Orientation Profiles and Wellbeing at Work. A Study of the Lutheran Clergy in Finland. – Review of Religious Research. The Official Journal of the Religious Research Association. Volume 57, Number 4.

Niemelä, Kati & Salminen, Veli-Matti

- 2013 Teologiksi kasvamisen – kutsumus, ihanteet ja todellisuus. – Teologiksi kasvamassa: Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Toim. Kati Niemelä & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Tampere: Unigrafia.

Nikkilä, Juhani

- 1986 Organisaatiokulttuurin omaksuminen ja hallinta. Työhön ja organisaatioon sosiaalistumisen mekanismeista ja merkityksestä erityisesti julkisessa hallinnossa. Valtion koulutuskeskuksen julkaisusarja B numero 42. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Nortomaa, Aura

- 2013 Teologian opiskelijoiden soveltuvuustutkimukseen osallistuneiden näkemykset soveltuvuustutkimusten hyödyllisyydestä. – Teologiksi kasvamassa: Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Toim. Kati Niemelä & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Tampere: Unigrafia.

Papin ammatin ja koulutuksen vaiheet

- 2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Sakasti-verkkopalvelussa. Julkaistu 14.6.2010. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/papin_vaiheet.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/papin_vaiheet.pdf). Luettu ja tulostettu 3.12.2015.

Papin koulutuspolku

- 2013 Piispainkokouksen asettaman työryhmän raportti. Hyväksytty piispainkokouksessa 12.2.2013. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/351C66DA80BE0701C2257B1200326AA2/\\$FILE/koulutuspolku-2013.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/351C66DA80BE0701C2257B1200326AA2/$FILE/koulutuspolku-2013.pdf). Luettu ja tulostettu 9.12.2015.

Papin ydinosaamiskuvaus

- 2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Sakasti-verkkopalvelussa. Julkaistu 14.6.2010. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/papin_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/papin_yo.pdf). Luettu ja tulostettu 3.12.2015.

Piispainkokouksen päätös

- 2010 Piispainkokouksen päätös: 12 §. Ammatillisen koulutuksen seuranta vuonna 2009 ja ydinosaamiskuvaukset. Annettu 14.9.2010. <http://kappeli.evl.fi/KKHAsa.nsf/fb61ff18981701fdc225740e0053afc9/445a6a37e04b23c4c225780d00477077?OpenDocument>. Luettu ja tulostettu 19.10.2016.
- 2012 Piispainkokouksen päätös: Pastoraalikoulutuksen kokonaisuuden uudistaminen – väliraportti. Annettu 23.4.2012. <http://kappeli.evl.fi/KKHAsa.nsf/fb61ff18981701fdc225740e0053afc9/f41bc31d4cd4e693c2257c0d0045e181?OpenDocument>. Luettu ja tulostettu 19.10.2016.
- 2013 Piispainkokouksen päätökset. Annettu Hyvinkäällä 11.9.2013. <http://kappeli.evl.fi/KKHAsa.nsf/fb61ff18981701fdc225740e0053afc9?OpenView&Start=1&Count=30&Expand=3.2#3.2>. Luettu 18.10.2016.

Pruuki, Lassi

- 2013 Ei papiksi ilman kutsumusta – narratiivinen tutkimus teologian maistereiden suhteesta kirkon virkaan osana elämän- ja opiskeluprosessia. – Teologiksi kasvamassa: Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Toim. Kati Niemelä & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Tampere: Unigrafia.

Ropo, Eero & Gustafsson, Anna-Maija

- 2006 Elämäkerrallinen näkökulma ammatilliseen ja persoonalliseen identiteettiin. – Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Toim. Anneli Eteläpelto & Jussi Onnismaa. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Vantaa: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna

- 2006 KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Luettu ja tulostettu 8.10.2016.

Salo, Eeva

- 2006 Kirkon virkaan opiskelevien hengellinen kasvu ja sitoutuminen kirkkoon. Selvitys kirkolliskokouksen yleisvaliokunnan mietinnön 6/2004 pohjalta. Kirkkohallituksen julkaisusarja C kirkkohallituksen mietinnöt numero 4. <http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/00bfcb3ee07bf7c225730800273b7d/6fa7d6c903e4844c2257e2e0012d3bd?OpenDocument>. Luettu ja tulostettu 10.10.2016.

Salomaa, Heikki

2007 Minustako papiksi? Soveltavia opintojaan suorittava teologian opiskelija papin ammattikuvan ja identiteettinsä rakentajana. Diss. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Salonen, Kari

1992 Papin rooli. Seurakuntapappiin kohdistuvat odotukset Helsingissä ja Raahessa. Kirkon tutkimuskeskuksen sarja B Nro 72. Pieksämäki.

Siljander, Pauli

1997 Kasvatus ja socialisaatio. Johdatus aiheeseen. – Kasvatus ja socialisaatio. Toim. Pauli Siljander. Tampere: Gaudeamus.

Sutinen, Ari

1997 Miten sosiaalinen minä syntyy. – Kasvatus ja socialisaatio. Toim. Pauli Siljander. Tampere: Gaudeamus.

Teologian maisterin osallistumistodistus / portfolio pappisvihkimystä varten – Ohjeet opiskelijalle

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Sakasti-verkkopalvelussa.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/38A9A02500E0C373C22577A60025D036/\\$FILE/OPAS%20PORTFOLION%20K%C4YT%D6ST%C4.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/38A9A02500E0C373C22577A60025D036/$FILE/OPAS%20PORTFOLION%20K%C4YT%D6ST%C4.pdf).
Luettu ja tulostettu 18.10.2016.

Valtonen, Minna

2009 Kertomuksia kirkon työntekijäksi kasvamisesta. Kirkon nuorisotyönohjaajiksi opiskelevien spiritualiteetin ja ammatillisen identiteetin muotoutuminen. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 23. Diss. Helsinki.

Ydinosaaminen – osaamisen ydin

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Sakasti-verkkopalvelussa.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43E20F>. Luettu ja tulostettu 9.10.2016.

Yletyinen, Kaisa

2005 Pappi lähellä ihmistä. Suomalaisten pappeihin kohdistamat odotukset ja niissä viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtuneet muutokset. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 8. Kirkon tutkimuskeskus. Tampere.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/91507A15AB6016E7C2257E2E0012D424/\\$FILE/8_yletyinen.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/91507A15AB6016E7C2257E2E0012D424/$FILE/8_yletyinen.pdf). Luettu ja tulostettu 21.3.2016.